

Editorial

Vážení čitatelia,

recenzovaný vedecký časopis v čísle 1/2020 ročníka XV Vám prináša ako obvykle zaujímavé vedecké príspevky z rôznych oblastí a inšpirujúce myšlienky pre Vašu prácu a osobný život.

Finančná gramotnosť je schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Výsledky výskumu o finančnej gramotnosti vo vzdelávaní dospelých a seniorov vo vedeckej štúdiu analyzuje Silvia Matúšová.

Autor Peter Hoffmann vo vedeckom príspevku poukazuje na aktuálne problémy týkajúce sa environmentálnej udržateľnosti hospodárskych činností v kontexte ekologických investícií. Autor sa zamerá na priority Európskej únie vo väzbe na Agendu 2030 OSN pre udržateľný rozvoj.

Európska únia a jej členské štáty a Vietnamská socialistická republika v záujme rozvoja investičných vzťahov vstúpili do zmluvného vzťahu a podpísali Dohodu o ochrane investícií. Vzhľadom na to, že v rámci investičnej spolupráce môžu medzi zmluvnými stranami, investormi a štátmi vzniknúť spory, autorky Daniela Nováčková a Darina Saxunová v rozsiahlej štúdiu systematicky analyzujú javy a procesy týkajúce európskej investičnej politiky a urovnávanie sporov v zmysle uvedenej dohody.

Digitalizácia a robotizácia ovplyvňujú nielen priemyselné odvetvia, ale aj finančný sektor. Lucia Pašktrová vo vedeckom príspevku poukazuje na využívanie informačných technológií v oblasti finančných služieb poskytované bankami na Slovensku.

Býva zvykom, že vo vedeckých časopisoch sa dáva priestor aj mladým vedeckým pracovníkom. A práve Lucia Husenicová využila túto príležitosť a napísala vedecký článok o spoločenskej zodpovednosti organizácie a o výbere zamestnania so zameraním na generáciu Z.

Ďakujeme, že nám aj naďalej zachováate svoju priazeň a veríme, že aj naďalej budete získavať zaujímavé poznatky zo stránok nášho časopisu.

Frédéric Delaneuville

Člen Redakčnej rady

OBSAH

<i>Finančná gramotnosť vo vzdelávaní dospelých a seniorov</i> PhDr. Silvia Matúšová, CSc.	3
<i>Environmentálna udržateľnosť hospodárskych činností v kontexte ekologických investícií</i> JUDr.Peter Hoffmann, PhD.	14
<i>Regulácia investícií na medzinárodnej úrovni (Investičná dohoda medzi EÚ a Vietnamom)</i>	25
Doc.RNDr. Darina Saxunová, PhD., prof.JUDr.Daniela Nováčková, PhD. <i>Využívanie digitálnych technológií v bankovom sektore</i> Mgr. Lucia Paštkrová,PhD.	48
<i>Vplyv CSR aktivít organizácií na výber zamestnania</i> Mgr. Lucia Husenicová	57

**FINANČNÁ GRAMOTNOSŤ VO VZDELÁVANÍ DOSPELÝCH
A SENIOROV**
**FINANCIAL LITERACY IN THE EDUCATION OF ADULTS AND
SENIOR ADULTS**

PhDr. Silvia Matúšová, CSc.

Abstrakt

Vo vzdelávaní dospelých a seniorov boli v poslednom desaťročí identifikované špecifické vzdelávacie potreby zamerané na odborné a praktické otázky používania peňazí, ktoré sa stručne označujú ako vzdelávanie vo finančnej gramotnosti. Finančná gramotnosť sa podľa OECD definuje ako znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík; motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti na vykonávanie efektívnych rozhodnutí v rôznych situáciách týkajúcich sa financií. V Národnom štandarde finančnej gramotnosti (2018) sa finančná gramotnosť definuje ako schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Vo fokusovej skupine dospelých seniorov sme na univerzite tretieho veku pilotne overovali vzdelávací kurz Občiansky rozpočet, ktorého sylabus je zameraný na oblasť jednotlivca, rodiny a spoločnosti. Vychádzali sme z teoretickej platformy finančnej psychológie, odporúčaní Národného štandardu finančnej gramotnosti 2.1, zistení Národnej banky Slovenska a Ministerstva financií SR. Cieľom pilotného overovania bolo rozvinúť kompetencie seniorov vo finančnej gramotnosti. Cieľom štúdie je prezentovať výsledky, ktoré sme zistili prostredníctvom dotazníka u cieľovej skupiny dospelých seniorov pred začiatkom vzdelávania.

Kľúčové slová: *finančná psychológia, finančná gramotnosť, vzdelávanie seniorov*

Abstract

In the education of adults and seniors, specific educational needs have been identified in the last decade, focusing on professional and practical issues of the use of money, which are briefly referred to as education in financial literacy. According to the OECD, financial literacy is defined as knowledge and understanding of financial concepts and risks; motivation and confidence to use the acquired knowledge to make effective decisions in various financial situations. The National Financial Literacy Standard (2018) defines financial literacy as the ability to use knowledge, skills and experience to effectively manage one's own financial resources in order to ensure lifelong financial security for oneself and one's household. In the focus group of adult seniors, we pilot-tested the Civic Budget training course at the University of the Third Age, the syllabus of which is focused on the individual, family and society. We relied on the theoretical platform of financial psychology, the recommendations of the National Standard for Financial Literacy 2.1, the findings of the National Bank of Slovakia and the Ministry of Finance of the Slovak Republic. The aim of the pilot verification was to develop the competencies of seniors in financial literacy. The aim of

the study is to present the results that we found out through a questionnaire in the target group of adult seniors before the start of education.

Keywords: *financial psychology, financial literacy, education of senior adults*

JEL: A2, D14

Úvod

V rámci projektu „Informovanosť a participácia občanov v oblasti verejných financií na úrovni územnej samosprávy“ v Inštitúte hospodárskej politiky, ktorého cieľom je zlepšiť metodický základ pre tvorbu a čerpanie rozpočtu samosprávnych krajov za účasti občanov a zlepšiť úroveň informovania o možnosti zapojenia občanov do procesu tvorby a čerpania verejných zdrojov z rozpočtov územných samospráv, sa riešila aj problematika finančnej gramotnosti občanov – seniorov. Na zisťovanie finančnej gramotnosti sme vypracovali dotazník, na zvyšovanie finančnej gramotnosti sme vypracovali syllabus vzdelávací-osvetových aktivít pre občanov-seniorov, špecificky zameraný na osobné a rodinné financie a verejné financie na úrovni samosprávy.

Finančná gramotnosť

Finančná gramotnosť je v štúdiu OECD definovaná ako znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík; schopnosti, motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti na vykonávanie efektívnych rozhodnutí v rôznych situáciách týkajúcich sa financií s cieľom zlepšiť finančnú situáciu jednotlivca i spoločnosti, a tým im umožniť zapojiť sa do ekonomického života. Finančná gramotnosť nie je absolútnym stavom, je to kontinuum schopností, ktoré sú podmienené premennými ako vek, rodina, kultúra či miesto bydliska. Finančná gramotnosť je označením pre stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie.

Finančne negramotný človek si neuvedomuje riziká svojho konania. Takýto človek často podpisuje nevýhodné úverové zmluvy, ktoré majú vysokú úrokovú sadzbu a takisto aj vysoké sankcie za omeškanie splácania, nadmerne sa zadlžuje. Finančnú negramotnosť ľudí zvyknú využívať finančné inštitúcie vo svoj prospech. Prostredníctvom médií napr. ponúkajú rôzne „výhodné“ finančné produkty, na ktoré ľudia okamžite reagujú. Mnohokrát sa stáva, že zvolený úver alebo pôžička nezodpovedá výške príjmu žiadateľa, preto sa človek dostáva do platobnej neschopnosti, v dôsledku čoho narastajú sankcie za omeškanie splátok, čo môže prerásť až do exekúcie.

Na Slovensku v Národnom štandarde finančnej gramotnosti 2.1 (2018) je finančná gramotnosť definovaná ako schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.

Problematiku finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska prepojenú na výšku úverov fyzických a právnických osôb (jednotlivcov, domácností a firiem) sleduje Ministerstvo financií SR. Ministerstvo a jeho útvar Inštitút finančnej politiky sledujú, analyzujú a vyhodnocujú úverovú politiku na Slovensku. Štatistiky potvrdzujú, že dlh domácností za poslednú dekádu (2010-2019) významne vzrástol a domácnosti sú viac zadlžené ako firmy alebo živnostníci! Objem úverov domácností vzrástol zo 14,5 mld. eur v roku 2010 na 31

mld. eur v roku 2018. Dlh domácností stále rastie a pozitívne ekonomické výsledky do roka 2019 podporovali záujem ľudí vziať si úver. Objem úverov domácností postupne prevýšil objem úverov podnikov. Tempo zadlžovania sa slovenských domácností je v porovnaní s EÚ nadpriemerné.

Slovensko sa podľa zistení OECD zaraďuje medzi krajiny, kde miera finančnej gramotnosti dosahuje 40-50 %, čo na druhej strane značí, že 50-60 % dospelých nemá v otázkach finančnej gramotnosti, osobných a verejných financií jasno a má problémy spravovať vlastné financie a porozumieť spracovaniu súkromných a verejných financií.

Viacere členské štáty EÚ prijali Národné stratégie finančného vzdelávania ako odpoveď na medzinárodné prehľadové štúdie (surveys) OECD k finančnému vzdelávaniu (napr. Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko), na výsledky meraní PISA (napr. Česká republika, Poľsko, Slovensko), resp. prehľadové štúdie finančnej gramotnosti (Česká republika, Holandsko, Spojené kráľovstvo, USA). Finančné vzdelávanie obyvateľov sa dostalo do centra pozornosti odborníkov a medzinárodných organizácií najmä preto, že všeobecne sa pokladá za významný komponent širšieho rámca sociálnych a ekonomických politík, osobitne v členských krajinách EÚ.

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 447 z 2. júla 2008 schválila materiál Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmente osobných financií. V nadväznosti na tento dokument bol v roku 2008 vypracovaný Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0. (v roku 2017 verzia 1.2).

Východiská tvorby sylabu predmetu

Sylabus predmetu Občiansky rozpočet vychádza z dokumentov a zdrojov, ktoré boli schválené príslušnými štátnymi orgánmi a ďalšími inštitúciami SR, ktoré majú problematiku finančnej gramotnosti v svojich štatútoch a programoch:

- Národný štandard finančnej gramotnosti 2.1 (MŠVVŠ SR),
- Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov, 2018 (MŠVVŠ SR),
- Slovník finančnej gramotnosti, 2018 (MŠVVŠ SR),
- Odborné texty k jednotlivým témam Národného štandardu finančnej gramotnosti, verzia 1.2, 2018 (MŠVVŠ SR),
- Zbierka úloh z finančnej gramotnosti (NÚCEM),
- Korupcia. Námety na vyučovanie pre základné a stredné školy, 2016 (ŠPÚ),
- Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti, 2019 (NBS).

Pri tvorbe sylabu boli zohľadnené aj výsledky prieskumov finančnej gramotnosti na Slovensku v cieľovej skupine absolventov stredných škôl, vysokoškolských študentov a dospeljej populácie. Podnetné myšlienky priniesli viaceré akademické práce, ktoré dotvárajú obraz finančnej gramotnosti ako nevyhnutnej súčasti ekonomickej a manažérskej gramotnosti a poukázali na potrebu rozpracovať novú, osobitnú časť vedeckej disciplíny – finančnú psychológiu.

Vzdelávanie seniorov vo finančnej gramotnosti

Vzdelávanie seniorov patrí do kategórie vzdelávania dospelých. Na Slovensku je koncipované ako občianske a záujmové vzdelávanie občanov, ktoré poskytujú univerzity tretieho veku pri vysokých školách. Takto koncipované vzdelávanie vytvára príležitosti a impulzy na získavanie nových poznatkov, vedomostí a zručností, udržiavanie duševnej a fyzickej rovnováhy, rozvoj osobnosti na prospech jednotlivca a spoločnosti.

Pri tvorbe sylabu boli zohľadnené ciele národného štandardu finančnej gramotnosti, ktoré boli prepojené s cieľmi projektu „*Informovanosť a participácia občanov v oblasti verejných financií na úrovni územnej samosprávy*“. V sylabe sme preto formulovali témy zamerané na jednotlivca (osobné financie), domácnosť a rodinu (rodinné financie) a spoločnosť (verejné financie). Vzdelávaco-osvetový program dostal názov Občiansky rozpočet.

V rámci uvedeného projektu sa vzdelávaco-osvetový program Občiansky rozpočet začal pilotne overovať v čase od februára do júna 2020 na Univerzite tretieho veku na Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne.

Cieľom vzdelávaco-osvetového programu Občiansky rozpočet je

- posilniť finančnú gramotnosť účastníkov vzdelávania,
- pochopiť a použiť finančné informácie z hľadiska jednotlivca, domácností a spoločnosti,
- poznať a pochopiť základné pravidlá vo svete peňazí,
- poznať pravidlá riadenia osobných a verejných financií a pochopiť rozdiely medzi nimi,
- porozumieť základným pojmom v oblasti verejných financií,
- poznať inštitucionálny rámec spravovania verejných financií,
- rozvinúť potenciál orientovať sa v oblasti verejných financií z hľadiska úloh štátu a samosprávnych krajov v SR,
- získať informácie o občianskej participácii pri tvorbe rozpočtu samosprávneho kraja.

Občiansky rozpočet má poskytnúť účastníkom odpovede na otázku „Čo všetko by ste mali vedieť o verejných financiách na úrovni územnej samosprávy?“

Profil absolventov vzdelávania, ktoré by mali preukázať po absolvovaní vzdelávania, sme formulovali ako vedomosti, zručnosti a kompetencie. Teda absolvent vzdelávania by mal vedieť:

- a) nájsť, vyhodnotiť a aplikovať finančné informácie,
- b) poznať základné pravidlá riadenia vlastných financií,
- c) naučiť sa rozoznať riziká v riadení vlastných financií,
- d) efektívne používať finančné služby vo svojom osobnom či kariérom živote,
- e) plniť svoje finančné záväzky a naučiť sa vyvarovať nevýhodných finančných transakcií,
- f) porozumieť základným pojmom v oblasti finančníctva a sveta peňazí a investovania,
- g) porozumieť základným pojmom v oblasti samosprávy a riadenia verejných financií,
- h) orientovať sa v problematike spravovania verejných financií v samosprávnych krajoch,
- i) získať rozpočtovú gramotnosť a vedieť uplatniť občiansky princíp pri tvorbe rozpočtu a čerpaní financií v samosprávnom kraji.

Sylabus pokrýval šesť kľúčových tematických celkov (z hľadiska finančnej gramotnosti jednotlivca, rodiny a spoločnosti): 1. Finančná gramotnosť, 2. Človek vo sfére peňazí, 3.

Riadenie osobných financií, 4. Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí, 5. Verejné financie a verejné rozpočty, 6. Participácia občanov v oblasti verejných financií na úrovni územnej samosprávy. Pri každom tematickom celku bol uvedený rozsah, kľúčové pojmy, kompetencie, ktoré treba u účastníkov vzdelávania rozvinúť, podrobný sylabus, odporúčané formy a metódy vzdelávania pre cieľovú skupinu seniorov. Pre lektorov sme identifikovali ďalšie relevantné zdroje informácií ku každému tematickému celku. Osobitnú pozornosť sme venovali metódam a formám vzdelávania, ktoré obsahovali viaceré aktivizujúce prístupy ako napr. diskusia, samostatné a skupinové riešenie zadaní a úloh, zverejňovanie vlastných poznatkov o spravovaní osobných a verejných financií a pod.

Vstupné zisťovanie vedomostí z finančnej gramotnosti v skupine seniorov

Pred pilotným overovaním programu Občiansky rozpočet sme vstupné vedomosti účastníkov identifikovali prostredníctvom dotazníka o finančnej gramotnosti. Cieľom dotazníkového prieskumu bolo zisťovanie vedomostí a postojov seniorov k vybraným otázkam finančnej gramotnosti. *(Z metodologického hľadiska by na zisťovanie uvedených faktov mal byť použitý test, ale tomuto pojmu sme sa zámerne vyhli, aby sme účastníkov vzdelávania neodradili od vyplňovania dotazníka, resp. nemotivovali negatívne. Staršia generácia nie je naklonená testovaniu, uprednostňujú skôr zverejňovanie vlastných postojov k problematike).*

Dotazník obsahoval 25 otázok. V dotazníku boli formulované otázky, ktoré zisťovali vedomosti a postoje respondentov v oblasti finančnej gramotnosti z hľadiska jednotlivca, rodiny a spoločnosti. Ich prostredníctvom sme chceli zistiť, ako respondenti poznajú oblasť osobných financií, spravujú rodinný rozpočet a chápu otázku verejných rozpočtov, resp. aké postoje zaujímajú k uvedenej problematike.

Otázky boli zoradené podľa náročnosti, celkový počet bol 25. Otázky sme členili na štyri kategórie, proporčne vyrovnané. Otázky 2 až 5 boli zamerané na osobný rozpočet, otázky 6 až 12 na rodinný rozpočet, otázky 13 až 16 na vedomosti finančného spotrebiteľa, otázky 17 až 19 na verejné rozpočty, otázky 20 až 23 na kompetencie samosprávneho kraja v otázke verejného rozpočtu, otázky 1, 24 a 25 na finančnú gramotnosť respondenta.

V dotazníku boli uvedené otázky s viacnásobnými možnosťami odpovedí a otázky, na ktoré mali respondenti sformulovať vlastnú odpoveď, resp. mohli si vybrať z možností áno alebo nie. Pri niektorých otázkach sme využili metodiku škálovania podľa Likertovej stupnice (v rozsahu piatich stupňov).

Dotazník bol anonymný a získané informácie budú využité v ďalšom vzdelávaní seniorov. *Dotazník vyplnili 4 muži a 25 žien, spolu 29 respondentov, ktorých vek bol rozložený na štyri vekové skupiny – od 55-60 rokov (1 respondent), 61-65 rokov (10 respondentov), 66-70 rokov (10 respondentov) a nad 70 rokov (8 respondentov). Z hľadiska dosiahnutého vzdelávania 15 respondentov dosiahlo stredoškolské a 14 respondentov dosiahlo vysokoškolské vzdelanie. To potvrdzuje, že na univerzitách tretieho veku sa vzdelávajú absolventi stredných škôl a vysokých škôl. Samozrejme, nie je zanedbateľná okolnosť, v ktorom období respondenti svoje stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelávanie absolvovali. V súvislosti s vekom respondentov bolo zrejme, že stredné vzdelanie dosiahli pred 40 až 50 rokmi, vysokoškolské vzdelanie dosiahli pred 35 až 45 rokmi, teda v období úplne odlišnom od súčasných*

spoločenských podmienok. Na tom nemení nič ani skutočnosť, že svoj život prežili kontinuálne pravdepodobne v rovnakých životných podmienkach.

Zisťovanie veku sme považovali za jeden z najvýznamnejších faktorov. Z hľadiska osobnostného rozvoja a vzdelávania vek zohráva kľúčovú úlohu pri osvojovaní nových poznatkov a vybavovaní si zapamätaných poznatkov, ku ktorým sa pridávajú aj nové informácie a zážitky počas celého života.

Výsledky zisťovania vedomostí a postojov seniorov v oblasti finančnej gramotnosti

Prieskum priniesol početné zistenia o tom, ako malá skupina respondentov (29) v seniorskom veku (väčšinou od 60 do 70 rokov a starších) má osvojené základné vedomosti a zručnosti z finančnej gramotnosti v oblasti osobných financií, rodinného rozpočtu a verejných rozpočtov, ako aj v oblasti kompetencií samosprávneho kraja, ktorý v uvedenom projekte zohľadňuje potrebu posilniť participáciu občanov v procese tvorby a čerpania (resp. aj kontroly) verejného rozpočtu samosprávneho kraja.

Prieskum priniesol významné výsledky o tom, ako respondenti poznajú jednotlivé položky finančnej gramotnosti, resp. aké postoje k nim zaujímajú.

Kľúčové závery prieskumu môžeme formulovať nasledovne.

1. Pochopenie pojmu finančná gramotnosť

Väčšia časť respondentov nemá problém s pochopením pojmu finančná gramotnosť a dokázali ho správne vysvetliť.

2. Pochopenie rôznych zdrojov príjmu

a) Všetci respondenti správne chápu osobné financie ako súhrn všetkých príjmov. Príjem získaný dedením alebo darovaním však považuje za osobné financie len približne 27 % respondentov. Pôžičku za príjem nepovažujú. Za zdroj príjmu všetci považujú prácu, len 19 respondentov (70 %) súhlasí, že zdrojom príjmu je podnikanie a 16 respondentov (55 %) súhlasí, že zdrojom príjmu je aj vlastníctvo cenných papierov. Toto zistenie môžeme pripísať na vrub faktoru veku, keďže respondenti dosiahli svoje vzdelanie približne pred 40-50 rokmi, kedy sa v týchto intenciách viac-menej neuvažovalo.

b) Rôzne druhy štátnych príspevkov (rodičovský príspevok, sociálne dávky, podporu v nezamestnanosti, invalidný dôchodok) prevažná časť respondentov za príjem považuje. V rôznej miere súhlasia, že príjmom sú aj dary (finančné a nefinančné), peniaze za predaj vlastných výrobkov a dopestovaných plodín. Niektorí respondenti sa k otázke nevedeli vyjadriť.

3. Ako formulujú odporúčania a rady blížkemu, keď výdaje preyšujú príjmy?

a) Odporúčali vylúčiť niektoré položky z rozpočtu, uskromniť sa alebo uvažovať o možnostiach zvýšenia príjmu.

b) Ani jeden respondent neodporúčal úver alebo pôžičku.

4. Ako hodnotia finančnú situáciu jednotlivých generácií na Slovensku?

Respondenti na základe vlastných životných skúseností jasne a s prehľadom opísali finančnú situáciu jednotlivých generácií na Slovensku: mladý človek-študent, v prvom zamestnaní, zamestnaní manželia bez detí, zamestnaní manželia alebo jeden

rodič s dieťaťom/deťmi, manželia alebo jeden rodič po osamostatnení detí, rodičia alebo jednotlivec na dôchodku.

5. Finančná gramotnosť respondentov ako finančných spotrebiteľov

Zisťovali sme, či respondenti vnímajú rozdiely medzi ponukou bankových inštitúcií ohľadom finančných produktov, ktoré sú určené jednotlivým generáciám.

- a) Mnohí respondenti si mýlia finančné produkty s finančnou situáciou (príjem, dávky).
- b) Mnohí respondenti na túto otázku nevedeli odpovedať alebo uvádzali irelevantné odpovede ako „mzda, rodinné prídavky, úver, vedľajší príjem, sociálne dávky, úspory“. Preukázali skôr menší ako väčší prehľad o poskytovaných finančných produktoch.
- c) Sústredili sa skôr na finančné produkty viazané na hotovosť v bankách, menej na produkty pre finančného spotrebiteľa.
- d) Nerozlišujú medzi finančnými produktmi a poisťovacími produktmi.
- e) Preukázali skôr menší ako väčší prehľad o poskytovaných finančných produktoch, hoci práve seniori ako rodičia a starí rodičia môžu v rámci svojej sociálnej/rodičovskej roly plniť aj funkciu poradcu a darcu (nepeňažných a peňažných darov), ktoré môžu ďalší členovia rodiny použiť ako finanční spotrebiteľia a investori.

6. Respondenti ako investori

- a) Na otázku, ktoré dôležité ukazovatele by mali zohľadniť pri rozhodovaní investovať usparené peniaze, uviedli skôr také informácie, ktoré čiastočne poskytujú finančnému spotrebiteľovi finančné inštitúcie.
- b) Zrejme neboli v pozícii skutočných investorov, ktorí pri svojom rozhodovaní zohľadňujú poplatky spojené s investíciou, vlastnícku štruktúru finančnej inštitúcie, dĺžku investície (finančný horizont) a výnos – zhodnotenie prostriedkov za určité obdobie.
- c) Z 29 respondentov 11 nedokázalo uviesť vysvetlenie, čo je riziko a čo je likvidita.
- d) V otázkach investovania z hľadiska rizika a likvidity respondenti nemajú vyjasnenú ani podstatu investovania, ani otázku prínosov ani rizík investovania. Základné vedomosti by mali mať aj preto, aby sa vyhli nástrahám trhu s investíciami.
- e) Poznanie finančných produktov bolo veľmi obmedzené a torzovité. Viac nerozumejú ako rozumejú finančným produktom, ktoré by dokázali zhodnotiť ich peniaze.

7. Vedomosti respondentov o verejných rozpočtoch samosprávnych krajov

Otázka „Viete charakterizovať verejný rozpočet samosprávneho kraja a princípy tvorby a čerpanie rozpočtu“ mala respondentov nasmerovať k pochopeniu vzniku, tvorby, prerozdelenia a zodpovednosti za tvorbu a čerpanie verejného rozpočtu v úrade VÚC.

- a) Na túto otázku nevedelo odpovedať 14 respondentov, pričom mnohí priamo uviedli, že nemajú tieto poznatky, 14 respondentov uviedlo, že verejný rozpočet patrí do kompetencie samosprávneho kraja.

- b) V otázke chápania verejného rozpočtu samosprávneho kraja prevažuje množstvo nedostatkov, poznatky respondentov sú všeobecné, neúplné, torzovité, u mnohých úplne nesprávne.
- c) Respondenti nemajú relevantné poznatky o tom, že pôsobenie samosprávneho kraja sa dotýka uspokojovania potrieb obyvateľov kraja. Respondentom chýba celkové pochopenie systému daní a poplatkov, postavenie platcov a príjemcov daní, prerozdeľovanie daní.

8. Vedomosti respondentov o prerozdeľovaní a čerpaní verejných rozpočtov

- a) Na otázku „Viete uviesť, kam idú peniaze z verejných rozpočtov samosprávnych krajov v Slovenskej republike?“ šiesti respondenti nevedeli odpovedať, 23 respondentov uviedlo viaceré možnosti.
- b) Vedomosti väčšiny respondentov sa ukazujú ako neúplné, torzovité a u viacerých respondentov sú nesprávne. Dobre nepoznajú kompetencie samosprávneho kraja, povinnosti a úlohy, ktoré úrad VÚC musí zo zákona zabezpečovať ako svoje originálne a prenesené kompetencie.
- c) Niektorí respondenti, nepostrehli nový legislatívny rámec poslania a úloh úradu samosprávneho kraja z hľadiska uspokojovania potrieb obyvateľov kraja. Zamieňajú si ingerencie štátu (napr. výstava diaľnic) a kompetencie samosprávneho kraja a územnej samosprávy.

9. Vedomosti respondentov o kompetenciách samosprávneho kraja

- a) Osem respondentov nedokázalo uviesť ani jednu kompetenciu, ostatní preukázali málo informácií o významnejších kompetenciách samosprávnych krajov ako kľúčových aktérov rozvoja samosprávneho kraja a len 4 respondenti mali veľmi dobré poznatky o kompetenciách samosprávneho kraja a jeho pôsobnosti, vrátane oblasti verejného rozpočtu samosprávneho kraja.

10. Informovanosť respondentov o možnosti účasti občanov na tvorbe a čerpaní verejných rozpočtov

- a) O možnosti účasti obyvateľov samosprávneho kraja na tvorbe a čerpaní finančných prostriedkov z verejných rozpočtov samosprávneho kraja sa 18 respondentov (t.j. dve tretiny) nevedelo vyjadriť, resp. uviedlo, že nemajú žiadne informácie alebo minimálne poznatky.
- b) Mnohí respondenti sa na tieto otázky ani nesnažili odpovedať. Zo získaných výsledkov vyplýva, že informovanosť obyvateľov je biedna, ba takmer žiadna!

11. Informovanosť respondentov o spôsoboch komunikácie a kooperácie Úradu VÚC s obyvateľmi pri tvorbe a čerpaní rozpočtu

- a) Až 14 respondentov (takmer 50 %) neuviedlo odpoveď alebo napísalo, že o tejto možnosti nevedia.
- b) Zistenia sú signálom pre úrady samosprávnych krajov, ktoré by mali prijať opatrenia v oblasti komunikácie s obyvateľmi, využívať systémovo vhodné komunikačné kanály prispôbené jednotlivým generačným skupinám obyvateľov, komunikovať s obyvateľmi kraja prehľadným a zrozumiteľným spôsobom, formulovať svoje oznámenia tak, aby im obyvatelia nielen porozumeli, ale aj pochopili dosah rozhodnutí úradu samosprávneho kraja a ich uvedomovali si ich previazanosť s potrebami a želaniami obyvateľov kraja.

12. Poznajú respondenti príklady dobrých, efektívnych a trvalo udržateľných projektov, ktoré podporuje Úrad VÚC?

- a) Neodpovedalo až 17 respondentov, t.j. 58,6 %. Informovanosť obyvateľov v tejto oblasti je nízka, aj keď sa to voleným predstaviteľom a zamestnancov nemusí tak javiť.
- b) Výsledky získané na veľmi malej vzorke 29 respondentov nemožno zovšeobecniť, hodnotíme ich však ako signály pre úrad samosprávneho kraja vyzvať vhodnými komunikačnými kanálmi obyvateľov k aktívnejšej účasti pri tvorbe a čerpaní verejného rozpočtu samosprávneho kraja.

13. Názory respondentov na nedostatočnú finančnú gramotnosť v súvislosti s vymedzenými rizikami

- a) Zisťovali sme, aké dôsledky môže mať nedostatočná finančná gramotnosť v súvislosti s rizikom rastu zadlženosti občanov, nevhodnou štruktúrou úspor, rizikom starnutia populácie a novými technológiami (vo finančných službách).
- b) Pri súvislosti s rizikom rastu zadlženosti občanov vidia vysoko významný vzťah. Pri dopade nedostatočnej finančnej gramotnosti na nevhodnú štruktúru úspor vidia medzi oboma položkami významný súvis. Pri posúdení nedostatočnej finančnej gramotnosti a rizika starnutia populácie 13 respondenti s touto súvislosťou súhlasia, avšak 9 respondenti nesúhlasia, teda možno predpokladať, že nepripúšťajú súvis medzi vekom a schopnosťou chápať úlohu peňazí a peňažných operácií a rozpočtov.
- c) Približne polovica respondentov považuje nové technológie za významnú súčasť finančnej gramotnosti. Uvedomujú si, že napr. na používanie elektronického prevodu peňazí nevyhnutne potrebujú mať osvojené základné poznatky z digitálnej gramotnosti.

14. Postoje respondentov k prepojeniu rizík z hľadiska finančnej gramotnosti

Posudzovali riziká

- a) v skupine detí a študentov z hľadiska finančných znalostí a skúseností,
- b) v skupine ľudí v produktívnom veku z hľadiska nadmerného zadlžovania sa a nízkeho objemu úspor, demografického vývoja a ovládania nových technológií,
- c) v skupine starších ľudí a dôchodcov z hľadiska skúseností s rôznymi finančnými produktmi, nízkeho objemu úspor, nových technológií vo finančných službách a demografického vývoja,
- d) v skupine osobitne zraniteľných osôb (zdravotne postihnutí, menšiny, dlhodobo nezamestnaní apod.) z hľadiska nadmerného zadlžovania sa, nízkeho objemu úspor a nových technológií.

Respondenti u každej skupiny posúdili uvedené riziko ako stredne vysoké, vysoké a veľmi vysoké.

15. Hodnotenie úrovne respondentov vo finančnej gramotnosti

- a) Respondenti majú viac menej dobre zvládajú problematiku osobných financií, menej problematiku rodinného rozpočtu.
- b) Najväčší problém pre nich predstavuje pochopenie prerozdelenia daní a poplatkov z hľadiska verejných rozpočtov.

- c) V problematike samosprávneho kraja chýbajú viacerým respondentom základné informácie a poznatky o kompetenciách a právomociach samosprávneho kraja, správne pochopenie poslania a úloh samosprávneho kraja pri tvorbe a čerpaní rozpočtu a jasne vymedzené línie pôsobnosti úradu samosprávneho kraja.

Záver

Na základe zisťovania vedomostí a postojov, ktoré sme získali v skupine respondentov – účastníkov ďalšieho vzdelávania na univerzite tretieho veku konštatujeme, majú viac menej dobre zvládajú problematiku osobných financií, menej otázky rodinného rozpočtu. Najväčší problém predstavuje pochopenie princípov tvorby a prerozdelenia verejných rozpočtov. V oblasti verejných rozpočtov a kompetencií samosprávneho kraja im chýbajú základné poznatky a pochopenie poslania a úloh samosprávneho kraja pri tvorbe a čerpaní rozpočtu, ako aj jasne vymedzené línie pôsobnosti úradu samosprávneho kraja.

Niektorí respondenti nevnímajú rozdiel medzi štátnou správou a samosprávou ako správou vecí verejných občanmi. Pridávajú sa zastaraných poznatkov pred obdobia začiatku reformy verejnej správy na Slovensku (po roku 1990). Niektorí sa domnievajú, že existuje hierarchické usporiadanie a závislosť medzi ústrednou štátnou správou (Ministerstvom financií SR), samosprávnym krajom a obcami/mestami. Nepostrehli podstatu a princípy prerozdelenia z úrovne štátneho rozpočtu samosprávnym krajom. Mnohí vyjadrili názor, že v problematike verejných rozpočtov sú obce a mestá podriadené samosprávnemu kraju.

Výsledky získané na veľmi malej vzorke 29 respondentov nemožno síce zovšeobecniť, môžeme ich však považovať za vážne signály pre úrad samosprávneho kraja, ktorý by mal väčšiu pozornosť venovať zvyšovaniu informovanosti všetkých obyvateľov samosprávneho kraja, osobitne informovanosti seniorskej generácie. V kompetencii úradu samosprávneho kraja je aj zodpovednosť a úloha vyzvať vhodnými komunikačnými kanálmi obyvateľov k aktívnejšej účasti pri tvorbe a čerpaní verejného rozpočtu samosprávneho kraja a vysvetliť im, ako to môžu uskutočňovať.

Zoznam použitej literatúry:

1. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR (2018). Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov.
2. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR (2018). Metodika pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl.
3. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR (2018). Národný štandard finančnej gramotnosti 1.2, 2017. Bratislava. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/17937-sk/narodny-standard-financnej-gramotnosti-verzia-12/> [cit.2.9.2020].
4. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR (2017). Národný štandard finančnej gramotnosti 1.2, 2017 Dostupné na: <https://www.minedu.sk/17937-sk/narodny-standard-financnej-gramotnosti-verzia-12/> [cit.2.9.2020].

5. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR, (2018). Slovník finančnej gramotnosti, 2018. Bratislava.
6. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA (2019). Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti. 2019. Bratislava. Dostupné na: https://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/detail-spravy/_strategia-nbs-na-podporu-financnej-gramotnosti[cit.12.9.2020].
7. SZARKOVÁ, M. (2017). *Ekonomická a finančná gramotnosť ako súčasť manažérskych zručností absolventov vysokých škôl*. Societas et Iurisprudentia 2017, roč. 5, s. 190-199, ISSN 1339-5467.
8. STRÍŽENEC, M. (2015). *Úvod do finančnej psychológie*. Uverejnené 6/12/2015. Dostupné na: <http://psychologia.sav.sk/upload/strizenec.pdf>. [cit.12.9.2020.]

Kontakt:

PhDr. Silvia Matúšová, CSc.

Katedra verejnej správy

Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy

Furdekova 16

851 04 Bratislava 5

e-mail: silvia.matusova@vsemvs.sk

ENVIRONMENTÁLNA UDRŽATEĽNOSŤ HOSPODÁRSKÝCH ČINNOSTÍ V KONTEXTE EKOLOGICKÝCH INVESTÍCIÍ

ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL INVESTMENTS

JUDr. Peter Hoffmann, PhD.

Abstrakt

Globálnym úsilím všetkých členských štátov EÚ je, aby aj spoločná investičná politika bola prepojená s deklarovateľnými cieľmi verejnej politiky EÚ so zreteľom na ciele udržateľného rozvoja. Pričom aj od investorov sa očakáva, že budú svoje investičné zámery realizovať tak, aby boli šetrné k životnému prostrediu a hospodárske subjekty postupne prejdú na nízkouhlíkové, ekologické hospodárstvo. Stanovené kritériá pre environmentálne udržateľnú hospodársku činnosť zo strany Európskej únie budú ovplyvňovať aj rozhodovania investorov. Očakáva sa, že transformácia hospodárskych činností podnikov prispeje k udržateľnej budúcnosti a ku klimatickej neutralite. Vedecký článok analyzuje súčasný stav a mechanizmus na vytvorenie taxonómie environmentálne udržateľných činností. Zároveň uvádza aj inštitút mechanizmu na kontrolu investícií so zreteľom na bezpečnosť a verejný poriadok.

KLúčové slová: udržateľné hospodárstvo, podnik, právny predpis, taxonómia, investície

Abstract

The global effort of all EU member states is to achieve that the common investment policy is linked to the declared goals of EU public policy with regard to the goals of sustainable development. At the same time, it is expected that investors will implement the investment plans in an environmentally friendly manner and economic operators gradually transfer to a low-carbon, green economy. The criteria set for environmentally sustainable economic activity by the European Union will also influence investors' decisions. The transformation of companies' economic activities is expected to contribute to a sustainable future and climate neutrality. The scientific study analyzes the current state and mechanism for creating a taxonomy of environmentally sustainable activities. At the same time, the study explores the establishment of an investment control mechanism with regard to security and public order.

Key words: sustainable economy, company, legal act, taxonomy, investments

JEL: 05, 54

Úvod

Súčasný rozvoj hospodárskych vzťahov, odstraňovanie bariér medzinárodného obchodu a pohybu kapitálu, ako aj nástup globalizácie a vzájomná otvorenosť ekonomík Európskej únie prispeli k tomu, že je nevyhnutné venovať značnú pozornosť hospodárskemu rozvoju a priamym zahraničným investíciám. Podľa Bakytovej (2015) „*otvorené hospodárstva majú tendencie rásť rýchlejšie ako uzatvorené.*“ Okrem toho, Únia a jej členské štáty majú otvorené investičné prostredie, ktoré je zakotvené v Zmluve o fungovaní Európskej únie (ďalej „ZFEÚ“) a je pevnou súčasťou medzinárodných záväzkov Únie a jej členských štátov vo vzťahu k priamym zahraničným investíciám. (Recitál 2 nariadenia 2019/452) Zásada otvoreného trhového hospodárstva je ustanovená v článku 119 ZFEÚ, ktorá je nevyhnutná pre ďalší rozvoj vnútorného trhu. Dikcia daného ustanovenia je nasledovná . „*Činnosti členských štátov a Únie, zamerané na splnenie cieľov vymedzených v článku 3 Zmluvy o Európskej únii, zahŕňajú, ako to vyplýva z ustanovení zmlúv, prijatie hospodárskej politiky, ktorá je založená na úzkej koordinácii hospodárskych politik členských štátov na vnútornom trhu a na stanovení spoločných cieľov a ktorá sa uskutočňuje v súlade s princípmi otvoreného trhového hospodárstva s voľnou hospodárskou súťažou.*“ (Ú.v. C 326/2012) Jednoznačne možno konštatovať, že hospodárska súťaž je významným faktorom pri správnom fungovaní vnútorného trhu EÚ.

Na úrovni Európskej únie sa už dlhšie diskutuje akým spôsobom určiť systém klasifikácie, v ktorom by sa vymedzovalo, čo je environmentálne udržateľná hospodárska činnosť. Európska únia sa snaží o to, aby investičná činnosť hospodárskych subjektov bola realizovaná v súlade s princípmi ochrany životného prostredia a Agendy 2030 OSN pre udržateľný rozvoj. V širších súvislostiach je potrebné poukázať na základný problém a to je, či realizácia investičného zámeru investora skutočne prispieva k dosiahnutiu environmentálnych cieľov (kontrola znečisťovania a nakoniec ochrana a obnova biodiverzity a ekosystémov). V zásade ide o vytvorenie systému, ktorý bude zabraňovať klamlivým tvrdeniam o ekologickosti a vyvárať nepravdivý obraz o šetrnom využívaní prírodných zdrojov. Európska únia zavádzanými opatreniami sleduje aj svoju stratégiu zameranú na dosiahnutie uhlíkovej neutrality v Európskej únii do roku 2050. Vedecký článok má za cieľ poukázať na nový prístup Európskej únie k posudzovaniu činnosti hospodárskych subjektov so zreteľom na prechod k uhlíkovo neutrálnemu hospodárstvu. Predmetom skúmania je investičná činnosť hospodárskych subjektov, ktorá má vykazovať atribúty environmentálnej udržateľnosti. Prínosom vedeckej štúdie pre aplikačnú prax je objasnenie budúceho vývoja európskej investičnej politiky, ktorá je determinovaná tzv. „zelenými kritériami“.

Ochrana životného prostredia

Rozvojom hospodárskych činností podnikov a investorov sa neustále zvyšuje aj vplyv na životné prostredie. V popredí záujmu všetkých hospodárskych subjektov a aj občianskej spoločnosti je ale okrem iného aj zodpovednosť za zachovanie prírodných zdrojov aj pre ďalšie generácie a ochrana životného prostredia. Vychádzajúc z ustanovenia článku 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii je vytvorenie vnútorného trhu prioritou Európskej únie, avšak aj v rámci hospodárskych činností sa kladie dôraz na vysokú úroveň ochrany a zlepšenia kvality životného prostredia. (Ú.v. C 326/2012) V rámci hospodárskych činností sa mnohokrát

propaguje zlepšovanie kvality životného prostredia efektívne využívanie obnoviteľných prírodných zdrojov, avšak poznatky praxe nasvedčujú tomu, že ekologizácia najmä výrobných procesov zaostáva. Ochrana životného prostredia a udržateľná spotreba by sa mali stať prioritou pre všetky subjekty vykonávajúce hospodársku činnosť.

Politika ochrany životného prostredia je upravená v článkoch 11 a 191 až 193 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. (Ú.v. 202/2016) Daná politika sa stala súčasťou politik Európskych spoločenstiev prijatím Jednotného európskeho aktu v roku 1987, čím vznikol prvý právny základ pre politiku v oblasti životného prostredia s cieľom zachovania kvality životného prostredia, ochrany ľudského zdravia a zaručenia efektívneho využívania prírodných zdrojov. Zmluvou z Maastrichtu z roku 1993 sa životné prostredie stalo jednou z významných politik Európskej únie, bol zavedený postup spolurozhodovania a všeobecné pravidlo hlasovania kvalifikovanou väčšinou v Rade EÚ. Následne bola Zmluva z Maastrichtu pozmenená Amsterdamskou zmluvou v roku 1999. Daná zmena primárnej právnej úpravy Európskej únie ustanovila povinnosť začleniť ochranu životného prostredia do sektorových politik EÚ s cieľom podporovať udržateľný rozvoj. Určitú zmenu v oblasti politiky ochrany životného prostredia priniesla aj Lisabonská zmluva z roku 2009, na základe ktorej sa boj proti zmene klímy stáva osobitným cieľom, podobne ako udržateľný rozvoj v tretích krajinách. Primárna právna úprava Európskej únie je doplnená širokým spektrom sekundárnych aktov EÚ. Na území Slovenskej republiky sa vo väzbe na článok 7. ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky uplatňujú primárne právne predpisy Európskej únie. Slovenská republika pri prijímaní akejkoľvek národnej úpravy je povinná prijímať iba také národné právne predpisy, ktoré nebudú v rozpore s primárnou a sekundárnou právnou úpravou, ako aj s úlohami a cieľmi Európskej únie. (Wefersová, 2016)

Okrem uvedenej primárnej právnej úpravy EÚ a sekundárnych aktov EÚ je významný aj *Európsky ekologický dohovor*, ktorý znamená nový začiatok v boji Komisie za zmenu klímy a riešenie environmentálnych výziev.(COM 2019/640) Ekologický dohovor je neoddeliteľnou súčasťou stratégie Komisie pre napĺňanie Agendy 2030 a 17 cieľov udržateľného rozvoja formulovaných OSN (2015). Daný ekologický dohovor obsahuje jednak stratégiu ako napĺňať ciele environmentálnej politiky EÚ, úlohy pre členské štáty a hospodárske činnosti podnikov a poskytovateľov služieb zamerané najmä na ekologickú transformáciu hospodárstva členských štátov EÚ. Transformácia hospodárstiev členských štátov EÚ bude podporovaná zo štrukturálnych fondov EÚ aj z Fondu pre rozvoj vidieka, avšak príjemcami takejto pomoci môžu byť iba subjekty, ktoré budú využívať príležitosti v obehovom hospodárstve a biohospodárstve. V rámci spoločnej obchodnej politiky sa požaduje, aby v členských štátoch bol zabezpečený nenarušený a spravodlivý obchod a ekologické investície. V rámci obchodnej činnosti môžu byť na trh uvádzané chemické látky, materiály, potraviny a iné výrobky spĺňajúce normy EÚ. Jednou z významných inštitúcií je aj Európska investičná banka (Luxemburg) majúca povahu komerčnej banky. Uvedená európska finančná inštitúcia v rámci svojho programu si stanovila za cieľ zvyšovať financovanie ekologických opatrení do roku 2025 z 25 % na 50 %. (COM 2020/21)

Súčasťou Európskeho ekologického dohovoru je nasledujúca agenda:

- a) bezpečné dodávky čistej a cenovo dostupnej energie
- b) mobilizácia priemyslu v záujme čistého a obehového hospodárstva
- c) výstavba a renovácia efektívne využívajúca energiu a zdroje

- d) zelená prísaha: „nespôsobovať škodu“
- e) z farmy na stôl: model spravodlivého, zdravého a ekologického potravinového systému
- f) zachovanie a obnova ekosystémov a biodiverzity
- g) ekologizácia národných rozpočtov a vysielanie správnych cenových signálov. (COM 2019/640).

Z uvedeného dohovoru vyplývajú zároveň členským štátom EÚ aj povinnosti, ktoré bude náročné plniť, pretože uvedené úlohy si vyžadujú aj vysoké finančné pokrytie.

Preverovanie priamych zahraničných investícií

Ekonomickú integráciu chápeme ako komplex vzťahov týkajúci sa zavádzania spoločných pravidiel a princípov v hospodárskych stykoch, v zásade je najvyšším stupňom internacionalizácie ekonomických vzťahov. Pričom reguláciu týchto vzťahov zabezpečujú orgány Európskej únie. (Čiernik at al.2019) Stratégia európskej investičnej politiky sa začala v roku 2009, kedy nadobudla platnosť Lisabonská zmluva a súčasťou spoločnej obchodnej politiky sa stali aj priame zahraničné investície. (článok 207 ZFEÚ) S investičnou politikou súvisí aj preverovanie priamych zahraničných investícií a spravodlivá ekologická transformácia hospodárskych činností podnikov. Vzhľadom k tomu, že neexistoval komplexný právny rámec na preverovanie priamych zahraničných investícií z dôvodov bezpečnosti alebo verejného poriadku, na úrovni Európskej únie bolo prijaté Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2019/452 z 19. marca 2019, ktorým sa ustanovuje rámec na preverovanie priamych zahraničných investícií do Únie (ďalej len „nariadenie 2019/452“). (Ú. v. EÚ L 79, 21.3.2019) Priame zahraničné investície sú katalyzátorom rozvoja ekonomiky. Predmetné nariadenie v článku 11 ustanovuje povinnosť všetkým členským štátom EÚ a Európskej komisii zriadiť kontaktné miesto pre vykonávanie nariadenia za účelom preverovania priamych zahraničných investícií na ich území. Podľa recitálu 13 nariadenia 2019/452 *„pri určovaní toho, či priama zahraničná investícia môže mať vplyv na bezpečnosť alebo verejný poriadok, by členské štáty a Komisia mali mať možnosť zvážiť všetky relevantné faktory vrátane vplyvov na kritickú infraštruktúru, technológie so zreteľom na kľúčové podporné technológie a vstupy, ktoré sú zásadné z hľadiska bezpečnosti alebo zachovania verejného poriadku, ktorých znefunkčnenie, zlyhanie, strata alebo zničenie by mali v členskom štáte alebo v Únii značný dopad.“* Jasná formulácia zakladá splnenie povinností z dôvodu bezpečnosti a verejného poriadku pri realizácii investičného zámeru. V danej súvislosti musíme brať na zreteľ, že ide o priame zahraničné investície, ktoré sú presne vymedzené v nasledovnom znení v ustanovení článku 2 ods. 1 nariadenia 2019/452 *„je akákoľvek investícia zo strany zahraničného investora, ktorá vedie k vytvoreniu alebo udržaniu trvácnych a priamych väzieb medzi zahraničným investorom a podnikateľom či podnikom, pre ktorého je kapitál určený, s cieľom vykonávať hospodársku činnosť v členskom štáte, vrátane investícií, ktoré umožňujú účinnú účasť na riadení alebo kontrole spoločnosti, ktorá vykonáva hospodársku činnosť“*. V meritórnom rozsahu sa kontrola PZI vzťahuje na investície z tretích krajín, smerujúce do oblastí kritickej infraštruktúry technológií s možným vojenským využitím a iné. Očakáva sa, že členské štáty si budú odovzdávať informácie o

realizovaných, ako aj o identifikovaných plánovaných priamych zahraničných investíciách. Za týmto účelom bola vytvorená aj pracovná skupina na Ministerstve financií SR. (Uznesenie vlády UV-19143/2020 zo 16.9.2020)

Regulácia hospodárskej aktivity podniku zlučiteľnej s cieľom klimatickej neutrality

Princíp trvalej udržateľnosti sa v súčasnosti stáva jedným zo všeobecne uznávaných princípov rozvoja ľudskej spoločnosti. (Jirásková, 2007) Dôsledkom globálnych skuseností a znalostí, napríklad aj vo finančnom svete vznikajú inovačné finančné mechanizmy, doplnujúce kapitálové zdroje, ktoré sú poskytované vládami, filantropiou, či charitatívnymi spolkami. Ich úlohou je mobilizovať zdroje a zároveň zvyšovať efektivitu a účinnosť finančných tokov, ktoré sú zamerané na pomoc globálnym sociálnym a environmentálnym problémom. Konceptný rámec udržateľného financovania zahŕňa fondy a iné inovatívne finančné mechanizmy, ktorých cieľom je vytvoriť bezpečné financovanie na riadenie udržateľných zdrojov. V krajinách vlády častokrát schvaľujú zákony, ktoré priamo i nepriamo mobilizujú finančné zdroje na rôzne ciele (poplatky za používanie vody, uvalenie miestnych daní, pokuty za používanie zdrojov z chránených oblastí, príjem z ktorých (30%-50%) je určený na rozvoj miestnych komunit atď. Obrovské finančné výpomoci z Európskej Únie využívajúce peniaze daňových poplatníkov, sú príkladom operujúceho štátneho záujmu oligarchie. (Saxunová, Antošová, 2019). Podľa Saxunovej (2015) tieto skutočnosti avšak upozorňujú na fakt, že štát začína byť podriadenou funkčnou jednotkou korporátnej ekonomickej moci a tak sa stáva že jeho rozhodnutia môžu byť v rozpore napríklad s cieľom klimatickej neutrality.

Environmentálna udržateľnosť začína hodnotovým systémom obchodnej spoločnosti a vhodne zvolenými princípmi pre vykonávanie hospodárskej činnosti, kde by nemala chýbať ochrana ľudských práv, ochrana životného prostredia. Harmónia medzi hospodárskou činnosťou a trvalo udržateľným rozvojom je determinovaná dodržiavaním právnych predpisov, vhodným prístupom k efektívnemu využívaniu prírodných zdrojov. Rastúci záujem o udržateľnosť rozvoja je sprevádzaný väčším zameraním na environmentálnu výkonnosť (Burritt at al. 2014). V globálnom ekonomickom systéme, kde prvoradá miesto patrí nadnárodným koncernom, dochádza k znečisťovaniu životného prostredia. Prechod na ekologické hospodárstvo by mohlo byť novou príležitosťou na inovácie a zavádzanie nových technológií, ktoré hlavne nemajú negatívne účinky na životné prostredie. Environmentálna udržateľnosť zdôrazňuje a prísne vyžaduje zaviazať podnikateľov, investorov k morálnej zodpovednosti podniku. Medzinárodní investori budú musieť prispôsobiť svoje stratégie agende Európskej únie a vytvoriť finančný systém podporujúci udržateľný rast a ekologickú transformáciu.

Zásadný prelom v boji proti klimatickým zmenám prinieslo schválenie nariadenia v Európskom parlamente 2020/852 obsahujúce pravidlá, na základe ktorých bude možné označiť hospodársku činnosť podniku za environmentálne udržateľnú. Daný únijný právny rámec zakladá podmienky pre ekologizáciu finančného sektora, čo v praxi bude znamenať, že investičné rozhodnutia budú sprevádzané rešpektovaním požiadavky na prechod k uhlíkovu neutrálnemu hospodárstvu. Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/852 z 18.

júna 2020 o vytvorení rámca na uľahčenie udržateľných investícií a o zmene nariadenia (EÚ) 2019/2088 (Ú.v.L 198,22.6.2020) sa zamedzuje, aby pod environmentálnou klamlivou reklamou mohol hospodársky subjekt získať lepšie postavenie na trhu tým, že úmyselne uvádza ako je jeho finančný produkt šetrný k životnému prostrediu, hoci v skutočnosti nevykazuje zhodu s univerzálnymi environmentálnymi normami.

Nariadenie 2020/852 v článku 1 definuje environmentálne udržateľnú investíciu ako: „investíciu, ktorou sa financuje jedna alebo viaceré hospodárske činnosti spĺňajúce podmienky na vymedzenie ako environmentálne udržateľné podľa tohto nariadenia.” Znamená to, že environmentálna investícia musí spĺňať určité podmienky, t.j. kritériá pre environmentálne udržateľné hospodárske činnosti. Napríklad Šauer (2007) nazýva environmentálne projekty ako projekty, ktoré majú za cieľ zlepšiť kvalitu životného prostredia. Projekty tohto typu majú jediný cieľ – znižovanie negatívneho dopadu na životné prostredie. Obršálová a Macháč (1993) tvrdia, že: „ekologické investície by sa mali posudzovať oddelene od výrobných investícií, pretože posudzovať ich spoločne nie je účelné.”

Pre porovnanie uvádzame aj definíciu pojmu udržateľná investícia podľa článku 2(17) nariadenia 2019/2088 o zverejňovaní informácií o udržateľnosti v sektore finančných služieb. Udržateľná investícia „je investícia do hospodárskej činnosti, ktorá prispieva k environmentálnemu cieľu meraná napríklad prostredníctvom kľúčových ukazovateľov účinnosti využívania energie, energie z obnoviteľných zdrojov, surovín, vody a pôdy, ukazovateľov produkcie odpadu a emisií skleníkových plynov a ukazovateľov vplyvu na biodiverzitu a ukazovateľov obehového hospodárstva, alebo investícia do hospodárskej činnosti, ktorá prispieva k sociálnemu cieľu, najmä investícia, ktorá prispieva k riešeniu nerovnosti, alebo investícia, ktorá podporuje sociálnu súdržnosť, sociálne začlenenie a pracovnoprávne vzťahy, alebo investícia do ľudského kapitálu, či do ekonomicky alebo sociálne znevýhodnených komunít a za predpokladu, že sa takýmito investíciami výrazne nenaruší žiaden z uvedených cieľov, a spoločnosti, do ktorých sa investovalo, dodržiavajú postupy dobrej správy, najmä pokiaľ ide o zdravé štruktúry riadenia, zamestnanecké vzťahy, odmeňovanie zamestnancov a plnenie daňových povinností.“ (Ú. v. L 317/2019) Daná legálna definícia je oveľa širšia a obsahuje aj kritéria merateľnosti hospodárskej činnosti, ktorá prispieva k eco-cieľom.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame Kritériá pre environmentálne udržateľné hospodárske činnosti (článok 3 nariadenia 2020/852). Spoločné kritériá EÚ pre environmentálne udržateľné činnosti umožnia určiť mieru environmentálnej udržateľnosti obchodných spoločností na účely investovania.

Tab. č.1 Klasifikácia environmentálne udržateľných hospodárskych činností (taxonómia)

Hospodárska činnosť:
musí prispievať k jednému alebo viacerým environmentálnym cieľom stanoveným

v článku 9 nariadenia 2020/852
výrazne neohrozuje jeden alebo viaceré environmentálne ciele stanovené v článku 9 nariadenia 2020/852
je vykonávaná v súlade s minimálnymi zárukami stanovenými v článku 18 nariadenia 2020/852
spĺňa technické kritériá preskúmania stanovené Komisiou-

Zdroj: Nariadenie 2020/852 článok 3 (Ú.v. 198.22.6.2020)

Zámerom zákonodarcov bolo stanoviť, ktoré hospodárske činnosti podnikov sa považujú za udržateľné vo väzbe na ekologické ciele EÚ. Hospodárska činnosť podnikov by mala prispievať k zníženou skleníkových plynov. Podľa rozhodnutia Súdneho dvora rozsudku C 327/12 vo veci Ministero dello Sviluppo economico, Autorità per la vigilanza sui contratti pubblici di lavori, servizi e forniture (konanie o prejudiciálnej otázke), *je hospodárskou činnosťou každá činnosť spočívajúca v ponuke tovaru alebo služieb na danom trhu.* (ECLI:EU:C:2013:827) Dané kritériá vychádzajú z rôznych taxonómií, ktoré klasifikujú environmentálne udržateľné hospodárske činnosti. Hospodárska činnosť by sa nemala považovať za environmentálne udržateľnú, ak spôsobuje viac škody na životnom prostredí, než sú výhody, ktoré prináša. (Recitál 24 nariadenia 2020/852) Plnenie stanovených kritérií môže byť dôvodom na publicitu danej obchodnej spoločnosti o svojom environmentálnom programe. Napríklad ak obchodná spoločnosť má predmet podnikateľskej činnosti zameraný iba na environmentálne udržateľné činnosti, tak investíciu danej obchodnej spoločnosti možno považovať za environmentálne udržateľnú. V danom prípade aj podiel v obchodnej spoločnosti bude environmentálne udržateľným aktívom. Aktíva, ktoré sa použijú na financovanie len environmentálne udržateľných činností spoločnosti (napr. určité druhy dlhopisov), sa budú považovať za environmentálne udržateľné investície, zatiaľ čo iné aktíva môžu mať inú mieru environmentálnej udržateľnosti. (Dôvodová správa COM 218/353) Hospodárska činnosť môže prispieť k napĺňaniu environmentálnych cieľov aj prechodom na cirkulárne hospodárstvo (napr. znížením tvorby potravinového odpadu, udržať užitočnosť výrokov) alebo zameraním sa na výrobu kvalitných a trvanlivých výrobkov ako aj na obmedziť používanie stavebných materiálov a podporiť ich opätovné použitie.

V ustanovení článku 9 nariadenia 2020/852 sú vymedzené nasledujúce environmentálne ciele :

1. Zmierňovanie zmien klímy
2. Adaptácia na zmeny klímy
3. Udržateľné využívanie a ochrana vodných a morských zdrojov
4. Prechod na obehové hospodárstvo, predchádzanie vzniku odpadu a recyklácia
5. Prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia
6. Ochrana zdravých ekosystémov.

Dosahovanie stanovených cieľov bude veľmi náročné, čo si bude vyžadovať aj finančné prostriedky. V zásade možno konštatovať, že hospodársku činnosť podniku možno označiť ako environmentálne udržateľnú iba vtedy, ak prispieva aspoň k jednému z cieľov uvedených

v článku 9 nariadenia 2020/852. Hospodársky subjekt ale nemôže zároveň ohroziť pri svojej činnosti žiadnen iný z uvedených cieľov.

Poznatky praxe

Hospodárske subjekty a dopravcovia patria medzi najväčších znečisťovateľov životného prostredia, pretože znečisťujú ovzdušie, pôdu a vodu. Súčasťou výrobných stratégií podnikov býva pomerne často aj snaha o prevenciu znečisťovania životného prostredia.

Na Slovensku pôsobí mnoho hospodárskych subjektov, ktoré v rámci hospodárskej činnosti preferujú trvalo udržateľný rozvoj. Ako príklad sme si vybrali obchodnú spoločnosť Rigips, ktorá je členom nadnárodnej skupiny Saint-Gobain a je svetovým lídrom vo výrobe stavebných hmôt na báze sadry, skla a tepelných izolantov.(Rigips,2020). Daná obchodná spoločnosť v rámci svojej hospodárskej činnosti používa hodnotenie životného cyklu (LCA - Life Cycle Assessment) ako hlavný nástroj na meranie environmentálnej stopy výrobkov. Snaží sa efektívne organizovať prepravu tovaru. Osobitosťou je, že v roku 2011 bol daným podnikom zavedený systém vodnej politiky, v dôsledku ktorého sa v rámci priemyselného procesu vypúšťa nepotrebná voda v tekutej forme tak, že neznečisťuje životné prostredie.

Okrem tejto obchodnej spoločnosti tu pôsobí aj obchodná spoločnosť BASF Slovensko spol. s r. o. so sídlom v Žiline. Daná obchodná spoločnosť v rámci svojich podnikateľských aktivít uprednostňuje environmentálne kompatibilné suroviny. Balenia sa vyrábajú z "Eco-friendly" recyklovateľných materiálov. Používa suroviny, ktoré sú regionálne dostupné a nevyžadujú si preto dopravu na veľké vzdialenosti. Osobitnú pozornosť spoločnosť venuje produktom s nízkymi emisiami, ktoré spĺňajú požiadavky GEV-EMICODE triedy EC 1 alebo EC 1 PLUS.

Textilný priemysel je pomerne rozvinutý a patrí medzi veľkých znečisťovateľov životného prostredia. Módny priemysel je druhým najšpinavším priemyslom na svete a spôsobuje 10 % celosvetových emisií uhlíka. Pritom až 95 % všetkých odpadových textílií môže byť znovu recyklovaných. (Polešenský,2019) Medzi textilné koncerny možno zaradiť aj švédsku obchodnú spoločnosť H&M (Hennes & Mauritz AB) produkujúca oblečenie a textilné výrobky. Daná obchodná spoločnosť v rámci svojich priorít kladie dôraz na šetrnosť k životnému prostrediu. V rámci svojej činnosti si stanovila určité ciele, medzi ktoré možno zaradiť sociálnu súdržnosť a environmentálnu súdržnosť. Obchodná spoločnosť v rámci výrobného technologického procesu používa vstupné suroviny z udržateľných materiálov ako je organická bavlna a recyklovaný polyester. Niektoré druhy výrobkov sú zo 100 % biobavlny, iné obsahujú nižší podiel biobavlny.

Záver

Ak chcú hospodárske subjekty odolávať silným konkurenčným tlakom v globálnom prostredí, budú musieť akceptovať újny nariadenie o udržateľných investíciách. Ekologické a sociálne inovácie môžu byť realizované iba v súlade s cieľmi uvedenými v nariadení. Pokiaľ nebude environmentálna udržateľnosť jednou z prioritných oblastí prístupu obchodnej spoločnosti, bude problematické, aby realizovala svoj investičný zámer, ak má byť financovaný z verejných alebo súkromných zdrojov. Ambíciou Európskej únie je, aby

globálna udržateľnosť mala pozitívny vplyv na životné prostredie a celkove na klimatické zmeny.

Koncept zelených kritérií pre investorov vykazuje aspekty zodpovedného správania sa voči spoločnosti a životnému prostrediu. Jeho cieľom je zlepšovať environmentálny profil investorov a minimalizovať ekologické zaťaženie pri realizácii investičného zámeru a dôsledne uplatňovať dodržiavanie platnej právnej úpravy EÚ a predpisov Slovenskej republiky v oblasti životného prostredia. V danej súvislosti musíme brať na zreteľ, že hospodársky rast nezávisí od využívania zdrojov, ale od prístupu a zodpovednosti investorov, ako aj od produktov finančného sektora (ekologické investície). Pri riešení problémov ekologických investícií súvisiacich s ekologickou transformáciou sa vyžaduje systémový prístup od všetkých členských štátov EÚ. Ekologická transformácia bude mať vplyv aj na zmenu politických, hospodárskych a obchodných vzťahov na medzinárodnej úrovni. Realizáciu a udržateľnosť plánovaných cieľov v hospodárskych činnostiach podnikov členských štátov EÚ preverí až ich konkurencieschpnosť v priamej konfrontácii s globálnym trhom tvoreným ekonomikami menej naklonenými k ekologickým myšlienkam.

Zoznam použitej literatúry:

1. BAKYTOVÁ, J. (2015). *Analýza hospodárskeho a sociálneho vývoja v Argentíne na prelome 20. a začiatkom 21. storočia*. Roč. 10, č. 29 (2015), s.99 Bratislava. Slovenská akadémia manažmentu. 2015. ISSN 1337-0510.
2. BASF (2020). *Dáta o činnosti spoločnosti*. Dostupné na: <https://www.pci-sk.sk/sk/onas/trvala-udrzatelnost.html> [cit.3.9.2020].
3. BURRITT, R. – SCHALTERGGER, S. (2014). *Accounting towards sustainability in production and supply chains*. In *British accounting Review* Vol. 4/2014. 327-343 ISSN 0890-83-89.
4. ČIERNIK, P., NOVÁČEK, P.(2019). *Regulácia pohybu osôb a pracovníkov v dôsledku vystúpenia Veľkej Británie z Európskej únie a z Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu*. In *Manažment podnikania a vecí verejných*. Vol 4/2019 Bratislava, ISSN 2453-8167.
5. EURÓPSKA KOMISIA (2018). *Dôvodová správa k návrhu Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie o vytvorení rámca na uľahčenie udržateľných investícií*. Brusel 24.5.2018 COM(2018) 353 final. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52018PC0353> [cit.3.9.2020].
6. EURÓPSKA KOMISIA. (2019). *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Európsky ekologický dohovor* COM/2019/640 final. Dostupné na :<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640> [cit.3.9.2020].

7. EURÓPSKA KOMISIA(2020) Investičný plán Európskeho ekologického dohovoru. Brusel.COM 22020/21. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0021:FIN:SK:PDF> [cit.3.9.2020].
8. EURÓPSKE SPOLEČENSTVO (1987). Jednotný európsky akt. Ú. v. ES L 169, 29.6.1987, p. 1–28.
9. EURÓPSKA ÚNIA (1993). Zmluva z Maastrichtu – Zmluva o Európskej únii. Ú.v. C 191, 29.7. 1992, p. 1–112.
10. EURÓPSKA ÚNIA (1997). Amsterdamská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o EÚ, Zmluvy o založení Európskych spoločenstiev. Ú. v. C 340, 10.11.1997, p. 1–144.
11. EURÓPSKA ÚNIA (2009).Lisabonská zmluva. Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Ú. v. EÚ C 306, 17. 12. 2007.
12. EURÓPSKA ÚNIA (2019). Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2019/452 z 19. marca 2019, ktorým sa ustanovuje rámec na preverovanie priamych zahraničných investícií do Únie Ú. v. EÚ L 79I , 21.3.2019.
13. EURÓPSKA ÚNIA.(2012). Zmluva o Európskej únii. Ú. v. C. 326,26.10.2012.
14. EURÓPSKA ÚNIA (2016).Zmluva o fungovaní Európskej únie.Ú.v. C 202,7.6.2016.
15. EURÓPSKA ÚNIA (2019):Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/2088 z 27. novembra 2019 o zverejňovaní informácií o udržateľnosti v sektore finančných služieb (Text s významom pre EHP) Ú.v.L317,9.12.2019.
16. EURÓPSKA ÚNIA (2020).Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/852 z 18. júna 2020 o vytvorení rámca na uľahčenie udržateľných investícií a o zmene nariadenia (EÚ) 2019/2088 (Text s významom pre EHP). Ú.v.L 198,22.6.2020.
18. H&M (2020). The way H&M [online 23.2.2019] Dostupné na: https://about.hm.com/content/dam/hmgroup/groupsite/documents/sk/hm-way/HM%20Way_sk.pdf/[cit.4.9.2020].
19. JIRÁSKOVÁ, S.(2007).*Inovácie a trvalo udržateľný rozvoj*. In.Manažment v teórii a praxi. TUKE Vol 3/2007. ISSN 1336- 7137.
20. MACHÁČ, O. OBRŠÁLOVÁ, I.(1993). *K hodnocení efektívnosti ekologických investic ve výrobních podnicích*. In Ekojournal Vol.6/1993 s.4-5.
21. NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY (1992). Ústava Slovenskej republiky.Zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
22. ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV (2015).Ciele udržateľného rozvoja. New York 2015. Dostupné na: http://unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html.[cit.2.10.2020]
23. POLEŠENSKÝ,M.(2019).*Svet zavalený textilom*. Finreport. [online10.12.2019] Dostupné na: <https://www.finreport.sk/podnikanie/svet-zavaleny-textilom/> [cit.4. 9. 2020].

24. RIGIPS (2020). Rigips a situácia v obchode. Dostupné na: <https://www.rigips.sk/novinky/covid-19-vyjadrenie-skupiny-saint-gobain-v-sr>. [cit. 4. 9. 2020].
25. SAXUNOVÁ, D. a ANTOŠOVÁ G. (2019). Globální prostředí a inovativní finanční mechanismy pro naplnění rozvojových udržitelných cílů: Global Environment and Innovative Financing Mechanisms for SDGs (Sustainable Development Goals) Accomplishment. *Auspicia: recenzovaný vědecký časopis pro oblast společenských a humanitních věd*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií VŠERS, 2019, 16(2), 5-24. ISSN 2464-7217.
26. SAXUNOVÁ, D. (2015). Innovative financing mechanisms in global environment. In: *Globalization and its socio-economic consequences - 2015*. University of Žilina, s. 642-652. ISBN 978-80-8154-145-2.
27. SÚDNY DVOR EÚ (2013). Právna vec C 327/12 zo dňa 12.12.2013 Ministero dello Sviluppo economico, Autorità per la vigilanza sui contratti pubblici di lavori, servizi e forniture proti SOA Nazionale Costruttori – Organismo di Attestazione SpA (konanie o prejudiciálnej otázke). ECLI:EU:C:2013:827.
28. ŠAUER, P. (2007). *Introduction to Environmental Economics and Policy With Economic Lab Experiments and Class Exercises*. 1. vyd. Prague: Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 2007. 224 s. ISBN 978-80-86709-10-9.
29. VLÁDA SR (2020). [Návrh na zriadenie kontaktného miesta pre vykonávanie nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(EÚ\) 2019/452 z 19. marca 2019, ktorým sa ustanovuje rámec na preverovanie priamych zahraničných investícií do Únie](#). Rokovanie dňa 16.9.2020. Dostupné na : <https://rokovania.gov.sk/RVL/Negotiation/1076> [cit. 7.10.2020].
30. WEFERSOVÁ, J. (2016). *Správne uplatňovanie práva EÚ v oblasti zdravotníctva na Slovensku*. Hradecké ekonomické dny 2016 [elektronický zdroj]. - Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2016. - pp. 218-225 [CD-ROM]. ISSN: 2464-6032. [Hradecké ekonomické dny 2016: mezinárodní odborná konference. Hradec Králové, 2.-3.2.2016].

Kontakt:

JUDr. Peter Hoffmann, PhD.
 Slovenská akadémia manažmentu
 Dolnozemska 1/b
 852 35 Bratislava

REGULÁCIA INVESTÍCIÍ NA MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI
(INVESTIČNÁ DOHODA MEDZI EÚ A VIETNAMOM)
THE REGULATION OF INVESTMENTS AT THE INTERNATIONAL
LEVEL
(INVESTMENT AGREEMENT BETWEEN EU AND VIETNAM)

Doc.RNDr. Darina Saxunová, PhD.,prof.JUDr.Daniela Nováčková,PhD.

Abstrakt

Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy (2009) sa začala meniť investičná politika členských štátov Európskej únie. Európska únia začala prijímať opatrenia smerujúce k spoločnej investičnej politike. Nasvedčujú tomu viaceré aktivity a platné mnohostranné medzinárodné zmluvy o ochrane investícií uzatvorené na úrovni Európskej únie s inými subjektami medzinárodného práva. Súčasný proces globalizácie si vyžaduje okrem iného aj reguláciu investičných vzťahov. Vedecká štúdia otvára diskurs o modelovej investičnej dohode, ktorá ustanovuje aj podmienky ochrany investícií a urovnávania investičných sporov. Prvá časť vedeckej štúdie uvádza všeobecnú teóriu o investičných dohodách so zreteľom na

objasnenie pojmov priame zahraničné investície a nepriame investície v kontexte ustálenej judikatúry EÚ a v druhej časti je analyzovaná problematika ochrany a urovnávania investičných sporov a sporov týkajúce sa výkladu a uplatňovania medzinárodnej dohody. Prínosom vedeckej štúdie je poukázať na prehĺbovanie procesu európskej ekonomickej integrácie a napĺňanie cieľov ustanovených v primárnej právnej úprave Európskej únie.

Vedecká štúdia vznikla v rámci realizácie projektu „Business in the European Economic Area - the Present and Future of EU Integration“ číslo 600433-EPP-1-2018-1-SK-EPPJMOMODULE podporeného z programu Erasmus+ Jean Monnet Activities, ktorý je financovaný z prostriedkov Európskej únie.

Kľúčové slová: dohoda, ochrana investícií, globalizácia, ekonomická integrácia

Abstract

With the Lisbon Treaty (2009) coming to effect, the investment policy of the Member States of the European Union has triggered its innovation process. The European Union has commenced to take steps towards a common investment policy. This is evidenced by a number of activities and existing multilateral international agreements on investment protection concluded at the level of the European Union with other subjects of international law. The current process of globalization requires, among other things, the regulation of investment relations. The scientific study launches a discourse on a model investment agreement, which also sets out the conditions for investment protection and the settlement of investment disputes. The first part of the scientific study systemizes a general theory related to investment agreements regarding the clarification of the concepts of foreign direct investment and indirect investment in the context of established EU case law. The second part critically analyses the protection and settlement of investment disputes and disputes concerning the interpretation and application of international agreements. The contribution of the scientific study is to highlight the deepening of the process of European economic integration and the fulfilment of the goals set out in the primary legislation of the European Union.

Key words : agreement, protection of investments, globalization, economic integratio

JEL:F1, F15, F21

The research study was realized within the project „Business in the European Economic Area - the Present and Future of EU Integration“, number 600433-EPP-1-2018-1-SK-EPPJMOMODULE supported by the programme Erasmus+ Jean Monnet Activities, which is financed from the European Union resources.

Úvod

V nadväznosti na prijatie Lisabonskej zmluvy sa vedú akademické, vedecké a odborné diskusie týkajúce sa ustanovenia článku 207 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“) o spoločnej obchodnej politike, ktorej súčasťou sú aj priame zahraničné investície. (Ú.v. EÚ C 326, 26.10.2012) Investičná politika Európskej únie (ďalej len „EÚ“) bola v poslednom období výrazne zreformovaná so zámerom prehĺbovania procesu európskej

ekonomickej integrácie. Boli prijaté rôzne nástroje za účelom dosiahnutia rovnováhy medzi regulačnými právomocami členských štátov EÚ a ochranou práv investorov. Koordinovaný celoeurópsky rámec poskytuje právnu istotu, podporuje zásady transparentného investičného súdneho konania a prispieva k napĺňaniu cieľov Európskej únie.

Európska únia za súčinnosti členských štátov uzatvorila s Vietnamskou socialistickou republikou dohodu o ochrane investícií, ktorá vnáša do teórie a do praxe európskej investičnej politiky nové prvky a je považovaná za modernú modelovú zmluvu v oblasti európskej ochrany investícií. (Predmetná dohoda nenadobudla platnosť.) Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou zavádza rámec na ochranu investícií pre všetkých investorov z členských štátov EÚ na území Vietnamu a vietnamských investorov na území členských štátov EÚ. Vedecká štúdia vzhľadom na rozsiahlosť problematiky analyzuje systém európskej investičnej politiky a systém urovnávania sporov v zmysle uvedenej dohody.

Cieľ a metodika

Zámerom vedeckého príspevku je analyzovať medzinárodný režim investičných vzťahov a systém urovnávania sporov podľa Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Vietnamskou socialistickou republikou na strane druhej (ďalej len „Dohoda o ochrane medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou”). Zamerali sme sa na urovnávanie sporov týkajúce sa výkladu a uplatňovania predmetnej dohody v praxi medzi zmluvnými stranami a na urovnávanie sporov medzi investormi a hostiteľskými štátmi. Súčasná právna teória a aj zmluvná prax v oblasti ochrany investícií pozná hmotnoprávne pravidlá tvorené ustanoveniami o ochrane zahraničných investícií a procesné pravidlá patriace do oblasti medzinárodného rozhodcovského konania (procedurálny postup). V kontexte širších súvislostí sme poukázali na uvedené pravidlá majúce medzinárodný rozmer. Predmetná dohoda ustanovuje podmienky ochrany zahraničných investorov zmluvných strán pred možným nepriaznivým a nespravodlivým konaním zo strany hostujúceho štátu. Súčasťou nášho skúmania bola aj problematika koordinácie európskej investičnej politiky. Za účelom objasnenia javov a procesov, ktoré súvisia s ochranou práv investorov sme si zvolili nasledujúce výskumné otázky:

Akým spôsobom bude zabezpečené urovnávanie sporov medzi zmluvnými stranami, investormi a hostiteľskými štátmi?

Aké je personálne zabezpečenie orgánov, ktoré budú urovnávať spory?

Základným objektom skúmania je európska investičná politika, mechanizmus urovnávania sporov týkajúce sa výkladu a uplatňovania dohody v praxi a systém urovnávania sporov, predmetom ktorých môžu byť iba investície. Ďalším objektom skúmania sú kompetencie osôb, ktoré budú zabezpečovať urovnávanie sporov. Metódou deskripcie sme objasnili a zhromaždili všeobecné poznatky týkajúce sa priamych a nepriamych investícií, bilaterálnych investičných dohôd a dohôd o ochrane investícií uzatváraných Európskou úniou a tretími štátmi. Metódou obsahovej analýzy sme rozčlenili skúmaný problém – príčinné súvislosti

európskej investičnej politiky, mechanizmus urovnávania sporov, personálne zabezpečenie orgánov na urovnávanie sporov na jednotlivé časti, s cieľom objasniť ich vecnú podstatu. Úlohou analýzy bolo ozrejmiť úniijnú investičnú politiku, ktorá má už supranacionálny charakter. Metóda syntézy nám umožnila sledovať vzťahy medzi faktami a funkčnú závislosť ako aj postupnosť etáp v rámci urovnávania sporov. Na základe konkrétnych argumentov (ustanovení článkov uvedených v dohode) sme dospeli k záveru, že Európska únia vytvára nový súdny mechanizmus pre urovnávanie investičných sporov, ktoré doteraz boli riešené na Medzinárodnom stredisku pre riešenie investičných sporov, (Washington, D.C.) patriace do systému Skupiny svetovej banky.¹ Analyzovali sme súbor pravidiel, princípov a postupov, na základe ktorých budú mediátori, rozhodcovia a sudcovia urovnávať spory. Samotná analýza je postavená na pravidlách logiky, systematickosti, presnosti a možnosti zovšeobecnenia záverov. Pri spracovaní danej témy sme pracovali s relevantnou vedeckou, odbornou literatúrou, s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie, Dohodou o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou, viacerými dokumentmi Európskej únie a dokumentmi iných medzinárodných organizácií a inštitúcií. Majúc na zreteli prehľadnosť, logickú súslednosť, vedecká štúdia je štruktúrovaná do samostatných celkov.

Priame zahraničné investície a nepriame investície

Priame zahraničné investície predstavujú novú oblasť spoločnej obchodnej politiky Európskej únie. V nadväznosti na ustanovenie článku 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ má Európska únia v oblasti spoločnej obchodnej politiky výlučnú právomoc. Iné typy investícií (nepriame investície) so zreteľom na stanovisko Súdneho dvora Európskej únie (Opinion 2/15, bod 243) zo 16. mája 2017 patria (nepriame investície) do oblasti delených právomocí medzi Európskou úniou a členskými štátmi EÚ podľa ustanovenia článku 4 ods. 1 a 2 písm. a) ZFEÚ. (ECLI: EU:C:2017:376) Nepriame zahraničné investície, niekedy označované aj ako portfóliové investície predstavujú pohyb cenných papierov, ktorých zmyslom je výnos. Na portfóliové investície pôsobia rôzne faktory, ako sú výnosy z cenných papierov, úrokové miery, a aj rôzne špekulačné manipulácie. (Hošková, 1999) Spravodajca v Európskom parlamente Kader Arif v rámci prípravného konania - uznesenia k Budúcej európskej medzinárodnej investičnej politike uviedol, že: „*nie všetky druhy investícií si vyžadujú rovnakú úroveň ochrany a že napr. krátkodobé špekulatívne investície si nezaslужujú rovnakú úroveň ochrany ako dlhodobé investície. Spravodajca preto odporúča, aby sa rozsah pôsobnosti budúcich európskych dohôd obmedzil len na priame zahraničné investície.*“ (Európsky parlament, 2011)

Priame zahraničné investície zabezpečujú investorovi určitý podiel vlastníctva a kontroly v danom hospodárskom subjekte v hostiteľskom štáte. Sú transferom moderných technológií a inovácií, majú vplyv na konkurenciu, zamestnanosť a majú dlhodobý charakter. Investície sú vo všeobecnej ekonomickej teórii považované za „...*ekonomickú činnosť, pri ktorej sa subjekt vzdáva súčasnej spotreby s výhľadom na zvýšenie produktu v budúcnosti.*“

---

¹ The ICSID Convention is a treaty ratified by 155 Contracting States. It entered into force on October 14, 1966, 30 days after ratification by the first 20 States.

(Samuelson, 1995) P. Baláž (2001) definuje „priame zahraničné investície ako investície, ktoré sú jednou z foriem realizácie dlhodobého medzinárodného pohybu kapitálu.“ V danej súvislosti musíme poukázať na skutočnosť, že samotný pojem „priame investície“ nie je definovaný v Zmluve o fungovaní Európskej únie. Daný pojem je upravený v nomenklatúre kapitálových pohybov uvedený v článku 1 smernice Rady 88/361/EHS z 24. júna 1988, ktorou sa vykonáva článok 67 Zmluvy o EHS (Ú. v. ES L 178, 8.7.1988, s. 5 – 18)² Všeobecne pohyb kapitálu zahŕňa priame investície, operácie s cennými papiermi (do akcií, podielových fondov), investície do nehnuteľností, pôžičky a pod. Práve voľný pohyb kapitálu je ekonomickou slobodou vnútorného trhu EÚ, ktorá presahuje jeho hranice, lebo zahŕňa kapitálové toky medzi členskými štátmi EÚ a aj nečlenskými štátmi (tretími krajinami).

Súdny dvor Európskej únie v právnej veci C- 446/04 špecifikoval svoje chápanie pojmu priame zahraničné investície na základe troch kritérií: „ mali by to byť dlhodobé investície, ktoré predstavujú aspoň 10 % vlastného kapitálu/podielu pridruženej spoločnosti a poskytujú investorovi riadiacu kontrolu nad operáciami pridruženej spoločnosti.“ (ECLI:EU: C:2006:774, rozsudok z 12. decembra 2006) Správa o investičnej politike EÚ z roku 2011 uvádza, že: „vymedzenie pojmu priame zahraničné investície je v súlade s definíciami Medzinárodného menového fondu a OECD a je v protiklade najmä s portfóliovými investíciami a právami duševného vlastníctva, keďže je zložité jasne rozlišovať medzi priamymi zahraničnými investíciami a portfóliovými investíciami a absolútna právna definícia sa bude môcť len ťažko uplatňovať v investičnej praxi reálneho sveta.“ (Európsky parlament, 2011) Úspešná realizácia investičného zámeru zahraničného investora v hostiteľskom štáte je spojená s dosahovaním zisku, ktorý môže investor využiť tak, že ho reinvestuje alebo vyplatí dividendy akcionárom. Podľa informácií zverejnených Európskou komisiou v Správe o stave Slovenskej republiky (2020) „tok priamych zahraničných investícií na Slovensko sa spomalil a bežný účet trpí v dôsledku repatriácie ziskov. Priame zahraničné investície v roku 2018 predstavovali 0,4 % HDP, čo je oveľa menej než v minulých rokoch, pričom v roku 2006 bol zaznamenaný vrchol prílevu PZI na úrovni 10,2 %.“ (Európska komisia, 2020)

Ešte pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy spoločná obchodná politika už zahŕňala obchod s tovarom. Súdny dvor Európskej únie v stanovisku 1/94 z 15. novembra 1994 dospel k záveru, že: „ Európske spoločenstvo (dnes Európska únia) malo podľa vtedajšieho článku 113 Zmluvy o Európskom spoločenstve výlučnú právomoc uzatvoriť mnohostranné dohody o obchode.“ Z uvedeného vyplýva, že pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy Európske spoločenstvo (dnes Európska únia) malo právomoc uzatvárať medzinárodné zmluvy týkajúce sa rozvoja obchodnej spolupráce. Európska únia v záujme napĺňania cieľov, pristúpila k zavádzaniu nových pravidiel v oblasti investičnej politiky. Veľkou mierou k tomu prispelo aj rozhodnutie v právnej veci C-284/16 Achmea v. Slovenská republika zo 6. marca 2018.

---

2 EUR-LEX. (2016). Voľný pohyb kapitálu. Smernica sa uplatňovala od 7. júla 1988 do 31. decembra 1999. Krajiny EÚ mali povinnosť zapracovať ju do vnútroštátnych právnych predpisov do 1. júla 1990. Smernicu teraz nahradili nové pravidlá o voľnom pohybe kapitálu Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ale stále sa používa na účely vymedzenia pojmu pohyb kapitálu. [online 16. 11.2016]Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=LEGISSUM%3A125068>. [cit. 4.10.2020].

Európska únia ako subjekt medzinárodného práva uzatvára dohody s viacerými štátmi o obchode, službách a o ochrane investícií. Členské štáty EÚ v minulosti uzatvárali bilaterálne investičné dohody vo svojom mene ako suverénne a zvrchované štáty. Zrušenie Intra- EU BITs a nahradenie Extra –EU BITs znamená koniec systému, ktorý sa formoval a budoval mnoho rokov. (Balaš, 2016) Formovaný nový systém v oblasti investičnej politiky na úrovni Európskej únie znamená určitý prelom aj vo vzťahu k odborným organizáciám Organizácie Spojených národov, ktoré vznikali postupne od roku 1945 (Skupina Svetovej banky, UNCTAD). Tento nový vývoj ovplyvnil aj systém bilaterálnych investičných dohôd, a aj zmluvnú základňu Slovenskej republiky.

Realizácia spoločnej investičnej politiky na úrovni EÚ

Štáty Európy zoskupené v medzinárodnom spoločenstve - Európskej únii predstavujú v súčasnosti aj silné nielen politické, ale aj hospodárske zoskupenie, ktoré má zásadný vplyv v oblasti medzinárodného obchodu a medzinárodného pohybu kapitálu. Únijná investičná politika je súčasťou spoločnej obchodnej politiky a je uskutočňovaná v rámci zásad a cieľov vonkajšej činnosti Únie. Tieto zásady a ciele sú uvedené v článku 21 ods. 1 a 2 Zmluvy o Európskej únii. (Ú. v. EÚ C 326/2012) Jednou z právomocí Európskej únie v zmysle článku 216 ZFEÚ je právo vstupovať do medzinárodných záväzkov s nečlenskými štátmi (tretími štátmi) a s medzinárodnými organizáciami. Z predmetného ustanovenia následne vyplýva, že „*dohody uzavreté Európskou úniou sú záväzné pre inštitúcie Únie a pre členské štáty EÚ.*“ (čl. 216 ods. 2 ZFEÚ) Tieto dohody sa odlišujú od primárneho práva EÚ, sekundárnych právnych aktov EÚ a tvoria kategóriu sui generis. Podľa niektorých rozsudkov Súdneho dvora Európskej únie môžu mať dohody priamy účinok a ich právna záväznosť je nadradená sekundárnym právnym predpisom EÚ, ktoré musia byť s nimi v súlade. (Európska únia, 2020) Platné dohody sú neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku Európskej únie.

Samotný procedurálny postup schvaľovania dohôd je upravený v ustanovení článku 218 ZFEÚ, ktorý okrem iného v ods. 8 ustanovuje, že: „*Rada prijíma väčšinu rozhodnutí hlasovaním kvalifikovanou väčšinou.*“ V niektorých prípadoch sa vyžaduje pre prijatie rozhodnutia o schválení dohody jednomyseľné hlasovanie. (napríklad v oblasti daňovej politiky) Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy pri medzinárodných zmluvách – patriace do kategórie dohôd spoločnej obchodnej politiky sa vyžaduje súhlas Európskeho parlamentu a Rady EÚ. Vychádzajúc z ustanovenia článku 207 ZFEÚ a vo väzbe na ustanovenie článku 218 od. 5 a 6 ZFEÚ Európska únia s Vietnamskou socialistickou republikou podpísala Dohodu o voľnom obchode medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Vietnamskou socialistickou republikou na strane druhej, ktorá nadobudla platnosť 1. augusta 2020. (Ú. v. EÚ L 207,30.6.2020, s. 3) Predmetná dohoda upravuje rozvoj hospodárskych a obchodných vzťahov, pričom ustanovuje takmer úplné (99 %) zrušenie cieľ medzi oboma zmluvnými stranami. Obchodná dohoda umožňuje komplexnú liberalizáciu služieb a investičných trhov vrátane vydávania licencií na vykonávanie činností na týchto trhoch, vzájomného uznávania kvalifikácií a odvetvových pravidiel určených na zabezpečenie rovnakých podmienok pre podniky EÚ, (Rada Európskej únie, 2019)

Zároveň Európska únia a Vietnamská socialistická republika prejavili spoločný záujem uzatvoriť Dohodu o ochrane investícií. V rámci procedurálneho postupu dohodu tohto typu podpisujú predstavitelia Európskej únie na základe rozhodnutia Rady v zmysle článku 218 ods. 5 ZFEÚ. Dohoda je uzatváraná na základe rozhodnutia Rady podľa článku 218 ods. 6 ZFEÚ, a to až potom, keď Európsky parlament vysloví s ňou súhlas. Dohoda musí prejsť aj ratifikačným konaním v členských štátoch EÚ v súlade s ich vnútroštátnymi právnymi predpismi. Dňa 30. júna 2019 bol v Hanoji podpísaný návrh Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou. Dňa 12. februára 2020 predmetný návrh dohody schválili poslanci Európskeho parlamentu pomerom 407 hlasov, 188 poslancov hlasovalo proti návrhu dohody a 53 poslancov sa v rámci schvaľovacieho procesu zdržalo. Poslanci prijali k investičnej dohode samostatné nelegislatívne uznesenie. (Európsky parlament, 2020) Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Vietnamskou socialistickou republikou na druhej strane ustanovuje porovnateľné štandardy ochrany investícií ako bilaterálne investičné dohody. Systém ochrany práv investorov je založený na doložke najvyšších výhod, na zákaze diskriminácie, na spravodlivom a nestrannom zaobchádzaní s investíciami investora. Zároveň táto dohoda chráni investície investorov z členských štátov EÚ na území Vietnamu a investície investorov z Vietnamu na území členských štátov EÚ pred vyvlastnením.

Okrem uvedenej Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou 15. októbra 2018 bolo prijaté aj Rozhodnutie Rady 2018/1676 o podpise Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Singapurskou republikou na strane druhej v mene Európskej únie, ktorá sa uzatvára v súlade s článkom 207 ods. 4 prvý pododsek v spojení s jej článkom 218 ods. 5 ZFEÚ. (Ú. v. EÚ L 279, 9.11.2018). V rámci spoločnej investičnej politiky ide o významnú dohodu o ochrane investícií uzatváranú na základe podnetu Európskej únie. Dohoda medzi Európskou úniou a Singapurom bola negociovaná ako samostatná dohoda na základe stanoviska Súdneho dvora Európskej únie zo 16. mája 2017. (AVIS 2/15) V predmetnom stanovisku Súdny dvor Európskej únie potvrdil charakter zmiešanej povahy obchodnej dohody s investičnou kapitolou. Európska komisia následne prijala rozhodnutie, že: „*dohody o voľnom obchode patria do výlučnej kompetencie Európskej únie a investičné dohody do zdieľanej-spoločnej kompetencie Európskej únie a členských štátov.*“ V minulosti boli kapitoly týkajúce sa investičných vzťahov súčasťou obchodných dohôd. Nadobudnutím platnosti dohody medzi Európskou úniou a Singapurom sa mení zmvná základňa 13 členských štátov EÚ, vrátane Slovenskej republiky, ktoré majú uzatvorené bilaterálne investičné dohody (o ochrane a podpore investícií) so Singapurom. Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Singapurom zároveň nahrádza niekoľko bilaterálnych investičných dohôd členských štátov EÚ. V týchto členských štátoch EÚ sa bude uplatňovať moderný spoločný únijný rámec na ochranu investícií. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Singapurskou republikou o podpore a vzájomnej ochrane investícií bola podpísaná októbra 2004. (Oznámenie MZV SR č. 286/2007 Z. z. Zmluva nadobudla platnosť 6. júna 2007 v súlade s jej článkom 12 ods. 1.)

Bilaterálne investičné dohody a iné investičné dohody

Bilaterálne investičné dohody sú uzatvárané členskými štátmi EÚ s tretími krajinami najmä so zámerom ochrany investícií zahraničných investorov pred možným nepriaznivým a diskriminačným konaním zo strany hostujúceho štátu. Takéto konanie môže mať rôzne formy, t. j. obmedzenie prevodu kapitálu, vyvlastnenie investície a pod. Zahraničný investor podporuje hospodársku činnosť svojej obchodnej spoločnosti v hostiteľskom štáte, do ktorej investoval a má zájem, aby boli naplnené jeho očávania, najmä aby spoločnosť prosperovala. V rámci hospodárskej činnosti môžu v hostiteľskom štáte pôsobiť aj destabilizačné faktory, ktoré môžu ohroziť realizáciu investičného zámeru v hostiteľskom štáte. Preto je dôležité, aby existovala medzinárodnoprávna ochrana investícií zahraničného investora, ktorá je nadradená vnútroštnej právnej úprave. Podľa Ústavy Slovenskej republiky, článku 7 ods. 4 medzinárodné dohody tohto typu majú charakter prezidentskej zmluvy, ktorá priamo zakladá práva alebo povinnosti fyzickým alebo právnickým osobám. Z tohto dôvodu sa pred ratifikáciou BIT vyžaduje jej schválenie v Národnej rade Slovenskej republiky. Bilaterálne investičné dohody priamo zakladajú práva a povinnosti fyzickým alebo právnickým osobám a v zmysle ustanovenia článku 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky majú prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou. Pri dojednávani a uzatváraní bilaterálnych dohôd o ochrane a vzájomnej podpore investícií medzi členskými štátmi EÚ a tretími štátmi, členské štáty EÚ musia v plnom rozsahu rešpektovať Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1219/2012 z 12. decembra 2012, ktorým sa ustanovujú prechodné opatrenia pre bilaterálne investičné dohody medzi členskými štátmi EÚ a tretími krajinami. (Ú.v. EÚ L 351, 20.12.2012) Predmetné nariadenie priamo ustanovuje práva a povinnosti členským štátom EÚ v oblasti uzatvárania bilaterálnych investičných dohôd. Slovenská republika v rámci negociácií so zmluvnými stranami plne rešpektuje podmienky uvedené v nariadení a uzatvára bilaterálne investičné dohody výlučne na základe stanoviska Európskej komisie. Na základe uvedeného možno vyvodit' závery, že v súčasnosti z pohľadu medzinárodného zmluvného práva existujú nasledujúce dohody upravujúce investičné vzťahy, kde sú formulované práva a povinnosti štátov ako zmluvných strán, ako aj investorov :

- a) bilaterálne investičné dohody uzatvorené medzi členskými štátmi EÚ a tretími krajinami
- b) bilaterálne investičné dohody uzatvorené medzi členskými štátmi EÚ, ktorých platnosť končí na základe Dohody o ukončení bilaterálnych investičných zmlúv medzi členskými štátmi Európskej únie (pričom musia byť dodržané procesné pravidlá, aké si vyžadujú medzinárodnoprávne zvyklosti a prax v oblasti medzinárodného zmluvného práva)
- c) mnohostranné investičné dohody uzatvorené medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane jednej a tretími krajinami na strane druhej (EÚ a Vietnam, EÚ a Singapur)
- d) komplexné mnohostranné dohody uzatvorené medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane jednej a tretími krajinami na strane druhej upravujúce obchod, služby a investície. (Komplexná hospodárska a obchodná dohoda medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane jednej a Kanadou na strane druhej CETA)

Uvedená dohoda CETA okrem iného zavádza nové pravidlá týkajúce sa ochrany investícií a mechanizmu riešenia investičných sporov, pričom plne zachováva právo vlád regulovať a presadzovať oprávnené ciele verejnej politiky, pokiaľ ide o ochranu zdravia, bezpečnosti alebo životného prostredia. (Vláda SR, 2018)

V danej súvislosti možno konštatovať, že sa formuje nová investičná politika, ktorá bude realizovaná ako spoločná úijná investičná politika. V rámci procesu európskej investičnej politiky sa zavádza systém urovnávania investičných sporov v gescii Európskej únie, čo bude znamenať oslabenie medzinárodne uznávaného a preferovaného Medzinárodného strediska pre riešenie investičných sporov. (Washington, D. C.) V danej súvislosti zastávame názor, že bude trvať dlhšie, pokiaľ aj európsky investičný súd získa medzinárodné uznanie a autoritu medzi medzinárodnými rozhodcovskými súdmi. V rámci medzinárodnej investičnej politiky sa pomerne často stretávame nielen s pozitívnym hodnotením nárastu objemu investícií, ale aj s urovnávaním investičných sporov najmä medzi investormi a hostiteľskými štátmi. Slovenská republika nie je v tejto súvislosti výnimkou.

Na základe bilaterálnych investičných dohôd, ktoré obsahujú ustanovenia o ochrane investícií a v ktorých je Slovenská republika zmluvnou stranou sa konali viaceré medzinárodné rozhodcovské konania (arbitráže):

- a) Československá Obchodná Banka, a.s. v. Slovenská republika, Case No. ARB/97/4 (Rozhodcovský tribunál ICSID rozhodol, že Slovenská republika bola povinná kryť straty Slovenskej inkasnej a túto povinnosť Slovenská republika porušila. Titulom náhrady škody medzinárodný rozhodcovský tribunál zaviazal Slovenskú republiku uhradiť ČSOB, a.s. celkovú sumu 24.796.381.842,- Sk.)
- b) Slovak Gas Holding et al. v. Slovenská republika podľa Európskej energetickej charty (táto arbitráž vedená bývalými akcionármi SPP bola v roku 2013 ukončená zmluvou)
- c) EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovenská Republika, Case No. ARB/14/14– (ICSID -výhra v jurisdikčnej fáze arbitráže)
- d) Jan Oostergetel and Theodora Laurentius v. Slovenská republika, (UNCITRAL výhra v meritornej fáze arbitráže, Final Award 23.apríl 2012) a iné konania.(MF SR,2018)

Na základe uvedených faktov možno konštatovať, že investori využívajú svoje práva a právo na spravodlivý proces, pričom nemusia byť vždy v arbitrážnom konaní úspešní.

Stanoviská Súdneho dvora EÚ k návrhom dohôd o investičnej politike

Súdny dvor Európskej únie (1952, Luxemburg) vykladá právne predpisy EÚ s cieľom zabezpečiť, aby boli uplatňované rovnako vo všetkých členských štátoch EÚ. V zmysle článku 218 ods. 11 ZFEÚ Súdny dvor Európskej únie je oprávnený vydávať stanoviská k dohodám, ktoré Európska únia a jej členské štáty zamýšľajú uzavrieť. Členský štát EÚ, Európsky parlament, Rada alebo Komisia môžu požiadať Súdny dvor Európskej únie o stanovisko k návrhu dohody. (medzinárodnej zmluvy) V danej súvislosti možno konštatovať, že Súdny dvor Európskej únie má interpretačný monopol na výklad práva Európskej únie a

na stanoviská k návrhom dohôd (medzinárodných zmlúv), pričom národné súdy a inštitúcie sú povinné ich správne uplatňovať v praxi. Pomerne často bolo diskutované napríklad Stanovisko Súdneho dvora Európskej únie 2/13 z 18. decembra 2014 týkajúce sa pristúpenia Európskej únie k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Rada Európy). Súdny dvor Európskej únie sa v meritórnom rozsahu zaoberal zlučiteľnosťou uvedeného dohovoru so Zmluvou o Európskej únii a so Zmluvou o fungovaní Európskej únie. (ECLI:EU: C:2014:2454) Európska súdna autorita v rámci svojej pôsobnosti vydala aj viaceré stanoviská v súvislosti s investičnou politikou a s uzatváraním dohôd, ktorých predmetom je ochrana investícií investorov na území hostiteľského štátu.

Súdny dvor Európskej únie 16. mája 2017 vydal stanovisko (2/15) podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ k Dohode o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou vo veci právomoci na uzavretie dohody (ECLI:EU:C:2017:376). Zo stanoviska vyplýva, že: *„článok 207 ods. 1 ZFEÚ stanovuje, že akty Únie v oblasti priamych zahraničných investícií patria do spoločnej obchodnej politiky. Z toho vyplýva, že Únia má na základe článku 3 ods. 1 písm. e) ZFEÚ právomoc schváliť všetky záväzky vo vzťahu k tretiemu štátu týkajúce sa všetkých investícií vykonaných fyzickými alebo právnickými osobami tohto tretieho štátu v Únii a opačne, ktoré dávajú možnosť účinne sa zúčastniť na riadení alebo kontrole spoločnosti vykonávajúcej hospodársku činnosť.“* (body 81 – 84 stanoviska) V zásade Súdny dvor Európskej únie poskytol objasnenie, že priame zahraničné investície patria do spoločnej obchodnej politiky.

Súdny dvor Európskej únie sa zaoberal aj otázkou urovnávania sporov medzi investormi a štátmi, vytvorením rozhodcovského súdu, a odvolacieho súdu, ako aj zlučiteľnosťou s primárnym právom Únie v súvislosti s Komplexnou hospodárskou a obchodnou dohodou medzi Kanadou na jednej strane a Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane druhej. Súdny dvor Európskej únie vo svojom stanovisku vydanom v pléne 30. apríla 2019 (body 190 – 193, 201 – 204, 222, 244) potvrdil, že: *„výlučnú právomoc Európskej únie, pokiaľ ide o mechanizmus urovnávania sporov medzi jednotlivými štátmi v súvislosti s ochranou investícií. Vytvorenie takéhoto mechanizmu urovnávania sporov týkajúcich sa investícií medzi investormi a štátmi je zlučiteľné so Zmluvou o Európskej únii, Zmluvou o fungovaní Európskej únie a Chartou základných práv Európskej únie.“* Takýto mechanizmus predpokladá vytvorenie rozhodcovského súdu, odvolacieho súdu, a aj , mnohostranného investičného súdu. V zásade ide o vytvorenie rozhodcovského súdu *ad hoc*, podľa pravidiel uvedených v dohode. Na základe uvedeného možno konštatovať, že inštitút výlučnej právomoci vo väzbe na priame zahraničné investície v zásade mení režim ochrany investícií, urovnávania sporov na úrovni Európskej únie.

Pre Európsku úniu bol typ bilaterálnych investičných dohôd prekážkou k dosiahnutiu efektívneho vnútorného trhu.(Pantaleo, 2014) Tu možno polemizovať, pretože rozvoj investičných vzťahov a spolupráce štátov v oblasti hospodárskej spolupráce do nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy bol realizovaný nielen medzi členskými štátmi Európskej, ale aj medzi štátmi sveta úspešne. Na Slovensku pôsobí veľké množstvo zahraničných investorov, medzi ktorých možno zaradiť investičné skupiny z Nemecka, Holandska,

Rakúska a pod.). Ochrana a podpora ich investícií bola zabezpečená bilaterálnymi investičnými dohodami.

Rozhodcovské konanie v oblasti investícií je miestom konfrontácie súkromných a verejných záujmov. V meritórnom rozsahu ide o problémy, ktoré by mohli mať vplyv na verejnú politiku. (Curia 1/17 bod 20) Súdny dvor Európskej únie následne v stanovisku 1/17 v bode 21 uviedol, že: *„reforma iniciovaná Úniou, tak ako sa prejavuje v dohode CETA, sa aktuálne zakladá na dvoch hlavných aspektoch, a síce na jednej strane na výslovnom odkaze na právo zmluvných strán na reguláciu vo verejnom záujme, spolu s konkrétnejšími ustanoveniami v oblasti ochrany investícií na účely zastavenia niektorých neprímeraných výkladov právnych noriem a na druhej strane na vôli smerovať k súdnemu systému charakterizovanému najmä nezávislosťou a nestrannosťou svojich členov, ako aj transparentnosťou svojich konaní.“*

Zásadný zlom v európskej investičnej politike prinieslo rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie zo 6. marca 2018 v právnej veci C-284/16 Achmea B.V. v. Slovenská republika, ktoré bolo vydané v rámci konania o prejudiciálnej otázke. (ECLI:EU:C:2018:158) Dané rozhodnutie ovplyvnilo vykonávanie bilaterálnych investičných dohôd uzatvorených medzi členskými štátmi Európskej únie. V zásade má dopady na všetky členské štáty Európskej únie, ktoré v dôsledku daného rozhodnutia a v zmysle zásady lojálnej spolupráce podľa čl. 4 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii a v súlade so všeobecnými princípmi autonómie, prednosti a priameho účinku práva Európskej únie musia ukončiť platnosť bilaterálnych investičných dohôd, známych ako INTRA- EU- BITs. Prejudiciálne konanie v danom prípade bolo zamerané na jednotný výklad práva, na inštitút rozhodcovskej doložky upravenej v bilaterálnej investičnej dohode. Na základe bilaterálnej investičnej dohody bol inštitucionalizovaný mechanizmus riešenia investičných sporov, ktorý neumožňuje Súdnemu dvoru Európskej únie poskytovať výklad práva Európskej únie. Problematická bola kompetencia rozhodcovského súdu zriadeného na základe bilaterálnej investičnej dohody, ktorý nebol oprávnený požiadať Súdny dvor Európskej únie o výklad práva Európskej únie. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora *„nemôže medzinárodná dohoda ohroziť vymedzenie právomocí stanovené v Zmluvách, a teda ani autonómiu právneho systému Únie, ktorého dodržiavanie zabezpečuje Súdny dvor. Táto zásada je zakotvená najmä v článku 344 ZFEÚ, podľa ktorého sa členské štáty zaväzujú, že spory, ktoré sa týkajú výkladu alebo uplatňovania Zmlúv, vyriešia v súlade so Zmluvami.“* (právna vec C-284/16, bod 32) V merite veci Súdny dvor Európskej únie zdôraznil, že jeho závery sa dotýkajú investičných sporov, nie obchodných sporov.

Urovnávanie sporov medzi zmluvnými stranami (štát v. štát)

Vzhľadom na stanovený cieľ vedeckej štúdie, v tejto časti budeme hľadať odpoveď na stanovenú výskumnú otázku. *Ako je zabezpečené urovnávanie sporov medzi zmluvnými stranami?*

V danej súvislosti je potrebné brať na zreteľ, že Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou v Kapitole 3 upravuje

mechanizmus urovnávania sporov pokiaľ ide o výklad dohody a uplatňovanie tejto dohody v praxi. (články 3.1. až 3.26) Vychádzajúc z ustanovenia článku 26 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve každá platná zmluva by mala byť plnená a vykonávaná dobromyseľne resp. v dobrej viere. (*pacta sunt servanda*) Inými slovami povedané medzinárodné záväzky by mali zmluvné strany plniť svedomite. V zásade ide o univerzálny princíp, ktorý uznávajú mnohé štáty sveta. Obsahom uvedeného princípu je neprípustnosť svojvoľného jednostranného odmietnutia prijatých záväzkov a právna zodpovednosť za porušenie medzinárodných záväzkov. Zvyklosťou medzinárodného zmluvného práva je, že najskôr sa zmluvné strany snažia riešiť spor vzájomnou dohodou alebo mediačným konaním. Pri objasňovaní podstatných skutočností každá zmluvná strana presadzuje svoje tvrdenia a pravdu. Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou v článku 3.3 ustanovuje riešenie sporov *formou konzultácie*, pričom sa zmluvné strany snažia, aby čo najskôr dospeli k vzájomnej dohode. Pri riešení sporov formou konzultácie musia byť rešpektované určité pravidlá:

- a) Vyžaduje sa písomná žiadosť, adresovaná subjektu, s ktorým sa vedie sporné konanie.
- b) Lehota na začatie konzultácií je 30 dní odo dňa doručenia žiadosti.
- c) Konzultácie by mali byť ukončené do 45 dní odo dňa prijatia žiadosti s výnimkou prípadu, keď sa obidve zmluvné strany dohodnú v konzultáciách pokračovať. Táto výnimočná situácia musí mať relevantné dôvody.
- d) V rámci tohto konania sa kladie dôraz na to, aby účastníci rešpektovali princíp mlčanlivosti a nezverejňovali informácie o prebiehajúcim konaní.

Dohoda o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou v článku 3.4 upravuje riešenie sporov *mediáciou*. Procedurálny postup mediačného konania je upravený v Prílohe 9 dohody s názvom *Mediačný mechanizmus*, ktorá je súčasťou uvedenej dohody. Mediačné konanie je flexibilný proces, v rámci ktorého strany sporu majú záujem spoločne spolupracovať a riešiť vzniknutú situáciu a nie medzi sebou bojovať. Výsledkom mediačného konania by malo byť vhodné riešenie vzniknutej situácie za pomoci mediátora pre obidve strany. V rámci mediačného konania musí byť dodržaný určitý procedurálny postup, ktorý začína písomnou žiadosťou, jednej zo strán sporu. Žiadosť okrem iného musí obsahovať dostatočné množstvo faktov, dôkazných prostriedkov a dôvodov, ktoré majú vplyv na priebeh mediačného konania. **Mediačné konanie sa ukončí prijatím spoločného riešenia.** Želaným a aj ideálnym výsledkom mediačného konania je vzájomná dohoda zúčastnených zmluvných strán. V prípade neúspechu strany sporu môžu urovnať spor rozhodcovským konaním. V danom prípade mediátor v písomnom vyhlásení uvedie, že úsilie o mediáciu bolo bezvýsledné. Úlohou mediátora je oboznámiť strany sporu s princípmi a účelom mediácie.

Procedurálny postup rozhodcovského konania je upravený v článku 3.5 Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou. Rozhodcovské konanie možno charakterizovať ako dobrovoľné postúpenie riešenia sporu - právnych vzťahov uznávanou neštátnou inštitúciou.

Rozhodcovský súd má mandát:

- a) preskúmať príslušné ustanovenia dohody, ak zmluvné strany majú pochybnosti o jej správnom výklade a je uplatňovaná. Súčasťou žiadosti je aj žiadosť o zriadenie rozhodcovského súdu podľa článku 3.5 dohody (Začatie rozhodcovského konania)
- b) rozhodnúť o zlučiteľnosti sporného opatrenia s ustanoveniami uvedenými v článku 3.2 dohody (Rozsah pôsobnosti)
- c) uviesť vo svojej správe skutkové zistenia, uplatniteľnosť príslušných ustanovení a základné odôvodnenia všetkých zistení a odporúčaní v súlade s článkom 3.10 dohody (Predbežná správa) a s článkom 3.11 dohody (Záverčná správa).

Všeobecne platí pravidlo, že rozhodcovský súd má nepárny počet rozhodcov, t.j. 3 rozhodcov, ktorí majú adekvátne vzdelanie a prax v danej oblasti. Strany sporu sa dohodnú na zložení rozhodcovského súdu. Ak sa vzájomne nedohodnú, každá strana sporu môže vymenovať rozhodcu zo Zoznamu rozhodcov zostaveného v súlade s podmienkami uvedenými v článku 3.23 predmetnej dohody. Môže nastať aj taká situácia, že sa zmluvné strany nedohodnú na zložení rozhodcovského súdu, tak sú rozhodcovia vyberaní žrebom zo Zoznamu rozhodcov. Dôležitým úkonom je aj ustanovenie predsedu rozhodcovského súdu. Ak sú vymenovaní traja rozhodcovia, tak tento deň sa považuje za zriadenie rozhodcovského súdu. Ide o obvyklý postup, aký sa aplikuje aj v rámci medzinárodného rozhodcovského konania. Rozhodcovské konanie sa koná na mieste, na ktorom sa účastníci sporu dohodnú. Dohoda kladie dôraz na uplatňovanie princípu transparentnosti a na to, aby konania boli verejné. Existujú aj výnimky upravené v Rokovacom poriadku, kedy konania nemusia byť verejné. Rokovania rozhodcovského súdu a dokumenty, ktoré sú mu predložené v danej veci, sú dôverné.

V danej súvislosti je pomerne veľmi významné, aby sa zmluvé strany v rámci rozhodcovského konania dohodli a dospeli ku konsenzu. Môže nastať aj taká situácia, že strany sa nedohodnú a rozhodnutie v predmetnej veci sa prijme väčšinou hlasov. Nesúhlasné stanoviská rozhodcov nepodliehajú publicite. Správy a rozhodnutia prijímané na úrovni rozhodcovského súdu sú zverejňované Výborom zriadenom na základe článku 4.1 dohody verejnosti v plnom rozsahu do 10 dní od ich vydania, pokiaľ nie sú označené ako dôverné.

V rámci konania o výklad dohody rozhodcovský súd vychádza z ustanovení článkov 31 až 33 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z 23. mája 1969. Výkladové pravidlá sú založené na dobromyseľnosti, jasnosti a na právnej logike. Rozhodcovský súd pri objasňovaní daného skutkového stavu kladie dôraz na to, aby neboli základné pojmy vykladené v protichodnom význame. Rozhodcovský súd okrem iného rešpektuje príslušné výklady v správach súdov a odvolacieho orgánu schválených orgánom na urovnávanie sporov podľa prílohy 2 k Dohode o založení Svetovej obchodnej organizácie. (Zb.z. č.152/2000)

Urovnávanie sporov medzi investormi a štátom

Druhá časť prvej výskumnej otázky je zameraná na objasnenie urovnávania sporov medzi investormi a štátom. Daná problematika je upravená v článkoch 3.27 až 3.59 Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou. Právo ochrany investícií investora je priznané na základe mnohostrannej medzinárodnej zmluvy, na dostupnom rozhodcovskom konaní a na práve na spravodlivý proces. Tu vyvstáva ale otázka, či systém úijného práva zakladá aj prirodzené právo investora na prístup k spravodlivosti, resp. aby investorovi nebola odopretá spravodlivosť. A. Newcombe (2009) tvrdí, že:

„interpretácia konkrétneho ustanovenia o riadnom a spravodlivom zaobchádzaní závisí na interpretácii príslušného textu danej medzinárodnej investičnej dohody so zreteľom na princípy výkladu medzinárodného zmluvného práva.“ Známa Calvova doktrína odmietala inštitút diplomatickej ochrany investícií. Investor mal podľa nej spory riešiť na miestnych súdoch a nie na súdoch svojho domovského štátu. V zásade bol proti tomu, aby zahraniční investori požívali v hostiteľskom štáte väčšiu ochranu ako jeho štátni príslušníci. Calvova teória sa vyznačovala prvkami nacionalizmu.³ Dnes je ochrana investícií investora vnímaná ako základný inštitút pre prílev zahraničných investícií na územie hostiteľského štátu, pretože bez ochrany investícií by zahraniční investori nerealizovali investičné zámery na území hostiteľských štátov. Každý štát sa snaží zabezpečiť aspoň minimálny štandard ochrany investícií.

V danej súvislosti musíme poukázať na skutočnosť, že predmetom sporu môžu byť iba právne vzťahy týkajúce sa investícií a preto je potrebné, aby sa účastníci sporu dôsledne oboznámili s pojmom investícia, tak ako je uvedený v ustanovení článku 1.2 písm. h) Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou republikou:

Pojem „investícia sa chápe ako akýkoľvek druh aktív, ktorý je vlastnený alebo kontrolovaný, priamo alebo nepriamo, investorom zmluvnej strany na území druhej zmluvnej strany, ktorý má vlastnosti investície, ako napríklad viazanie kapitálu alebo iných zdrojov, očakávanie príjmu alebo zisku, prevzatie rizika alebo určité trvanie; investície môžu mať napríklad takúto formu: hmotný alebo nehmotný, hnutel'ný alebo nehnuteľný majetok, dlhopisy, dlžobné úpisy a úvery...a pod.”

Účastníkmi investičných sporov sú súkromné osoby – investor a hostiteľské štáty (subjekty medzinárodného práva.) V danej súvislosti nesmieme zabúdať, že investičné spory sa týkajú investícií a teda kľúčových odvetví ekonomík. Súčasná teória a aj medzinárodnoprávna prax pozná viaceré pravidlá medzinárodnej úrovne pre riešenie investičných sporov. Konanie začína, keď investor sa subjektívne cíti byť ekonomicky poškodený a zhromaždí dôkazné prostriedky o danej vzniknutej situácii. Každý spor by mal byť najskôr riešený zmierom prostredníctvom rokovaní. (článok 3.29 dohody) Dohoda predpokladá, že ak nie je možné spor vyriešiť v rámci zmierovacieho konania, tak môže byť riešený aj formou konzultácie, pričom je potrebné splniť určité náležitosti. (článok 3.30 dohody) Meritum veci spočíva v preukázaní právnych a skutkových okolností, ktoré súvisia s údajným porušením ustanovení dohody. Dohoda pripúšťa, že konzultácie sa môžu konať aj prostredníctvom videokonferencie alebo inými prostriedkami, najmä ak ide o malý alebo stredný podnik. (článok 3.30 (c) dohody) Ustanovenie článku 3.31 dohody upravuje aj možnosť riešenia sporov minosúdnym konaním prostredníctvom mediácie za účasti mediátora (nemá postavenie sudcu), ktorého úlohou je pomôcť stranám sporu dosiahnuť dohodu. Mediačné konanie je založené na aktívnosti strán sporu za účelom hľadania spoločného riešenia, ktoré im najlepšie vyhovuje. Mediačné konanie medzi stranami sporu pomôže vytvoriť konštruktívnu atmosféru na diskusie a zabezpečiť spravodlivú dohodu medzi investormi

³ Carlos Calvo bol známy argentínsky právnik pôsobiaci v období rokov 1824–1906 ktorý sa preslávil dielom *Le droit international théorique et pratique* (5. vydanie; Paříž: Rousseau, 1896, zväzok VI, str. 231; dostupné na <<http://www.archive.org/>>)[cit.3.9.2020]

a štátom. Mediačné konanie nie je finančne náročné. V danej súvislosti ide o nedirektívny postup pri urovnávaní sporu medzi investorom a štátom, za účasti tretej osoby, ktorá nedirektívnym spôsobom usmerňuje celý proces riešenia sporu a komunikáciu medzi stranami sporu. Samotný postup mediačného konania je upravený v Prílohe 10 dohody s názvom *Mediačný mechanizmus pre spory medzi investormi a zmluvnými stranami*.

V prípade ak boli vyčerpané všetky možnosti urovnania sporu medzi investorom a štátom, zmierovacie konanie, konzulácie a mediačné konanie a nebola dosiahnutá dohoda, tak je možné riešiť spor nezávislým súdom. Investičné spory je možné riešiť podľa súboru pravidiel rôznych medzinárodných organizácií, ako napríklad na základe Dohovoru o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov (Dohovor ICSID- Medzinárodné stredisko pre riešenie investičných sporov) alebo rozhodcovských pravidiel Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) a pod.

Štatistiky ICSID zverejňované na internetovom portáli a aj v ročenke ICSID dokazujú, že v roku 2019 bolo registrovaných 47 nových investičných prípadov, ktoré čakajú na riešenie. Najviac arbitrážnych sporov 64% sú spory týkajúce sa bilaterálnych investičných dohôd. Z geografického hľadiska 25% sú investičné spory štátov strednej Európy a Ázie (Arménsko, Bulharsko, Cyprus, Litva a pod.), 21% Južnej Ameriky (Argentína, Bolívia a pod.) 17% stredný východ a severná Afrika (Maroko, Egypt, Qatar a pod.), 11% Subsaharskej Afriky (Senegal, Tanzánia a pod.) 10% západnej Európy (Španielsko a pod.), 8% strednej Ameriky a Karibiku (Honduras, Panama, Costa Rica a pod.), 6% južnej a strednej Ázie a Pacifiku (Nepál, Sri Lanka a pod.), 2% Severnej Ameriky (Mexico). (ICSID, 2020) Z uvedeného je zrejmé, že v členských štátoch Európskej únie, až na Španielsko, Bulharsko, Rumunsko a Cyprus zahraniční investori nemajú problémy s realizáciou investičných zámerov na území hostiteľských štátov.

Dohoda medzi Európskou úniou a Vietnamom o ochrane investícií stanovuje v zmysle článku 3.38 stály medzinárodný a úplne nezávislý systém riešenia sporov, resp. systém investičného súdu. Kreovanie systému investičného súdu je podporené aj stanoviskom Súdneho dvora Európskej únie z 30. apríla 2019 vo veci 1/2017 týkajúcom sa urovnávaní sporov medzi investormi a štátmi v rámci Dohody CETA. Vo svojom stanovisku európska súdna autorita uvádza, že: „*systém investičných súdov v rámci dohody CETA je plne zlučiteľný s právom EÚ a konkrétne je v súlade so:*

- a) *zásadou autonómie práva EÚ a výlučnej právomoci Súdneho dvora Európskej únie pri výklade práva Únie;*
- b) *zásadou rovnakého zaobchádzania a požiadavkou účinnosti práva EÚ*
- c) *Chartou základných práv, najmä s právom na prístup k súdu a právom na nezávislý a nestranný súd v rámci Charty.*“ (ECLI:EU:C:2019:341)

V dohodách s Kanadou, Singapurom a Vietnamom sú ustanovenia týkajúce sa kreovania systému investičných súdov, t.j. kreovanie stáleho mnohostranného investičného súdu. Takáto forma riešenia investičných sporov zároveň prehĺbuje spoluprácu medzi uvedenými štátmi a Európskou úniou. Urovnávanie sporov medzi zahraničným investorom a štátom

nebudú rozhodovať vnútroštátne súdy hostiteľského štátu. Investičné súdne konanie je zložené z konania na prvostupňovom súde a z konania na odvolacom súde, ktoré zabezpečuje správnosť a právnu istotu. Investičný súd vedie konanie aktívne a presne vo vymedzenom čase. Avšak rýchlosť konania nie je jediným faktorom, ktorý treba brať na zreteľ, pretože súdne rozhodnutie musí byť zárukou riadneho a spravodlivého procesu a právnej istoty. Ak hovoríme o investičnom súde musíme brať na zreteľ, že v rámci prvostupňového investičného konania rozhoduje senát zložený z troch členov. Členni senátu sú štátni príslušníci z členského štátu EÚ, štátni príslušníci z Vietnamu a štátni príslušníci z tretích krajín. Práve v dôsledku rôznorodého zloženia členov rozhodcovského investičného súdu sú odstraňované legitímne obavy verejnosti v súvislosti s tradičným riešením sporov medzi investorom a štátom. V porovnaní s tradičným rozhodcovským konaním podľa pravidiel ICSID, mnohostranný investičný súd je kreovaný ako stály investičný rozhodcovský súd. Stály charakter súdu prispieva k lepšej predvídateľnosti judikatúry, a tým aj k rýchlejšiemu vydávaniu rozhodnutí a v prvom rade napokon aj k predchádzaniu sporom. Odvolací súd zároveň môže prispieť k právnej správnosti a presadzovaniu konzistentnosti. (Odporúčanie, Európska komisia SWD/2017/0303 final) Činnosť senátu riadi a organizuje predseda senátu, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny (článok 3.38 ods. 6) dohody. Rozhodcovský investičný súd vykonáva činnosť v súlade s rokovacím poriadkom, ktorý je v súlade s platnými pravidlami urovnávania sporov upravených v dohode. Senát súdu v rámci konania sa snaží, aby bol spor urovnaný konsenzom. Ak členovia senátu danú kauzu nevyriešia konsenzom, tak senát súdu prijme rozhodnutie väčšinou hlasov svojich členov. Stanoviská jednotlivých členov senátu sú anonymné.

Pôsobnosť odvolacieho súdu je upravená v článku 3.39 Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou. Proti rozsudku prvostupňového súdu sa môžu účastníci sporu odvolať v stanovenej lehote. Odvolací súd má právomoc preskúmať rozhodnutia prvostupňového súdu z dôvodu nesprávneho posúdenia skutočností, prípadne vážnych procesných nedostatkov. (kasačný princíp)

Odvolací súd je zložený zo šiestich členov, z ktorých dvaja sudcovia sú štátnymi príslušníkmi členského štátu EÚ, dvaja sú štátnymi príslušníkmi Vietnamu a dvaja sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín. Členovia odvolacieho súdu sú vymenovaní na obdobie 4 rokov, pričom je možné ich vymenovanie jedenkrát obnoviť. Odvolací súd má predsedu a podpredsedu, ktorí sa vyberajú žrebovaním na obdobie dvoch rokov z členov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích štátov. Odvolací súd prejednáva odvolania v senátoch zložených z troch členov, pričom jeden z nich je štátnym príslušníkom členského štátu Únie, jeden štátnym príslušníkom Vietnamu a jeden štátnym príslušníkom tretej krajiny. Pri ustanovení odvolacieho senátu sa aplikuje rotačný princíp so zreteľom na pravidlo rovnosti príležitosti. Senátu predsedá člen, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny. Odvolací súd vykonáva svoju činnosť v súlade s rokovacím poriadkom. Do právomoci prvostupňového súdu a odvolacieho súdu nepatrí právo rozhodovať o zákonnosti opatrenia, ktoré údajne predstavuje porušenie dohody, podľa vnútroštátnych zákonov a iných právnych predpisov strany sporu. V rámci objasňovania skutkovej podstaty môže súd na žiadosť strany sporu alebo po porade so stranami sporu vymenovať z vlastnej iniciatívy jedného alebo viacerých

znalcov, ktorí mu predložia písomné správy o akejkoľvek faktickej záležitosti týkajúcej sa ochrany životného prostredia, zdravia, bezpečnosti alebo iných záležitostí, ktoré vznikla strana sporu. Znalecké dokazovanie má významnú úlohu medzi dôkaznými prostriedkami v rámci každého súdneho konania.

Ustanovenie článku 3.57 Dohody o ochrane medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou ustanovuje podmienky výkonu právoplatných rozsudkov, ktoré sú pre strany sporu záväzné v danej konkrétnej veci a nemôžu byť predmetom odvolania, preskúmania, zrušenia, ani žiadneho iného prostriedku nápravy. V rámci súdneho konania väčšinou vynesené právoplatné rozsudky ukladajú vymáhanie peňažného plnenia. V prípade, ak zmluvné strany uznajú právoplatnosť vyneseného rozsudku, tak vymáhajú peňažné plnenie na svojom území, akoby išlo o právoplatný rozsudok súdu danej zmluvnej strany.

Naša druhá výskumná otázka je zameraná na objasnenie aké je personálne zabezpečenie pri urovnávaní sporov.

Riešenie sporov je zabezpečené medzinárodne uznávanými odborníkmi, ktorí majú skúsenosti v oblasti investičných vzťahov a sú na nich kladené vysoké nároky. Spory sú riešené mediátormi, rozhodcami rozhodcovského súdu alebo sudcami investičného súdu. V mediačnom konaní vystupuje mediátor, ktorý nemá postavenie rozhodcu a vo veci nerozhoduje. Mediátor vystupuje v konaní nezávisle a nestranne. Jeho úlohou je , aby mediátor nadobudol komplexný pohľad na riešený problém a navrhoval so znalosťou veci konkrétne možnosti riešenia a dojednal dohodu medzi stranami sporu. Mediátor by sa mal snažiť vytvárať vhodné podmienky na komunikáciu medzi stranami sporu a využívať všetky vhodné prostriedky na objasnenie riešeného problému a prejsť z roviny súperenia do roviny vzájomného porozumenia. Príloha 8 dohody s názvom *Kódex správania pre rozhodcov a mediátorov* sa uplatňuje mutatis mutandis na mediátorov. V lehote 15 dní by sa mali zmluvné strany dohodnúť na osobe mediátora. (od doručenia odpovede na žiadosť) V prípade, ak sa strany sporu nedohodnú na osobe mediátora v rámci stanovenej lehoty, ktorákoľvek zo zmluvných strán môže požiadať predsedu Výboru alebo jeho zástupcu, aby vybral mediátora žrebovaním zo Zoznamu rozhodcov. Žrebovanie sa uskutoční za prítomnosti zástupcov strán sporu. Pri výbere mediátora sa vyžaduje, aby mediátor nebol občanom ani jednej zo strán sporu, pokiaľ sa účastníkmi konania nedohodnú inak.

Rozhodcom sa môže stať každá fyzická osoba, pričom musí splniť určité podmienky – plnoletosť, bezúhonnosť, spôsobilosť na právne úkony, znalosť cudzích jazykov, odborné vzdelanie a prax v oblasti medzinárodného práva verejného alebo medzinárodného investičného práva. Následne sa požaduje, že nesmú byť spojení s vládou žiadnej zo zmluvných strán a musia konať v súlade s kódexom správania v Prílohe 8 dohody (*Kódex správania pre rozhodcov a mediátorov*).

Ustanovenie článku 3.23 predmetnej dohody obsahuje podmienky kreovania Zoznamu rozhodcov. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že Zoznam rozhodcov obsahuje rozhodcov z Vietnamu, z členských štátov Európskej únie a z tretích krajín. Presné pravidlá konania rozhodcov sú uvedené v Prílohe 8 dohody s názvom *Kódex správania pre rozhodcov*

a mediátorov, ktorá je súčasťou Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou.

V rámci systému investičného súdu sa kladie dôraz na pravidlá nezávislosti, integrity a etického správania všetkých členov súdu. Existencia princípov sudcovskej etiky, ich dôsledné dodržiavanie je dôležitým predpokladom pre posilňovanie dôvery investorov v nestranný a nezávislý investičný súd. Odporúčanie Poradnej Rady európskych sudcov (č. 1 (2001) uvádza: „že nezávislosť súdnictva „nie je prerogatívom alebo privilégiom súdnictva ako takého, ale je v záujme právneho štátu a všetkých, ktorí hľadajú a očakávajú spravodlivosť.“ Nestranní a nezávislí sudcovia by mali podporovať právnu istotu. Právna istota totiž garantuje predpovedateľnosť obsahu a aplikácie práva, čím prispieva k zabezpečeniu vysokej kvality súdneho systému. (Stanovisko č. 11(2008), bod 47) Na členov súdu sú kladené náročné kvalifikačné požiadavky, t.j.musia mať právnické vzdelanie a patriť medzi významných odborníkov z oblasti medzinárodného práva verejného, sú vysokou morálnou autoritou. Kritériom pre preukazovanie odbornej spôsobilosti sú aj odborné poznatky z oblasti medzinárodného investičného práva, medzinárodného obchodného práva a z riešenia sporov vyplývajúcich z medzinárodných investičných alebo obchodných dohôd. Splnenie podmienok odbornej spôsobilosti pre výkon sudcu investičného súdu je zárukou kvality, pretože sudcovia musia mať zdravý úsudok, musia byť schopní rozhodovať spravodlivo, efektívne a v súlade s platnou právnou úpravou. Inými slovami povedané, sudcovská profesionalita je primárnou garanciou kvality rozhodnutí investičného súdu. Členovia súdu sú z členských štátov EÚ, z Vietnamu a z tretích krajín. Výkonnosť investičného súdu je hodnotená podľa transparentných a jasných kritérií. Efektívne investičné súdnictvo má kľúčovú úlohu pri dodržiavaní procesných a hmotnoprávných pravidiel, čím v zásadnej miere prispieva k pozitívnemu vnímaniu spravodlivosti. Vysoká kvalita rozhodnutí investičného súdu je kvalita zabezpečujúca správny výsledok, ako aj vykonateľnosť rozhodnutia. Kvalita súdneho rozhodnutia je determinovaná kvalitou odôvodnenia, ktoré musí byť právne a argumentačne myšlienkovito ucelené, jasné, jednoznačné a nerozporné. Východiskom je požiadavka, že cieľom súdneho rozhodnutia je nielen vyriešenie sporu a vytvorenie právnej istoty pre účastníkov konania, ale často tiež vytvorenie judikátu, ktorý môže napomôcť predísť vzniku iných sporov a zaistiť spoločenskú harmóniu. (Rada Európy, 2008)

Zásada transparentnosti uplatňovaná v rámci konania

V rámci rozhodcovského konania alebo súdneho konania sa kladie dôraz na princíp transparentnosti. Väčšia transparentnosť v sporoch medzi investorom a štátom je dôležitým aspektom, keďže je zameraná na poskytovanie čo najväčšieho prístupu verejnosti k dokumentom a vypočutiam, ako aj na to, aby zainteresované tretie strany mohli predložiť návrhy (Rada EÚ, 2015) Zásadný prelom v pravidlách rozhodcovského investičného konania priniesla zmena pravidiel ICSID v roku 2006. Zverejňovanie revidovaných rozhodnutí bez súhlasu strán sporu prispelo k väčšej transparentnosti. Medzinárodné stredisko pre riešenie investičných sporov zverejňuje informácie o konaní sporu aj s právnou argumentáciou. Požiadavku transparentnosti je potrebné vnímať ako prirodzený dôsledok verejnosti na informácie. Prax zverejňovania investičných rozhodnutí medzinárodnými rozhodcovskými

autoritami posilňuje aj dôveru investičného prostredia. Zverejňovanie ustálenej judikatúry rozhodcovských súdov a aj iných súdov slúži jednak ako predvídateľnosť budúcich rozhodnutí a mnohokrát ako právny návod ako odstraňovať budúce riziká. Z judikatúry medzinárodných rozhodcovských súdov boli odvodené viaceré doktríny, ktoré sú pomerne často citované a aplikované v záujme objasnenia skutkových podstat investičných sporov.

V rámci medzinárodného rozhodcovského konania sa aplikujú aj pravidlá transparentnosti pri urovnávaní sporov medzi investorom a štátom UNCITRAL prijaté na 68. zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov 16. decembra 2013 vo forme Rezolúcie 69/108. V týchto pravidlách sa stanovuje, že *všetky dokumenty sa musia sprístupniť verejnosti (ako rozhodnutia rozhodcovského súdu, a aj návrhy účastníkov konania), že vypočítania musia byť prístupné verejnosti a že zainteresované strany (občianska spoločnosť) môžu rozhodcovskému súdu predkladať návrhy*. Ustanoveniami uvedenými v rezolúcii sa zabezpečuje primeraná ochrana dôverných informácií, ktorá však nepresahuje rámec porovnateľnej ochrany na vnútroštátnych súdoch. Únia využíva tieto pravidlá ako základ pre ustanovenia o transparentnosti pri urovnávaní sporov medzi investorom a štátom vo všetkých dohodách, o ktorých sa v súčasnosti rokuje, a tieto alebo porovnateľné pravidlá začlenila do Komplexnej hospodárskej a obchodnej dohody (CETA) s Kanadou a do Dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom a dokonca prekročila aj ich rámec.

Samostatný článok 3.32 Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou ustanovuje podmienky uplatňovania inštitútu transparentnosti. Z ustanovenia článku 3.32 ods. 1 dohody vyplýva, že *v rámci riešenia sporov sa uplatňujú pravidlá transparentnosti s výnimkou odeskov 2 až 8 dohody*. Dané výnimky sa týkajú dôverných alebo chránených informácií strán sporu. Elektronizácia a informatizácia sú dôležitým podporným nástrojom uplatňovania princípu transparentnosti.

Finančné dopady systému investičného súdnictva

Každá inštitucionálna zmena v rámci únijného systému má finančné dopady. Kreovanie európskeho investičného súdnictva zloženého zo súdu prvého stupňa a odvolacieho súdu bude mať finančné dopady na výdavky vzťahujúce sa na úradníkov a dočasných zamestnancov pracujúcich v inštitúcii a pod. V dôvodovej správe Návrhu rozhodnutia Rady o uzavretí Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Vietnamskou socialistickou republikou na strane druhej (COM/2018/693 final) sa uvádza, že *sú plánované výdavky s vykonávaním viacerých investičných dohôd v objeme 700 000 EUR ročne*. Sme toho názoru, že tieto výdavky budú omnoho vyššie, pretože na základe poznatkov praxe a konkrétnych skúseností bude možné stanoviť presnú výšku finančných dopadov na fungovanie európskeho investičného súdu. Želaním viacerých zainteresovaných je, aby urovnával spory v čo najmenšom rozsahu.

Záver

V našej analýze sme venovali značný priestor európskej investičnej politike, urovnávaní sporov v kontexte modelovej novej zmluvy. Ochrana investícií v rámci Európskej únie patrila vždy medzi oblasti prioritného záujmu EÚ a ich regulácia bola ponechaná členským

štátom (BIT). Z hĺbkovej analýzy sme nadobudli presvedčenie, že súdne investičné konanie vnáša do procesov európskej investičnej politiky nový mechanizmus riešenia investičných sporov, ustanovuje presné pravidlá určené na zabezpečenie nezávislosti a nestrannosti členov investičného súdu, ktorí musia byť špecializovaní a pri výkone svojej činnosti nezávislí. Daný systém prináša pridanú hodnotu koherentnej a integrovanej investičnej politiky Európskej únie. Zmluvné strany dohody vyjadrili súhlas v samotnej dohode, že konanie pred súdom musí byť úplne transparentné. Dokumenty týkajúce sa konania budú sprístupnené verejnosti a pojednávania budú prístupné verejnosti, pokiaľ nebudú existovať mimoriadne okolnosti.

Na našu prvú výskumnú otázku existuje jednoznačná odpoveď:

- a) Spory týkajúce sa výkladu a uplatňovania dohody v praxi je možné urovnávať formou konzultácií, mediačným a rozhodcovským konaním.
- b) Spory týkajúce sa ochrany práv investorov je možné urovnať zmiernom prostredníctvom rokovaní a mediácie. Spory je možné urovnávať a je nezávislým mnohostranným investičným súdom.

Mnohostrannou medzinárodnou zmluvou na úrovni Európskej únie bol vytvorený mechanizmus pre riešenie investičných sporov, avšak od členských štátov sa očakáva, že zabezpečia väčšiu súdržnosť judikatúry v oblasti európskeho investičného práva. Dohodou o ochrane investícií medzi Európskou úniou a Vietnamskou socialistickou republikou sa ešte viac zlepši investičné prostredie na medzinárodnej úrovni a investorom na území hostiteľských štátov bude zabezpečená väčšia istota z hľadiska ochrany ich práv. Konania na súde budú prebiehať transparentne a voči každému rozhodnutiu prvostupňového súdu bude možné podať odvolanie.

Druhá výskumná otázka sa dotýka personálneho zabezpečenia orgánov oprávnených urovnávať spory. Personálne zabezpečenie je v súlade s medzinárodnými štandardami a zvyklosťami medzinárodnej investičnej arbitráže. Na členov orgánov oprávnených urovnávať spory sú kladené vysoké odborné a etické nároky, t.j. musia mať právnické vzdelanie a patriť medzi významných odborníkov z oblasti medzinárodného práva verejného, byť vysokou morálnou autoritou. Kritériom pre preukazovanie odbornej spôsobilosti sú aj odborné poznatky z oblasti medzinárodného investičného práva, medzinárodného obchodného práva a z riešenia sporov vyplývajúcich z medzinárodných investičných alebo obchodných dohôd.

Zoznam použitej literatúry:

1. BALAŠ, V. (2016). *Súmraak BIT v Európskej únii*. In Acta Universitatis Carolinae- Iuridica 2/2016 Praha, ISBN EAN LKH099 p. 10.5-125.
2. BALÁŽ, P. a kol. (2001). *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava: Jamex, 2001. 486 s. ISBN 808884868. s. 133.
3. EURÓPSKA KOMISIA (2017). PRACOVNÝ DOKUMENT ÚTVAROV KOMISIE ZHRNUTIE POSÚDENIA VPLYVU Sprievodný dokument Odporúčanie na rozhodnutie Rady, ktorým sa povoľuje začať rokovania o dohovore o zriadení

- mnohostranného súdu na urovnávanie investičných sporov_SWD/2017/0303 final.[cit. 28.9.2020] Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ ALL/ ?uri = CELEX% 3A52017SC0303>.
4. EURÓPSKA KOMISIA (2020). Commission staff working document Country Report Slovakia 2020 Accompanying the document. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Central Bank and the Eurogroup 2020 European Semester: Assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under Regulation (EU) No 1176/2011. SWD/2020/524 final. [cit.28.9.2020].Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX :52020SC0524>.
  5. EURÓPSKY PARLAMENT (2020). Parlament schválil obchodnú a investičnú dohodu EÚ s Vietnamom.[online cit. 9. 9. 2020]. Dostupné na : <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/ press-room/20200206IPR72012/parlament-schvalil-obchodnu-a-investicnu-dohodu-eu-s-vietnamom>.
  6. EURÓPSKY PARLAMENT (2011). Správa o európskej medzinárodnej investičnej politike. [online cit.5. 9. 2020] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/ sides/ getDoc.do?reference=A7-2011-0070&type=REPORT&language=SK&redirect>
  7. EURÓPSKA ÚNIA.(2012)
  8. Ú.v. C 326, 26.10.2012, p. 47–390.
  9. EURÓPSKA ÚNIA (2020).Medzinárodné dohody a vonkajšie činnosti EÚ.[online 4. 9. 2020] Dostupné:http://publications.europa.eu/resource/cellar/0bb808cd-f2cd-4df4-91cb-20419602eac3 . 0023.03/DOC_1.
  10. EURÓPSKA ÚNIA (2010).Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. apríla 2011 o budúcej európskej medzinárodnej investičnej politike (2010/2203(INI)).
  11. EURÓPSKA ÚNIA (2012). Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1219/2012 z 12. decembra 2012, ktorým sa ustanovujú prechodné opatrenia pre bilaterálne investičné dohody medzi členskými štátmi a tretími krajinami Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 40 – 46.
  12. EURÓPSKA ÚNIA (2018). Rozhodnutie Rady 2018/1676 z 15. októbra 2018 o podpise Dohody o ochrane investícií medzi Európskou úniou a jej členskými štátmi na jednej strane a Singapurskou republikou na strane druhej v mene Európskej únie, Ú. v. EÚ L 279,9.11.2018.
  13. HOŠKOVÁ, A.(1999). *Portfóliové investície na Slovensku*.Inštitút menových a finančných štúdií. Bratislava. Dostupné na:https://www.nbs.sk/_img/ Documents/ PUBLIK/1999_Portfoliove%20investicie%20na%20Slovensku.pdf. [4. 9.2020].
  14. ICSID(2020.) The ICSID CASELOAD Statistics ISSUE 20192.[cit.3. 9.2020] Dostupné na : <https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/publications/ Caseload%20Statistics /enThe%20ICSID%20Caseload%20Statistics%20%2820192%20Edition %29%20ENG.pdf> .
  15. ICSID (1997).Ceskoslovenska Obchodni Banka, A.S. v. The Slovak Republic, ICSID Case No. ARB/97/4. Dostupné na: <https://www.italaw.com/cases/238>. [cit.23.10.2020].
  16. ICSID (2014).EuroGas Inc. and Belmont Resources Inc. v. Slovak Republic, ICSID Case No. ARB/14/14 .Dostupné na: [://www.italaw.com/cases/3210](https://www.italaw.com/cases/3210). [cit.23.10.2020].

17. KARIKOVÁ, S.(2020).Mediácia – pojem, východiská, prístupy a princípy. Dostupné na: <https://www.pdf.umb.sk/skarikova/podporne-texty-pre-externe-studium-zaklady-mediacie.html>[cit.4.9.2020].
18. MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2004). Správa o vzniku a podstate sporu medzi Slovenskou republikou a Československou obchodnou bankou, a.s. (ČSOB) a o rozhodnutí rozhodcovského tribunálu Medzinárodného strediska pre riešenie sporov. [cit.4.9.2020].Dostupné na :<https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/sprava-vzniku-podstate-sporu-medzi-slovenskou-republikou-ceskoslovenskou-obchodnou-bankou-csob-rozhodnuti-roz.html>
19. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2007). Oznámenie 286/2007 Z.z. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Singapurskou republikou o podpore a vzájomnej ochrane investícií. Národná rada Slovenskej republiky so zmluvou vyslovila súhlas svojím uznesením č. 255 z 9. februára 2007 a prezident Slovenskej republiky ju ratifikoval 29. mája 2007.
20. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2000).Dohovo o pravidlách a postupoch pri urovnávaní sporov.Príloha 2 k Dohode o založení Svetovej obchodnej organizácie.Zb.z.č.152/2000.
21. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2020). Dohoda o ukončení bilaterálnych investičných zmlúv medzi členskými štátmi Európskej únie.Zb. z. č.190/2020 Dohodu Slovenská republika predbežne vykonáva od 8. júna 2020 v súlade s článkom 17. Ú. v. L 169/1 z 29. mája 2020.
22. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY (1988). Viedenský dohovor o zmluvnom práve. Vyhláška č. 15/1988 Zb.
23. NEWCOMBE, A. – PARADELL, L. (2009). *Law and Practice of Investment Treaties*. Kluwer Law International BV Austin: KLI, 2009, ISBN 9789041123510 str. 264 .
24. PANTALEO, L. (2014). Member States Prior Agreements and Newly EU Attributed Competence: What Lesson from Foreign Investment. . Foreign Aff. Rev. Vol. 19,p. 307.
25. RADA EURÓPSKEJ ÚNIE (2019). EÚ- Vietnam. Rada prijala rozhodnutie o podpise dohody. [cit. 6. 9. 2020] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2019/06/25/eu-vietnam-council-adopts-decisions-to-sign-trade-and-investment-agreements/>.
26. RADA EURÓPSKEJ ÚNIE (2015). Návrh ROZHODNUTIE RADY o podpise Dohovoru Organizácie Spojených národov o transparentnosti pri rozhodcovských konaniach medzi investorom a štátom na základe zmluvy v mene Európskej únie /* COM/2015/021 final - 2015/0013 (NLE) [online 3.9.2020].Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0021&from=EN>.
27. RADA EURÓPSKEJ ÚNIE (2018) :Proposal for a COUNCIL DECISION on the conclusion of the Investment Protection Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Socialist Republic of Viet Nam, of the other part COM/2018/693 final. [online 3. 9. 2020].

28. RADA EURÓPY (2008). Stanovisko č. 11(2008) Poradnej rady európskych sudcov (CCJE) do pozornosti Výboru ministrov Rady Európy o kvalite súdnych rozhodnutí. [online 3.9.2020] Dostupné na : <https://rm.coe.int/1680748306>.
29. SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.(1995). *Ekonomie*. Praha: Nakladateľství Svoboda, 1995, ISBN ISBN: 978-80-205-0629-0 s.970.
30. SÚDNY DVOR EÚ (1994). STANOVISKO 1/94 z 15. novembra 1994 „Právomoc Spoločenstva uzatvárať medzinárodné dohody v oblasti služieb a ochrany duševného vlastníctva – Konanie podľa článku 228 ods. 6 [online 3.9.2020]. Dostupné na https://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-SK-AVIS-C-0001-199_200406763-05N00.html.
31. SÚDNY DVOR EÚ (2019) Stanovisko 1/17 Dohoda CETA medzi EÚ a Kanadou. [online 8.9.2020]. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=83FE75396B48C79237912D048F828F01?text=&docid=220650&pageIndex=0&doclang=SK&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7338614>.
32. SÚDNY DVOR EÚ (2017) Stanovisko 2/15 Stanovisko vydané podľa článku 218 ods. 11 ZFEÚ – Dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou a Singapurskou republikou – Dohoda ‚novej generácie‘ dojednaná po nadobudnutí platnosti Zmlúv o EÚ a o ZFEÚ Stanovisko zo 16. mája 2017 [online 5.9.2020] Dostupné na :ECLI:EU:C:2017:376.
33. SÚDNY DVOR EÚ (2014). Stanovisko 2/13 Súdneho dvora (plénum) z 18. decembra 2014. [online 5.9.2020] Dostupné na : <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=160882&doclang=SK.ECLI:EU:C:2014:2454>.
34. SÚDNY DVOR EÚ(2018). Rozsudok zo 6. marca 2018 C-284/16 Slowakische Republik (Slovenská republika) proti Achmea BV. [cit.3.9.2020]. Dostupné na: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=sk&td=ALL&num=C-284/16> ECLI:EU:C:2018:158.
35. SÚDNY DVOR EÚ (2006). Rozsudok z 12. decembra 2006, Test Claimants in the FII Group Litigation proti Commissioners of Inland Revenue , vec C-446/04.
36. UNICTRAL(2012). Jan Oostergetel and Theodora Laurentius v. The Slovak Republic. Dostupné na:<https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0933>. Pdf [cit.23.10.2020]
37. UN(2014). UNCITRAL Rules on Transparency [cit.3.10.2022]. Dostupné na :<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/rules-on-transparency/Rules-on-Transparency-E.pdf>.
38. VLÁDA SR (2018). LP/2017/814 Návrh na uzavretie Komplexnej hospodárskej a obchodnej dohody (CETA) medzi Kanadou na jednej strane a Európskou úniou a jej členskými štátmi na strane druhej. Dôvodová správa. Dostupné na: <https://www.slovlex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2017/814>.

Kontakt:

Prof. JUDr. Daniela Nováčková, PhD.
Katedra medzinárodného manažmentu
Fakulta managementu

Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
daniela.novackova@uniba.sk

Doc.RNDr.Darina Saxunová, PhD.
Katedra ekonómie a financií
Fakulta managementu
Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
darina.saxunová@uniba.sk

VYUŽÍVANIE DIGITÁLNYCH TECHNOLOGIÍ V BANKOVOM SEKTORE

USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE BANKING SECTOR

Mgr. Lucia Pašktrová, PhD.

Abstrakt:

Bankovníctvo v súčasnosti prechádza jednou z najvýraznejších transformácií vo svojej histórii. Finančné technológie sa vyvíjajú rýchlym tempom, očakávania zákazníkov sa zvyšujú a čoraz viac sa presadzujú netradičné obchodné modely. Nespochybniteľným trendom v oblasti súčasného bankovníctva a financií je presúvanie čoraz väčšieho množstva služieb a finančných produktov do digitálnej oblasti. Zadávať platby cez internet, otvoriť si pomocou mobilu nový účet či platiť mobilom za nákupy je už dnes bežná vec a portfólio digitálnych služieb s príchodom ďalších inovácií bude len rásť. Manažovať svoje financie cez internetový či mobilný banking väčšine klientov vyhovuje oveľa viac, ako vybavovať veci fyzicky na pobočke. Finančné technológie prinášajú do sveta financií čoraz viac inovácií a menia tradičné spôsoby poskytovania finančných služieb.

KLúčové slová: banka, bankový systém, digitálne technológie, FinTech, digitálny jednotný trh

Abstract:

Banking is currently undergoing one of the most significant transformations in its history. Financial technologies are evolving at a rapid pace, customer expectations are increasing, and non-traditional business models are gaining ground. The undisputed trend in today's banking and finance is the shift of more and more services and financial products to the digital sphere. Entering payments via the Internet, opening a new account with a mobile phone or paying for purchases with a mobile phone is already common today, and the portfolio of digital services will only grow with the arrival of further innovations. Managing their finances via internet or mobile banking is much more convenient for most clients than handling things physically at the branch. Financial technologies are bringing more and more innovations to the world of finance and changes traditional ways of providing financial services.

Key words: bank, banking system, digital technologies, FinTech, digital single market

JEL: G21, O31, O33

Úvod

Proces digitalizácie a automatizácie ovplyvňuje všetky priemyselné odvetvia a samozrejme aj bankový sektor. Proces zavádzania informačných technológií neustále napreduje a je sprevádzaný hlavne štruktúrovanými zmenami. Digitálne inovácie prinášajú nové príležitosti, zároveň však menia aj celé podnikateľské prostredie. Digitalizácia priemyslu sa prejavuje v posilnení konkurencieschopnosti, v raste produktivity, vo zvyšovaní efektívnosti. Prirodzenou súčasťou tohto procesu je aj efektívne využívanie energií, čo má pozitívne dopady na životné prostredie. Pracovné miesta v budúcnosti si budú vyžadovať vhodnú kombináciu základných, sociálnych a technických zručností, najmä digitálnych a obchodných zručností. Priemysel zohráva aktívnu úlohu pri vymedzovaní a príprave súborov kľúčových zručností a kompetencií (Odporúčanie EP a Rady, 2006).

Aj keď je bankovníctvo dlhé roky tradičným segmentom, nástup nových informačných technológií, kryptomien či blockchainu ich už dáva do pohybu. Tento trend už pochopili dokonca aj centrálné banky. Práve preto bude FinTech technologickým sektorom s veľkými investíciami i dopadom na fungovanie spoločnosti.

Právny základ

Digitálny jednotný trh vďaka elektronickému obchodu a elektronickej verejnej správe podporuje hospodárstvo a zvyšuje kvalitu života. (Maciejewski, 2020) Základom pre vznik digitálneho jednotného trhu je odstraňovanie právnych prekážok a liberalizácia trhu. Budovanie digitálneho jednotného trhu je aj prioritou Európskej únie. Právnym rámcom pre budovanie digitálneho trhu sú Článok 4 ods. 2 písm. a) a články 26, 27, 114 a 115 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Daná právna úprava je doplnená širokým spektrom sekundárnych aktov a rôznych iniciatív. Napríklad Lisabonská stratégia 2020 obsahuje digitálnu agendu ako jednu z priorit. Podstatou stratégie je koordinácia hospodárskych politík a politík zamestnanosti s cieľom zabezpečiť rast a zamestnanosť. Ďalším nástrojom je Stratégia pre digitálny jednotný trh zo 6. mája 2015 (Európska komisia, 2015), ktorá je založená na troch pilieroch: 1) lepší prístup pre spotrebiteľov a podniky k digitálnemu tovaru a službám v celej Európe, 2) vytvorenie správnych a rovnakých podmienok rozmachu digitálnych sietí a inovatívnych služieb a 3) maximalizácia rastového potenciálu digitálnej ekonomiky. (Maciejewski, 2020) Digitálny trh a digitálna ekonomika si vyžadujú aj zvyšovanie kompetencií a digitálnych zručností, ktoré sú rozhodujúcim faktorom pri napĺňaní cieľov Lisabonskej stratégie Európa 2020.

Bankový systém

Bankový systém je súčasťou celkového národohospodárskeho systému krajiny a predstavuje najdôležitejšiu časť finančného systému (Tkáčová, 2017).

V rámci finančného systému jednotlivých štátov pôsobí mnoho rôznych subjektov. Banky sú všeobecne považované za najvýznamnejšie podnikateľské subjekty finančného systému.

Bankový systém (bankovú sústavu) môžeme definovať ako systém tvorený centrálnou bankou a všetkými obchodnými bankami pôsobiacimi v danom štáte, ich vzájomných vzťahov a väzieb k okoliu (Rejnuš, 2016).

Jeho usporiadanie je determinované politickými a historickými aspektami, zvyklosťami, tradíciami a ekonomickými špecifikáciami krajiny.

Bankový systém je relatívne samostatným otvoreným systémom. Jeho inštitucionálne usporiadanie sa však môže časom meniť v závislosti na potrebách finančného systému ktorého je súčasťou (Rejnuš, 2016).

Bankový systém má svoje špecifické črty, ktoré významným spôsobom determinujú základné podmienky na podnikanie obchodných bánk. Medzi najvýznamnejšie špecifické črty možno zaradiť: peniaze ako predmet podnikania, atypickú štruktúru bilancie komerčnej banky a prísnu reguláciu bankového sektora (Tkáčová, 2017).

Základnými subjektami bankového systému sú obchodné banky, ktoré majú zo zákona povolenie (bankovú licenciu) vykonávať bankové operácie a bankové služby. Sú špecializované predovšetkým na prijímanie vkladov od verejnosti, poskytovanie úverov a zabezpečovanie rôznych bankových služieb.

Banku môžeme charakterizovať ako finančného sprostredkovateľa, ktorého hlavnou činnosťou je sprostredkovanie pohybu finančných prostriedkov medzi jednotlivými ekonomickými subjektami. Komerčná banka má celý rad osobitostí, špecifických rysov, ktoré sa prejavujú v jej postavení a celkovom význame.

Komerčná banka je podnikateľský subjekt ktorého základným cieľom ako každého iného podnikateľského subjektu je dosahovanie maximálneho zisku, zároveň však musí dodržiavať zásady stability a bezpečnosti z hľadiska veľkého rizika bankového podnikania. Špecifikum komerčnej banky ako podnikateľského subjektu je, že podniká s cudzími peniazmi. Výška vlastného kapitálu banky je na úrovni 2%. Vysoký stupeň dôležitosti má cudzí kapitál, ktorý banky zhodnocujú prostredníctvom aktívnych operácií.

Podľa § 2 zákona č. 483/2001 Z.z o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov je banka zadefinovaná ako: právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky založená ako akciová spoločnosť, ktorá je úverovou inštitúciou podľa osobitného predpisu a ktorá má bankové povolenie.

Komerčná banka podľa § 2 ods.2 zákona č. 483/2001 Z.z o bankách môže vykonávať tieto nasledujúce činnosti:

- poskytovanie platobných služieb a zúčtovanie,
- poskytovanie investičných služieb, investičných činností a vedľajších služieb podľa osobitného zákona 1a) a investovanie do cenných papierov na vlastný účet,
- obchodovanie na vlastný účet alebo na účet klienta na peňažnom a kapitálovom trhu,
- správu pohľadávok a cenných papierov klienta a poradenstvo,
- finančný lízing,
- poskytovanie záruk, otváranie a potvrdzovanie akreditívov,
- vydávanie a správu platobných prostriedkov,
- poskytovanie poradenských služieb v oblasti podnikania,
- vydávanie cenných papierov,
- finančné sprostredkovanie,
- hypotekárne obchody,
- funkciu depozitára podľa osobitného predpisu,
- spracovanie bankoviek, mincí a pamätných peňazí,
- poskytovanie bankových informácií,
- poskytovanie poradenských služieb v oblasti podnikania,
- vydávanie a správa elektronických peňazí (zákon č. 483/2001).

V podmienkach trhovej ekonomiky majú banky nenahraditeľnú a nezastupiteľnú úlohu. Banky plnia širšie spektrum funkcií. Štandardné funkcie môžeme pomenovať ako:

1. finančné sprostredkovanie,
2. emisia bezhotovostných peňazí,
3. uskutočňovanie bezhotovostného styku (Tkáčová, 2017).

Banky sú najdôležitejšie inštitúcie finančného sprostredkovania, ktoré uskutočňujú na ziskovom princípe. Kapitál umiestňujú tam, kde prináša pri určitej miere rizika najvyššie možné zhodnotenie. Emitujú bezhotovostné peniaze tým, že poskytujú úvery svojim klientom. Ďalšou dôležitou funkciou komerčných bánk je uskutočňovanie bezhotovostného platobného styku. Komerčné banky vedú účty pre svojich klientov a uskutočňujú vzájomné

platby bez potreby hotovostných peňazí. Kvalita a kvantita platobného styku je jedným zo základných ukazovateľov vyspelej trhovej ekonomiky.

Slovenský bankový sektor prešiel v minulosti mnohými zmenami. K významným zmenám došlo aj v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie. Celý proces formovania slovenského finančného trhu bol ovplyvnený transpozíciou smerníc Európskej únie do vnútroštátneho právneho poriadku. V dôsledku liberalizácie finančného trhu pôsobí v súčasnosti na Slovensku mnoho zahraničných bánk. Boli odstránené právne prekážky slobody podnikania a vytvorené nadnárodné štandardy vykonávania podnikateľskej činnosti v oblasti finančných služieb.

Zásadný zlom priniesla druhá smernica o platobných službách, ktorou sa aktualizuje vývoj v oblasti digitálnych platieb. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2366 z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 2002/65/ES, 2009/110/ES a 2013/36/EÚ a nariadenie (EÚ) č. 1093/2010 a ktorou sa zrušuje smernica 2007/64/ES (Ú. v. L 337,23.12.2015) ustanovuje nové inštitúty vo väzbe na digitálne technológie: poskytovanie platobných iniciačných služieb, poskytovanie služieb informovania o účte, platobnú iniciačnú službu.

V zmysle ustanovenia článku 1 smernice 2015/2366 sa:

- a) *za platobnú iniciačnú službu považuje služba, ktorou sa na žiadosť používateľa platobných služieb iniciuje platobný príkaz vo vzťahu k platobnému účtu, ktorý je vedený u iného poskytovateľa platobných služieb;*
- b) *za službu informovania o účte považuje online služba spočívajúca v poskytovaní konsolidovaných informácií o jednom alebo viacerých platobných účtoch, ktoré má používateľ platobných služieb u iného poskytovateľa platobných služieb alebo u viacerých poskytovateľov platobných služieb;*
- c) *poskytovateľ platobných iniciačných služieb je poskytovateľ iniciačných platobných služieb.*

Predmetné ustanovenie bolo transponované do zákona o platobných službách, takže aj banky pôsobiace na finančnom trhu poskytujú uvedené služby.

Využívanie digitalizácie v bankovom sektore

21. storočie je obdobím technologického rastu, ktorý pociťujeme vo všetkých aspektoch nášho života. Vplyvom veľkej konkurencie, založením nových FinTech bánk sú štandardné komerčné banky nútené rýchlym tempom digitalizovať svoje služby pre klientov. Komerčné banky sú v tomto období nútené prichádzať stále s novými spôsobmi ako si v tvrdom konkurenčnom boji získať klienta, udržať ho a ako uskutočniť predaj cez digitálne kanály s čo najnižšími nákladmi. FinTech reprezentuje technológie, ktoré narúšajú tradičné finančné služby ako napríklad mobilné platby, prevody peňazí, poskytovanie úverov či správu aktív.

FinTech je skratka termínu „Financial Technology“ teda pojmu finančné technológie a vo všeobecnosti reprezentuje oblasť technologických inovácií aplikovaných v praxi vo vzťahu k poskytovaniu rôznorodých finančných služieb ako sú bankovníctvo, platobné služby, investičné služby, poisťovníctvo či finančné sprostredkovanie. Tieto technológie umožňujú vytváranie nových obchodných modelov, aplikácií, procesov alebo produktov, ako aj

skvalitnenie už poskytovaných produktov, resp. služieb a zvyšovanie ich dostupnosti, individualizáciu a zníženie súvisiacich nákladov (NBS, 2020).

Na to, aby sme určitú službu mohli označiť ako FinTech, je potrebné, aby využívanie takejto služby predstavovalo nový obchodný model, vytvorenie nových či skvalitnenie existujúcich produktov, alebo napríklad zníženie súvisiacich nákladov.

K FinTech obchodným modelom zaraďujeme napríklad:

- a) **alternatívne spôsoby platieb** – ide najmä o nové inovatívne riešenia, ktoré urýchľujú platby, dodávajú im prvky vizuálnej atraktivity a uľahčujú prístup k nim, cieľom je ponúknuť spotrebiteľovi atraktívny, ľahko dostupný a cenovo konkurenčný spôsob platby.
- b) **crowdfunding** – patrí medzi alternatívne finančné nástroje, ktorý vznikol ako dôsledok rozvoja finančných technológií. Ide o spôsob alternatívneho financovania projektov jednotlivcov alebo spoločností, neziskových ale aj podnikateľských aktivít. Tento pojem vo všeobecnosti označuje získanie peňažných zdrojov od veľkej skupiny osôb (podporovateľov) v menších čiastkach na financovanie rôznych projektov a podnikateľských zámerov jednotlivca alebo spoločností.
- c) **automatizované finančné poradenstvo** - podstata automatizovaného poradenstva spočíva v poskytovaní finančných služieb pomocou špeciálne navrhnutých online systémov. V praxi to znamená, že s požiadavkami na schválenie úverov, poisťiek a iných produktov už klient nemusí navštevovať poradcu, pretože prostredníctvom systémov, ktoré sú automaticky ovládané robotmi si zákazníci vybavajú všetky náležitosti bez účasti človeka, pomocou automatizovaného alebo poloautomatizovaného systému.
- d) **kryptoaktíva a Initial Coin Offerings** - kryptoaktíva sú digitálne aktíva založené na kryptografii (šifrovaní), ktoré sú decentralizované (t. j. nie sú vydávané príslušným orgánom) a väčšinou fungujú na tzv. blockchainovej technológii. Ide zároveň o súhrnné označenie pre elektronické „mince“, resp. „tokeny“. Ako známe príklady kryptoaktív možno uviesť Bitcoin, Ether, Litecoin a Ripple. Kryptoaktíva vznikajú procesom označovaným ako mining (ťažba) (NBS, 2020).
- e) **algoritmické obchodovanie** – vyjadruje spôsob obchodovania, kedy pokyny k nákupu alebo predaju generuje počítačový program, ktorý je často označovaný ako automatický obchodný systém. Umožňuje portfóliu manažérom alebo osobám spravujúcim vlastný majetok určiť, alebo naprogramovať špecifické pravidlá pre komplexné identifikovanie investičných príležitostí. Hlavnými dôvodmi prenesenia investičného rozhodnutia z obchodníkov na počítače sú odstránenie vplyvu psychiky, možnosť analýzy veľkého množstva dát, veľmi rýchla reakcia na aktuálnu situáciu a možnosť obchodovať bez nutnosti neustálych manuálnych zásahov.

K technológiám, ktoré umožňujú vytváranie nových obchodných modelov, aplikácií, procesov a produktov, alebo skvalitnenie už poskytovaných produktov či služieb a zníženie súvisiacich nákladov patria:

a) inteligentné zmluvy (smart kontrakty)

Inteligentná zmluva je súbor počítačového kódu medzi dvoma alebo viacerými stranami, ktorý je uložený na blockchainovej sieti a tvorí súbor pravidiel, na ktorých sa zúčastnené strany vopred dohodli. Po spustení inteligentnej zmluvy sa overujú všetky implementované

podmienky, z čoho vznikne výstup, napríklad vo forme transakcie, či už finančnej, alebo dátovej. Tento kód umožňuje decentralizovanú automatizáciu zefektívnením, overovaním a presadzovaním podmienok dohody medzi stranami. Inteligentné zmluvy nám tak umožňujú vymieňať čokoľvek cenné vrátane peňazí, akcií, majetku atď. transparentným spôsobom. Inteligentné zmluvy môžu napríklad automatizovať hypotekárne zmluvy tým, že automaticky spájajú strany. Zabezpečujú tak proces menej náchylný na chyby, bez prierahov a zdržiavania. Inteligentná zmluva môže automaticky spracovať platbu a uvoľniť záložné práva z pozemkových záznamov, keď je úver vyplatený. Zlepší sa tak viditeľnosť záznamov pre všetky strany, čo uľahčí sledovanie a overovanie platieb. Klesá množstvo chýb a klesajú aj náklady spojené s manuálnymi procesmi.

- b) **biometria** – technológia rozpoznávania odtlačkov prstov, rozpoznávania hlasu a tváre v mobilnom bankovníctve alebo pri overovaní biometrických podpisov je v súčasnosti alternatívou k používaniu hesiel. Biometria si rýchlo nachádza svoje uplatnenie z dôvodu rastúceho využívania aplikácií mobilného bankovníctva a rýchlych zmien v potrebách zákazníkov. Na účely overenia totožnosti klientov možno použiť:
- Autentifikáciu založenú na odtlačkoch prstov zákazníka: V praxi sa pomocou snímača odtlačkov prstov údaje o odtlačkoch prstov zachytávajú ako digitálny obraz, ktorý sa potom následne analyzuje a zmení na kód na overenie zákazníka.
  - Autentifikácia pomocou hlasového rozpoznávania: Aby zákazník mohol používať tento spôsob autentifikácie, musí najskôr kontaktovať inštitúciu a požiadať o nahratie hlasovej vzorky. Následne môže byť zákazník overený na základe svojho hlasu a môže požadovať informácie od svojej inštitúcie alebo vykonávať finančné transakcie.
  - Autentifikácia zákazníkov a autorizácia transakcií prostredníctvom overovania biometrických podpisov: Podpisové zariadenie (pad) zachytí podobu podpisu, dynamiku zápisu a použitý tlak, aby sa zvýšila spoľahlivosť autentifikácie. Príkladom použitia je podpisovanie žiadosti o otvorenie účtu, poskytnutie úveru, pôžičky, zadanie príkazu na vklad alebo výber prostriedkov z účtu.
  - Bankomaty využívajúce rozpoznávanie tváre: Bankomaty môžu pri transakciách s vysokou hodnotou používať rozpoznávanie tváre ako ďalší faktor autentifikácie (napríklad okrem karty zákazníka a PIN kódu alebo mobilného zariadenia). Pri otvorení účtu je naskenovaná zákazníková tvár. Ak zákazník vyberá z bankomatu vyššiu čiastku, bankomat nasníma jeho tvár a vykoná overenie s vopred zaznamenanou fotkou zákazníka (NBS, 2020).
- c) **umelá inteligencia a big data** - ukládanie a analýzy veľkých alebo komplikovaných súborov údajov s použitím rôznych techník vrátane umelej inteligencie. Medzi pozície, ktoré je možné v bankách nahradiť umelou inteligenciou patria napríklad telefonické centrá. Už dnes banky komunikujú pomocou chatbotov a virtuálnych asistentov. Zatiaľ nezvládajú náročnejšie problémy, ale ich skvalitnenie je len otázkou budúcnosti.
- d) **technológia distribuovaných záznamov (Distributed ledger technology - DLT)** je termín používaný na označenie technológie, ktorá umožňuje zdieľanie záznamov v počítačovej sieti. Jedným z typov DLT je blockchain. Digitálne podpisy zaručujú autentifikáciu, nepopierateľnosť a integritu transakcií v DLT. Vzhľadom na tieto

vlastnosti nie je potrebná centrálna protistrana, pretože účastníci sa môžu spoľahnúť na samotnú platformu.

- e) **mobilná peňaženka** - je digitálna peňaženka ktorá umožňuje spotrebiteľom uskutočňovať prostredníctvom aplikácie na prenosnom zariadení ako mobilný telefón, smart hodinky, jednu alebo viac platobných služieb. Na používanie potrebuje mať spotrebiteľ zariadenie s technológiou NFC. Táto peňaženka minimalizuje nosenie hotovosti a štandardných plastových kariet a umožňuje platby cez internet. Spotrebiteľ môže napríklad vykonávať bezkontaktné platby platobnou kartou vďaka technológii Near Field Communication (NFC), používať virtuálne karty, ale aj povoľovať inkasá a využívať iné platobné služby.
- f) **cloud computing** – inovácia v oblasti výpočtovej techniky, ktorá umožňuje používanie online siete („cloud“) hostiteľských procesorov s cieľom zvýšiť rozsah a flexibilitu výpočtovej kapacity. Mnoho obchodných činností naprieč finančnými službami prechádzajú do cloudu s cieľom využiť väčší rozsah a nákladovú efektívnosť (NBS, 2020).

Väčšina bánk na Slovensku sa snaží svoje služby čoraz viac digitalizovať. Digitalizácia je smerovaním, ktorým sa budú musieť postupne uberať všetky finančné inštitúcie. Jednoznačný trend do budúcnosti je, že sa predaje finančných produktov budú čoraz viac posúvať do digitálnej oblasti. Časť klientov síce ešte stále preferuje osobný kontakt pred digitálnymi kanálmi, no počet kamenných pobočiek klesá a v budúcnosti budú zamerané skôr na poradenstvo. Pandémia COVID-19 urobila digitálnu transformáciu ešte relevantnejšou a naliehavejšou ako predtým.

Záver

Finančné služby sa už od ich vzniku často spájajú s inovatívnymi technológiami. Banky ako najdôležitejšie finančného trhu vstupujú do budúcnosti prechodom na digitálne technológie. Finančné technológie a ich neustále inovácie sú už neoddeliteľnou súčasťou fungovania finančného trhu. Fintech predstavuje nový prístup v oblasti financií založený na technológiách, ktorý vedie k vzniku nových obchodných modelov, aplikácií, procesov alebo produktov, pričom môže mať významný vplyv na finančné trhy, inštitúcie a poskytovanie finančných služieb. Spájanie tradičných a novoznikajúcich finančných služieb s novými spôsobmi ich poskytovania má stúpajúci trend. Je to pre banky jediná cesta, ako si udržať pozíciu aj v konkurencii iných digitálnych firiem, ktoré majú potenciál ponúkať finančné služby klientom. Napriek tomu podľa viacerých odborníkov kamenné pobočky nezaniknú, ale dôjde k ich prepojeniu s digitálnym svetom. Pobočky bánk sa v budúcnosti budú orientovať viac na poradenstvo a bezpečnosť. Finančné inštitúcie na Slovensku vnímajú digitálne technológie ako kľúčový prvok pre stratégiu rastu a v mnohých prípadoch integrujú digitálne aktivity do svojho podnikania. Bankovníctvo je konkurencieschopnejšie, výkonnejšie a otvorenejšie ako kedykoľvek predtým.

Zoznam použitej literatúry:

1. EUROPEAN COMMISSION (2020). Crowdfunding [online] Brusel, European Commission, [cit. 2020-05-20] dostupné na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/growth-and-investment/financing-investment/crowdfunding_en [cit.23.10.2020]
2. EURÓPSKA KOMISIA (2010). Oznámenie Komisie Európa 2020. Stratégia pre zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu 2020. 20/10/2020/ Dostupné na :<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF> [cit.23.10.2020]
3. EURÓPSKY PARLAMENT (2020). Informačné listy o Európskej únii. Digitálny jednotný trh je všade. [online 2020-10-20] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/43/digitalny-jednotny-trh-je-vsade>
4. EURÓPSKA ÚNIA (2012). Zmluva o fungovaní Európskej únie. Ú.v.C 326, 26.10.2012, p. 47–390.
5. EURÓPSKA ÚNIA (2015) Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2015/2366 z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 2002/65/ES, 2009/110/ES a 2013/36/EÚ a nariadenie (EÚ) č. 1093/2010 a ktorou sa zrušuje smernica 2007/64/ES (Ú.v. L 337,23.12.2015).
6. EURÓPSKA ÚNIA (2016). Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady z 18. decembra 2006 o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie. Ú.v. L 394, 30.12.2006, p. 10–18.
7. MACIEJEWSKI, M., CHRISTINA RATCLIFF.,CH., NÆSS, K. (2020). Digitálny jednotný trh. [online 2020-10-20] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/43/digitalny-jednotny-trh-je-vsade>. [cit.23.10.2020]
8. JAMALI, R. SHERWIN, L.P. PANTOJA, R. (2018) Cryptocurrency digital asset class of the future – bitcoin vs ethereum? [online] Evey Bussiness School Economist, [cit.2020-10-20] dostupné na: https://www.economist.com/sites/default/files/economist_case_comp_ivey.pdf
9. MILOŠOVIČOVÁ P., NOVÁČKOVÁ, D., WEFERSOVÁ, J. (2017). Medzinárodné ekonomické právo. Wolters Kluver, Praha
10. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, FinTech [online] Bratislava Národná banka Slovenska, [cit. 2020-10-20] dostupné na: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech#omodel>
11. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA (2020). Alternatívne spôsoby platieb [online] Bratislava Národná banka Slovenska, [cit. 2020-05-20] dostupné na: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/alternativne-sposoby-platieb>
12. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, Umelá inteligencia a big data [online] Bratislava, Národná banka Slovenska, [cit. 2020-10-20] dostupné na: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/umela-inteligencia-a-big-data>
13. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, (2020). cloud computing [online] Bratislava Národná banka Slovenska, dostupné na: [cit. 2020-10-19] <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/cloud-computing>
14. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA, (2020). Automatizované poradenstvo [online] Bratislava, [cit. 2020-10-20] dostupné na: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/automatizovane-poradenstvo-robo-advice>
15. REJNUŠ, O. (2016). Finanční trhy. Praha, Grada, ISBN 978-80-247-5871-8
16. TKÁČOVÁ, D., a kol. (2017) Finančné Trhy a Bankovníctvo. Praha. ISBN 978-80-755-2528-4

Kontakt :

Mgr. Lucia Paškrtová, PhD.
Fakulta managementu
Univerzita Komenského
Odbojárov 10
820 05 Bratislava
lucia.paskrtova @fm.uniba.sk

**VPLYV CSR AKTIVÍT ORGANIZÁCIÍ NA VÝBER
ZAMESTNANIA**

**THE IMPACT OF CSR ACTIVITIES OF ORGANIZATIONS ON JOB
SELECTION.**

Mgr. Lucia Husenicová

Abstrakt

Cieľom článku je preskúmať vzťah spoločenskej zodpovednosti organizácie a výberu zamestnania so zameraním na generáciu Z. Článok poukazuje na dôležitosť implementácie aktivít CSR do organizácie. Je to dôležité z hľadiska rastu, získavania talentovaných zamestnancov a konkurencieschopnosti organizácie. Generácia Z je kvôli narastajúcej globalizácii informovanejšia o dôležitosti zodpovedného správania podnikov a zohľadňuje to pri výbere zamestnania.

KPúčové slová: CSR, spoločenská zodpovednosť organizácií, generácia Z, zamestnanie, organizácia

Abstract

This article aims to analyze the relationship between corporate social responsibility and job selection with a focus on generation Z. The article highlights the importance of implementing CSR activities into the organization. This is important in terms of growth and attracting talented employees to the organization. Generation Z is becoming more aware of the importance of CSR due to increasing globalization and considers this when choosing a job.

Key words: CSR, corporate social responsibility, generation Z, employment, organization

JEL:

Skratky

CSR - spoločenská zodpovednosť organizácií

Úvod

V súčasnej dobe čelíme celosvetovým problémom, ako napríklad znečistenie životného prostredia, zmena klímy, nerovnosť pohlaví a rás, korupcia či zlé pracovné podmienky. Podniky bojujú s nedostatkom talentovaných a motivovaných zamestnancov. Preto je obzvlášť dôležité implementovať spoločensky zodpovedné správanie do vnútra organizácie. Podniky, ktoré sa venujú spoločenskej zodpovednosti, získavajú konkurenčnú výhodu oproti ostatným firmám. Ľudia si čoraz viac všimajú správanie podnikov a podľa toho sa voči nim správajú. Zodpovedné podniky vyhľadávajú nielen zamestnanci, ale aj zákazníci, dodávatelia či celá komunita ľudí. Ide o dôležitý nástroj pri dosahovaní zisku, čo je koniec koncov hlavný cieľ podnikania.

Príslušníci generácie Z si ako najmladšia pracovná sila na trhu najviac uvedomujú dôležitosť spoločenskej zodpovednosti podnikov. Kvôli narastajúcej globalizácii je táto generácia uvedomelejšia a informovanejšia o SCR a ich prispievaniu k udržateľnému rozvoju.

Článok poskytuje stručnú charakteristiku pojmu spoločenská zodpovednosť organizácií. Skúma povedomie a záujem o CSR na Slovensku a vplyv CSR aktivít organizácie na výber zamestnania. Sústreď sa najmä na generáciu Z a jej porovnanie so staršími generáciami.

Charakteristika pojmu CSR (spoločenská zodpovednosť organizácií)

Spoločenská zodpovednosť organizácií (z anglického Corporate Social Responsibility = CSR) zahŕňa veľký počet dobrovoľných aktivít, ktoré nie sú presne definované a vymedzené, a preto neexistuje jednotná definícia. Podľa Svetovej obchodnej rady pre trvalo udržateľný rozvoj je CSR „kontinuálny záväzok podnikov správať sa eticky, prispieť k trvalo udržateľnému ekonomickému rozvoju a zároveň prispievať k zlepšovaniu kvality života zamestnancov, ich rodín, rovnako ako lokálnej komunity a spoločnosti ako celku.“ (World Business Council for Sustainable Development).

Podľa Svetovej banky je CSR „záväzok podnikania prispievať k trvalo udržateľnému hospodárskemu vývoju, spolupracovať so zamestnancami, ich rodinami, miestnou komunitou a spoločnosťou všeobecne s cieľom zlepšiť kvalitu života spôsobmi, ktoré sú dobré pre podnikanie a rozvoj.“ (Kahraman Akdogu, 2017)

Jedna z najstarších definícií z roku 1979 opisuje CSR ako „ekonomické, právne, etické a diskrečné očakávania, ktoré má spoločnosť od organizácií v danom časovom bode.“ (Kahraman Akdogu, 2017)

Komisia Európskej únie definuje CSR ako „zodpovednosť podnikov za ich dopady na spoločnosť.“ Avšak predpokladom pre splnenie tejto zodpovednosti je dodržiavanie platných právnych predpisov a kolektívnych dohôd medzi sociálnymi partnermi. Okrem toho by podniky mali mať zavedený proces integrácie sociálnych, environmentálnych, etických, ľudských práv a záujmov spotrebiteľov do svojej základnej stratégie s dvomi hlavnými cieľmi, a to maximalizovať vytváranie zdieľanej hodnoty pre svojich vlastníkov a pre ich ďalšie zainteresované strany a spoločnosť ako celok a druhým - identifikovať ich možné nepriaznivé vplyvy, zaviesť voči nim prevenciu a zmierňovať ich. Európska únia poskytuje niekoľko zásad a usmernení k spoločenskej zodpovednosti organizácií, na základe ktorých sa dá určiť, že sa týka minimálne nasledujúcich oblastí:

- ľudské práva,
- pracovné a zamestnanecké praktiky (napr. vzdelávanie zamestnancov, rôznorodosť, rodová rovnosť, zdravie, pohoda zamestnancov),
- environmentálne problémy (napr. biodiverzita, klimatické zmeny, efektívne využívanie zdrojov, predchádzanie znečisťovaniu),
- boj proti podplácaniu a korupcii,
- zapájanie a rozvoj komunit,
- integrácia osôb so zdravotným postihnutím,
- záujmy spotrebiteľov, vrátane súkromia,
- dobrovoľníctvo zamestnancov (Európska komisia, 2011)

Spoločenská zodpovednosť organizácií je na Slovensku definovaná Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako „dobrovoľné úsilie firiem, ktoré presahuje bežný rámec dodržiavania právnych predpisov. Ide o čoraz intenzívnejšie zapájanie všetkých kľúčových partnerov do každodenných aktivít firiem a inštitúcií“ a zahŕňa šesť oblastí - ochrana životného prostredia, zodpovedné verejné obstarávanie, starostlivosť o zamestnancov, spolupráca s komunitou, férový prístup ku zákazníkom a etické riadenie podniku. (MPSVR SR)

Na základe uvedených skutočností možno konštatovať, že základnou myšlienkou spoločenskej zodpovednosti organizácií je ich prispievanie k potrebám spoločnosti. Je to niečo, čo organizácia vykonáva nad rámec zákonov z vlastnej iniciatívy. CSR požaduje od podnikov zodpovedné a etické správanie voči svojim zamestnancom, zákazníkom, životnému prostrediu, komunitám a iným oblastiam, s ktorými interaguje. Keďže tvorba zisku je jedným z hlavných cieľov podnikania, musí aj CSR vytvárať pozitívne prínosy, ktoré priamo alebo nepriamo vedú k tvorbe zisku. Verejnosť sa však zaujíma o etické správanie podnikov a to v konečnom dôsledku ovplyvňuje ich vzťahy so zákazníkmi, dodávateľmi, partnermi a zamestnancami. Na základe mnohých štúdií možno tvrdiť, že správne vykonávané CSR aktivity podniku vedú k zlepšeniu konkurencieschopnosti, postavenia na trhu a tým aj k tvorbe zisku. (Pavlík, Bělčík a kol., 2010)

Oblasti spoločenskej zodpovednosti organizácií

Pojem spoločenská zodpovednosť organizácií zahŕňa tri hlavné oblasti:

- ekonomickú oblasť
- sociálnu oblasť
- environmentálnu oblasť (Pavlík, Bělčík a kol., 2010)

Ekonomická oblasť predstavuje hospodársky rozvoj, sociálna oblasť sa zameriava na sociálnu spravodlivosť a environmentálna oblasť zahŕňa ochranu životného prostredia. (Kahraman Akdogu, 2017)

Týmto oblastiam zodpovedajú 3 piliere nazývané Triple-bottom-line alebo 3P (Profit (zisk), People (ľudia), Planet (planéta)). Triple-bottom-line sa pri meraní vplyvu spoločensky zodpovedných aktivít odvoláva na tri piliere výkonnosti: ekonomická, sociálna a ekologická hodnota.

Obr. 1 Tripple-bottom-line

Zdroj: Red Lab Experience

Na základe tohto rozdelenia CSR, Svetový bankový inštitút začlenil aktivity CSR do jednotlivých oblastí nasledovne:

- Ekonomické:** peňažné toky pre verejný sektor, zamestnanosť a rozvoj ľudských zdrojov, obstarávanie a manažment dodávateľského reťazca, účinnosť a konkurencieschopnosť, transfer technológií a práva duševného vlastníctva
- Sociálne:** pracovné normy, ľudské vybavenie, zdravie, bezpečnosť, sociálne investície, ľudské práva, násilie a konflikty, korupcia a podplácanie
- Životné prostredie:** kvalita energie, vody, ovzdušia, minimalizácia odpadu, výroba, výrobky a služby šetrné k životnému prostrediu, posudzovanie a riadenie environmentálnych vplyvov (Svetový bankový inštitút, 2003)

Ďalšie aktivity, ktoré môžu organizácie v rámci CSR vykonávať sú v ekonomickej oblasti napríklad odmietanie korupcie, etický kódex správania firmy, transparentnosť voči verejnosti a zamestnancom, kvalitné produkty a služby, etický marketing, dobré vzťahy so zákazníkmi a investormi. V sociálnej oblasti ide o tieto aktivity: starostlivosť o zamestnancov, zdravie, bezpečnosť, vzdelanie, filantropia, rovnosť pohlaví a rás, zamestnávanie ľudí zo

znevýhodnených skupín, work-life balans. Environmentálne činnosti zahŕňajú organizačnú kultúru šetrnú k životnému prostrediu (recyklovanie odpadu, šetrenie elektrickej energie a vody, ochrana prírody, atď). (Pavlík, Bělčík a kol., 2010)

Pozitívne dopady spoločenskej zodpovednosti organizácie

Pavlík a Bělčík definovali 6 skupín zainteresovaných osôb voči organizáciám, ktoré praktizujú CSR. Pre každú skupinu vyplývajú výhody z toho, že organizácia uplatňuje princípy CSR:

- zamestnanci - lepšia starostlivosť o zamestnancov o ich zdravie a pohodu, príjemnejšie pracovné prostredie, rozvoj ich vzdelávania, rovnosť príležitostí, rozmanitosť na pracovisku,
- zákazníci - kvalitné a udržateľné produkty a služby, transparentnosť organizácie, využívanie inovácií a tým zlepšovanie produktov a služieb,
- dodávatelia - vzťahy medzi odberateľmi a dodávateľmi sa stanú transparentnejšie a efektívnejšie a zároveň vzniká tlak na dodávateľov na poskytovanie kvalitnejších služieb,
- organizácia - správne zavedená CSR stratégia má pre samotnú organizáciu za následok zvyšovanie produktivity, kvality a efektivity a znižovanie nákladov. Z dlhodobého hľadiska sa zvyšuje zisk, hodnota a reputácia organizácie. Zlepší sa vernosť zákazníkov a zamestnancov. Takéto organizácie sú prítiažlivé pre investorov a majú konkurenčnú výhodu oproti iným organizáciám,
- verejný sektor - zlepšuje sa kvalita verejných služieb a verejný sektor šetrí finančné prostriedky kvôli podpore od spoločensky zodpovedných podnikov
- občania štátu - lepšia starostlivosť o životné prostredie a sociálne vzťahy v regiónoch (Pavlík, Bělčík, 2010)

Atraktivita spoločensky zodpovedných organizácií

Na trhu je momentálne nedostatok kvalifikovaných a motivovaných zamestnancov. Organizácie však môžu úspešne podnikáť len za predpokladu, že majú vysoko kvalifikovaných a motivovaných ľudí, ktorí sa dokážu adaptovať výzvam budúcnosti. (Greening, Turban, 2000)

Stratégia spoločenskej zodpovednosti by sa preto mala zamerať na zefektívnenie náboru a výberu zamestnancov, na zvyšovanie lojálnosti, znižovanie fluktuácie zamestnancov a na aktivity, ktoré vedú k zvyšovaniu motivácie zamestnancov. (Wilkinson, Hill, Gollan, 2001) V roku 1996 potvrdili Aiman-Smith a Bauer pozitívny vzťah medzi organizáciou s orientáciou na životné prostredie a jej atraktivnosťou. (Bauer, Aiman-Smith, 1996) V roku 1997 sa uskutočnila prvá empirická štúdia pod vedením Greeninga a Turbana, ktorej cieľom bolo zistiť, aký vplyv má CSR organizácie na atraktivnosť pre potenciálnych budúcich zamestnancov. Štúdia potvrdila kladný vzťah medzi CSR a atraktivnosťou organizácie. (Greening, Turban, 1997) V roku 2000 štúdiu zopakovali Albinger a Freeman. Zistili, že pre ľudí, ktorí mali viac možností zamestnať sa, boli spoločensky zodpovedné firmy atraktívnejšie, ako pre tých, ktorí mali týchto príležitostí menej. (Albinger, Freeman, 2000) Na základe týchto štúdií možno tvrdiť, že CSR zvyšuje atraktivnosť organizácie pre uchádzačov o zamestnanie.

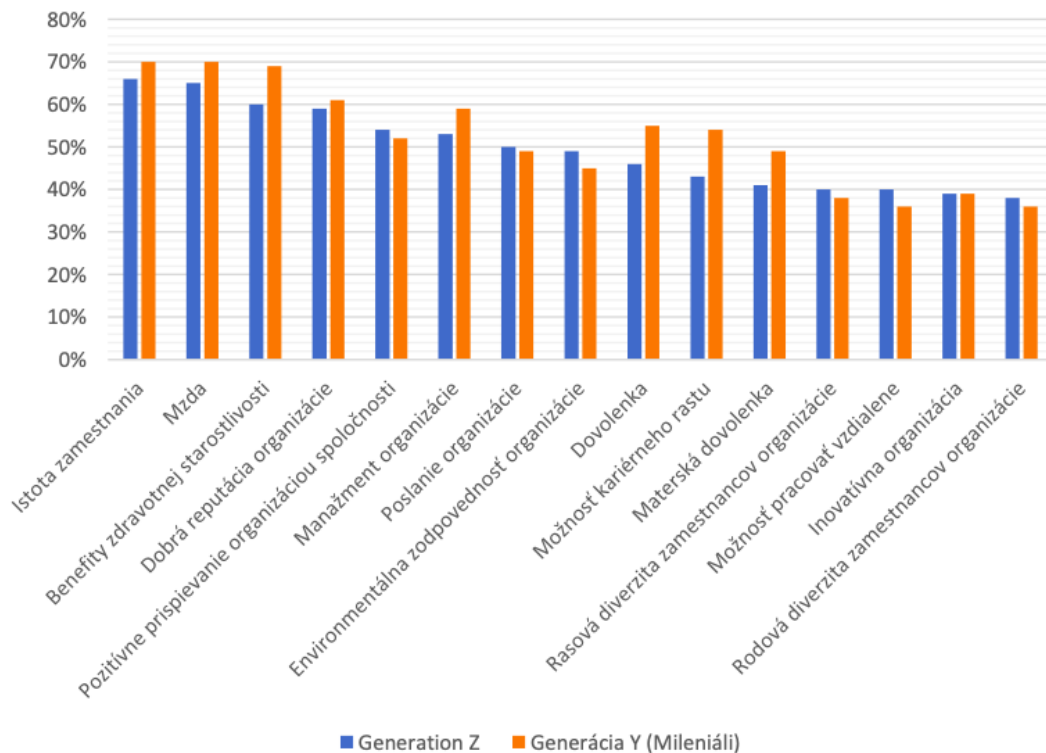
Výsledky výskumu z roku 2014 pod vedením Jonesa, Willnesa a Madeyho dokazujú, že dve tretiny respondentov by uprednostnili podnik s CSR stratégiou. 85% respondentov uviedlo, že aktivity CSR boli hlavným faktorom pri rozhodovaní. (Jones a kol., 2017)

Generácia Z a spoločenská zodpovednosť organizácie

Generácia Z nie je presne ohraničená, no podľa demografov sa pohybuje v rozpätí rokov 1995 - 2002. Nasledujúca generácia sa nazýva Alpha a začína v rokoch približne 2010-2015. Predchádzajúca generácia sú tzv. mileniáli patriaci do generácie Y. Narodili sa v rokoch približne od 1981 až po 1994. (Ariker, Toksoy, 2017). Hlavné charakteristiky, ktoré definujú generáciu Z sú podľa spoločnosti Morning Consult motivácia, spoločenská uvedomelosť a individualizmus. Najväčšou všeobecnou motiváciou pre túto generáciu sú peniaze a úspešná kariéra. V porovnaní s ostatnými generáciami si viac uvedomujú dôležitosť ľudských práv, sociálnej spravodlivosti a ochrany životného prostredia. (Morning Consult)

Generácia Z predstavuje najnovšiu a najmladšiu pracovnú silu na trhu práce. Medzi najdôležitejšie faktory v zamestnaní patria možnosť kariérneho rastu a povzbudivá pracovná kultúra. (Desjardins) Ako vidieť na Grafe 1, pre generáciu Z aj Y je najdôležitejším faktorom pri výbere zamestnania istota zamestnania. Pre generáciu Y je však na prvom mieste zároveň aj plat. Generácia Z má väčší záujem o zodpovedné správanie organizácie (ochrana životného prostredia, prispievanie spoločnosti, rodová a rasová rozmanitosť pracovného prostredia). (Morning Consult)

Graf 1 Hlavné faktory pri výbere zamestnania pre mileniálov a generáciu Z v Spojených štátoch v roku 2019

Generácia Z sa narodila do rizikového sveta, ktorého súčasťou je globálny terorizmus, veľká recesia, sociálna nerovnosť, rasizmus a globálne otepľovanie. Na základe toho je generácia Z viac tolerantná, ekologicky uvedomelá a zapája sa do boja proti spomínaným problémom.

Predpokladá sa, že bude požadovať udržateľné riešenia od podnikov a vlády prostredníctvom svojho nákupného správania. Toto správanie pretvorí ekonomiku a CSR sa stane dôležitým kritériom pri nakupovaní. (Roth, 2015)

Generácia Z očakáva od svojho zamestnávateľa aktívne riešenie problematiky rodovej a rasovej rovnosti na pracovisku. Dokonca sa môžu v tejto organizácii zamestnať za nižšiu mzdu. Príslušníci tejto generácie chcú pracovať na projektoch, ktoré spájajú ziskovosť a spoločenskú zodpovednosť. (Livecareer)

Vplyv spoločensky zodpovednej organizácie na výber zamestnania generácie Z na Slovensku

Prieskum realizovaný prostredníctvom dotazníka bol zameraný najmä na respondentov vo veku 18-24 rokov, teda dospelých členov generácie Z na Slovensku. Trištvrtiny respondentov boli zamestnaní alebo pracovali popri štúdiu. Cieľom prieskumu bolo získať informácie o nasledujúcich oblastiach:

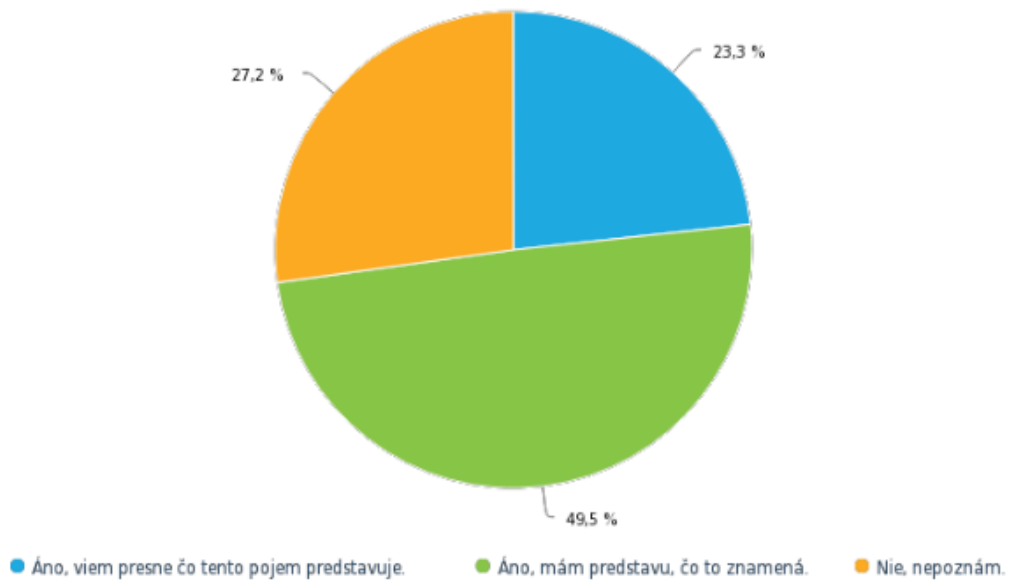
- povedomie o CSR - znalosť pojmu a jeho významu
- dôležitosť CSR všeobecne
- záujem o CSR - zdroje informácií a názor na aktuálny stav na Slovensku
- dôležitosť CSR a záujem o náležité informácie pri výbere zamestnania
- dôležitosť vybraných kritérií pri výbere zamestnania
- dôležitosť jednotlivých CSR aktivít pri výbere zamestnania
- pravdepodobnosť výberu firmy s CSR stratégiou na základe mzdového ohodnotenia

Povedomie a záujem o CSR na Slovensku

Na Slovensku pojem CSR zatiaľ nie je dostatočne známy a rozšírený ako v iných krajinách. Ako vidieť na Grafe 2, tento pojem nepozná len štvrtina opýtaných. 27% opýtaných tvrdí, že presne vie, čo tento pojem znamená a takmer polovica opýtaných má predstavu, čo je CSR. Možno povedať, že mnoho ľudí tento pojem pozná, ale nevedia presne, čo si pod ním majú predstaviť.

Graf 2 Znalosť pojmu spoločenská zodpovednosť organizácií (CSR)

Poznáte pojem spoločenská zodpovednosť podnikov (Corporate social responsibility - CSR)?

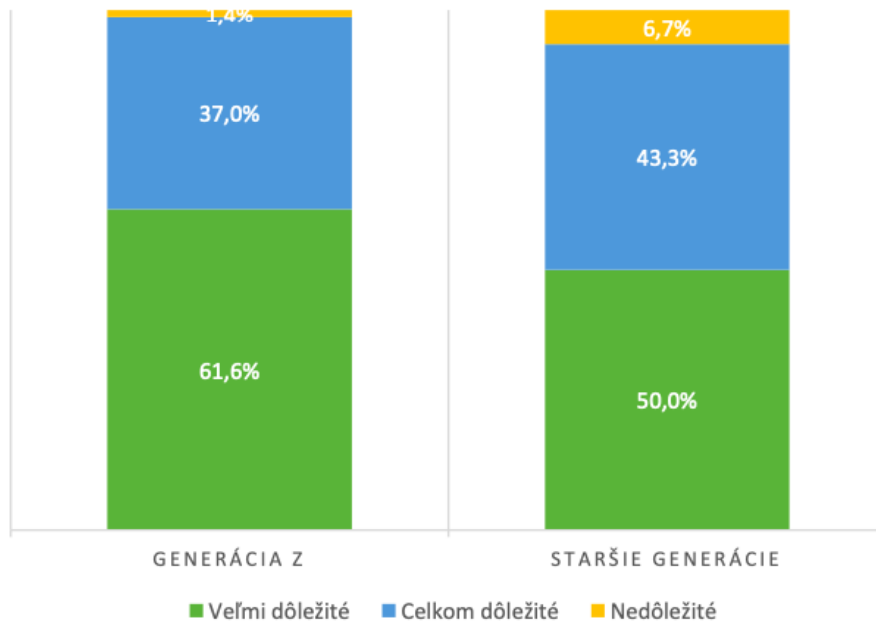

Ako naznačuje Graf 3, 97% respondentov si myslí, že je dôležité, aby boli firmy na Slovensku spoločensky zodpovedné. Záleží im na správaní podnikov v okolí. Celkový výsledok naznačuje, že generácia Z považuje zodpovednosť firiem na Slovensku o niečo dôležitejšiu ako staršie generácie.

Graf 3 Dôležitosť CSR na Slovensku podľa generácií

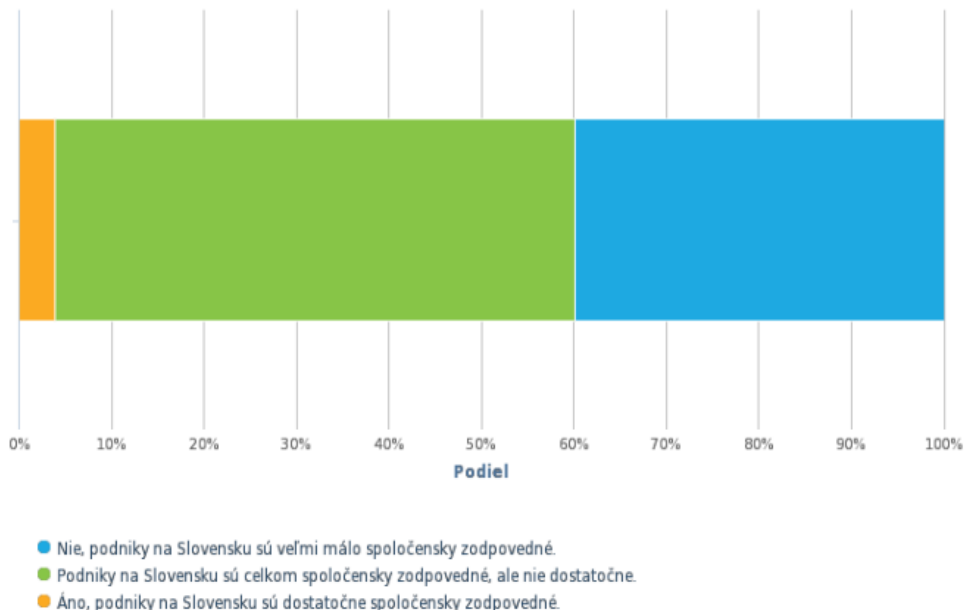
Ako veľmi je podľa Vás dôležité, aby boli podniky na Slovensku spoločensky zodpovedné?

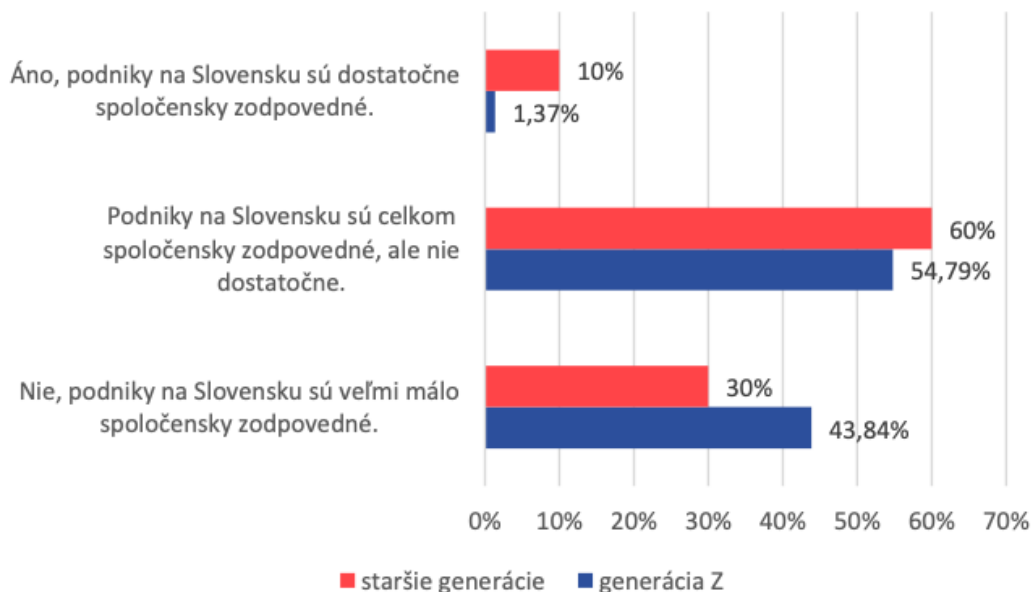
Ako ukazuje Graf 4 a 5, len 3,9% všetkých respondentov je názoru, že podniky na Slovensku sú dostatočne spoločensky zodpovedné. Až 39,8% respondentov si myslí, že podniky na Slovensku sú veľmi málo spoločensky zodpovedné a zvyšných 56,3% si myslí, že podniky na Slovensku síce sú spoločensky zodpovedné, ale v tejto oblasti by mohli robiť niečo viac. Generácia Z má o niečo kritickejší názor. O 14% viac respondentov z generácie Z si myslí, že podniky sú veľmi málo spoločensky zodpovedné. Možno povedať, že Slováci chcú, aby podniky na Slovensku viac praktizovali spoločensky zodpovedné správanie a s aktuálnym stavom tejto problematiky sú viac nespokojní ako spokojní. Generácia Z je s aktuálnou situáciou SCR na Slovensku ešte nespokojnejšia ako staršie generácie.

Graf 4 Názor na aktuálnu situáciu CSR na Slovensku

Sú podľa Vás podniky na Slovensku dostatočne spoločensky zodpovedné.

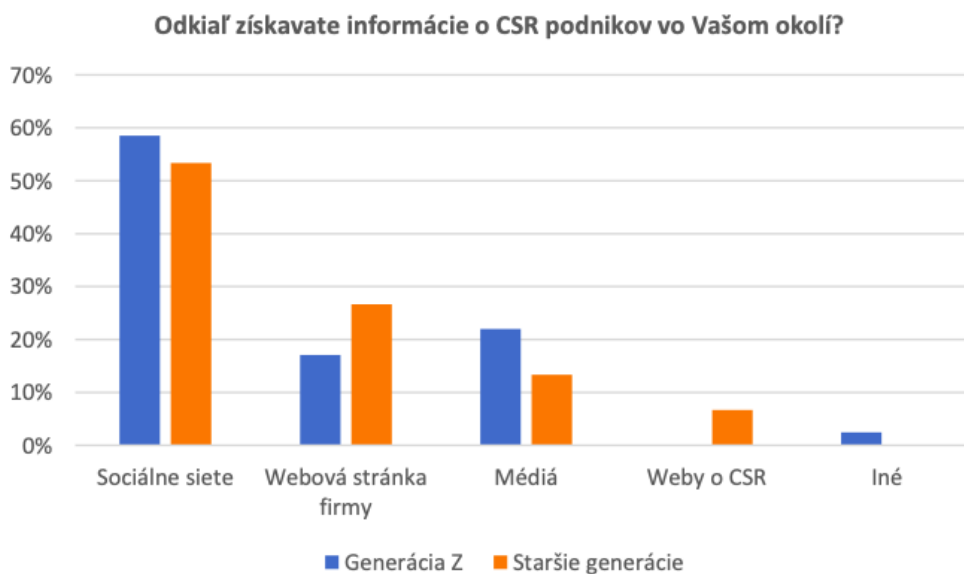

Graf 5 Názor na aktuálnu situáciu CSR na Slovensku podľa generácií

Graf 6 naznačuje, že informácie o CSR aktivitách jednotlivých podnikov vo svojom okolí získavajú rozdielne generácie prevažne zo sociálnych sietí. Menej častým spôsobom je hľadanie informácií priamo na webovej stránke organizácie. Tento zdroj preferujú najmä staršie generácie. Sociálne siete umožňujú jednoduché získavanie a šírenie informácií a predávanie informácií známym, priateľom a rodine.

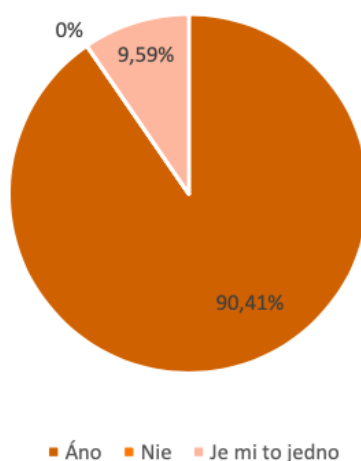
Graf 6 Zdroje informácií o CSR podnikov podľa generácií

Vplyv CSR aktivít organizácie pri výbere zamestnania

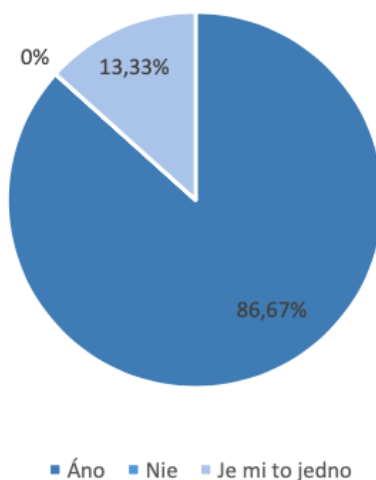
Podľa výsledkov prieskumu majú respondenti veľký záujem o prácu pre spoločensky zodpovednú firmu. Ako vidieť na Grafe 7 a 8, až 90% respondentov sa vyjadrilo, že by chcelo pracovať pre spoločensky zodpovednú firmu. Zvyšným 10% to bolo jedno. Generácia Z má o niečo vyšší záujem o prácu v spoločensky zodpovednej organizácii ako staršia generácia. Na základe toho možno tvrdiť, že CSR aktivity potenciálneho zamestnávateľa sú atraktívnou vlastnosťou pre obe generácie.

Graf 7 Záujem o pracovanie pre spoločensky zodpovednú firmu - generácia Z

Graf 8 Záujem o pracovanie pre spoločensky zodpovednú firmu - staršie generácie

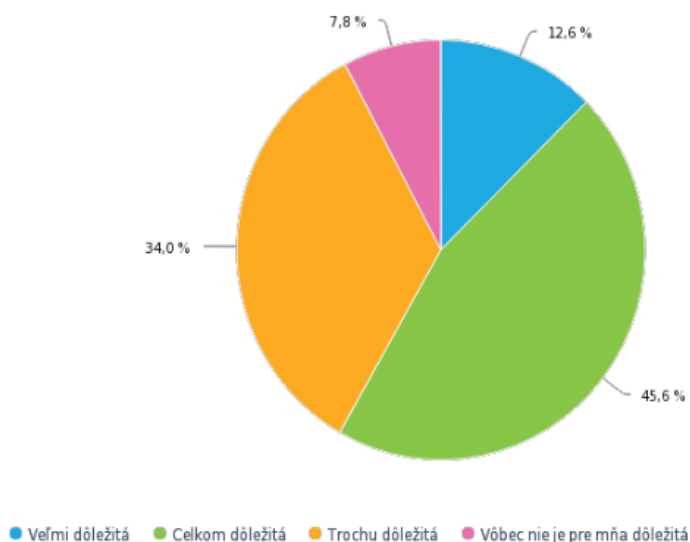
Staršie generácie

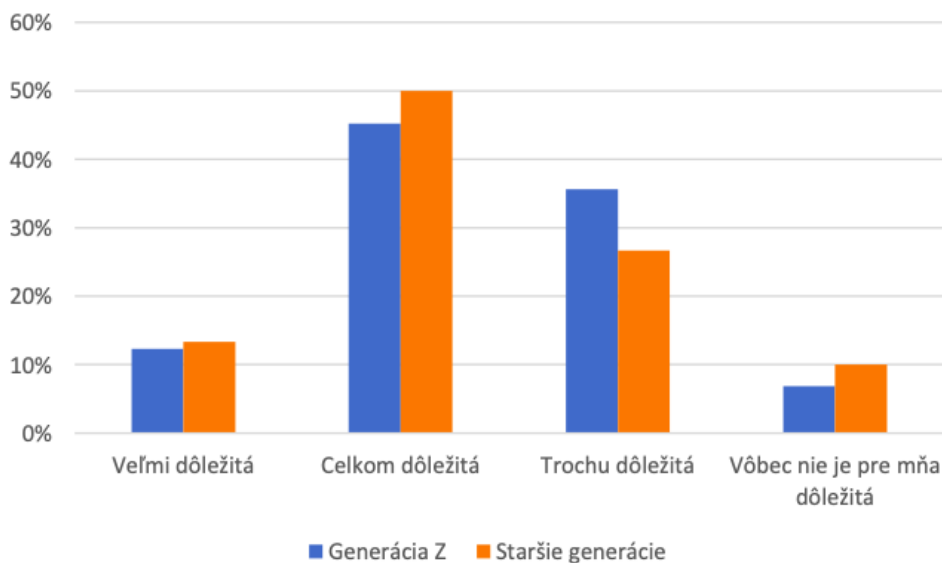
To, že väčšina respondentov chce pracovať pre spoločensky zodpovednú firmu znamená, že ju uprednostnia pred inou v prípade, ak ostatné kritéria zamestnania sú rovnaké. Ako ukazuje Graf 9, až 92,2% respondentov uviedlo, že je pre nich CSR potenciálneho zamestnávateľa dôležitá na nejakej úrovni. Pri porovnaní odpovedí generácie Z a starších generácií vyplýva, že viac príslušníkov generácie Z považuje CSR za dôležitú pri výbere zamestnania.

Graf 9 Dôležitosť CSR zamestnávateľa pri výbere zamestnania

Pri výbere zamestnania ako veľmi je pre vás dôležitá CSR zamestnávateľa?

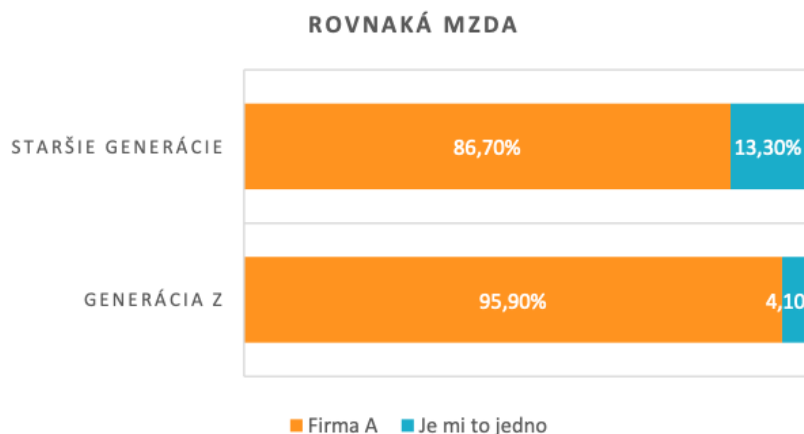
Graf 10 Dôležitosť CSR zamestnávateľa pri výbere zamestnania podľa generácií

Výber podniku s CSR stratégiou na základe mzdového ohodnotenia

Na základe dotazníkového prieskumu vyplynulo, že ak dve rozdielne firmy ponúkajú rovnakú mzdu, ale jedna je spoločensky zodpovedná a druhá nie, potom si väčšina respondentov vyberie firmu so CSR stratégiou (viď Graf 11). Výsledky ukazujú, že s pribúdajúcim rozdielom v mzde, rastie pravdepodobnosť výberu firmy bez CSR stratégie (viď Graf 12). Napriek tomu si však pomerne veľa ľudí vybralo firmu s CSR stratégiou, aj keď pri vyšších rozdieloch v ponúkanej mzde. Možno tvrdiť, že ľudia majú všeobecne záujem o zamestnanie v organizácii so SCR stratégiou častokrát aj za cenu nižšieho mzdového ohodnotenia.

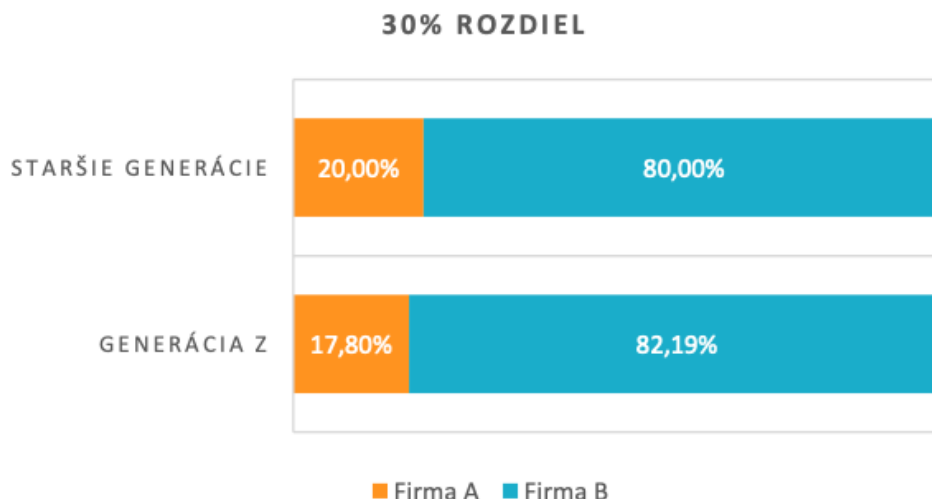
Graf 11 Voľba medzi firmami s a bez SCR stratégiou pri rovnakej mzde

Firma A = spoločensky zodpovedná

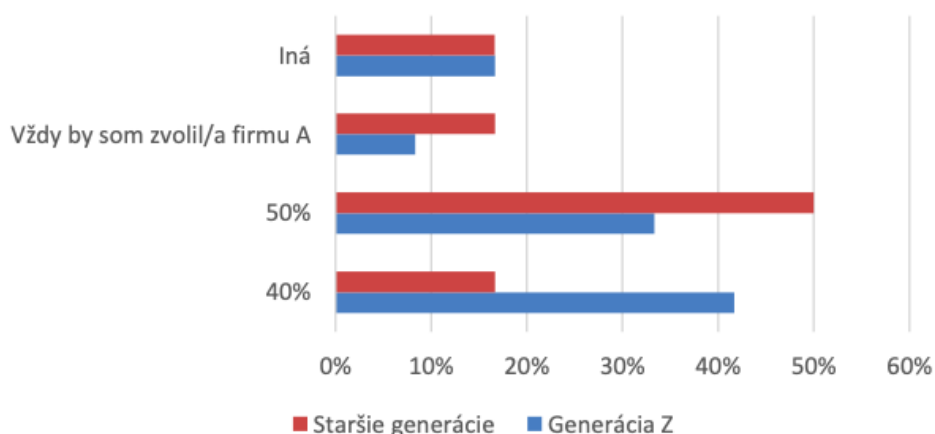
Firma B = nie je spoločensky zodpovedná

Graf 12 Voľba medzi firmami s a bez CSR stratégie pri rozdiel v mzde 30%

Firma A = spoločensky zodpovedná, ponúkaný plat 1500 eur
 Firma B = nie je spoločensky zodpovedná, ponúkaný plat 1950 eur

Graf 13 Iné prípady voľby firmy A alebo B
Pri akom inom rozdiely v mzde by ste sa rozhodli pre firmu B?

Záver

Ľudia na Slovensku považujú CSR za dôležitý pojem a nie sú spokojní s aktuálnym stavom. Je dokázané, že CSR aktivity organizácie majú pozitívny vplyv na výber zamestnania. Ľudia si radšej volia zamestnanie v zodpovednej firme, častokrát aj za cenu nižšej mzdy. Článok poukázal na to, že generácia Z má väčší záujem o CSR a zohľadňuje to aj pri voľbe zamestnania viac ako staršia generácia. Na záver je dôležité povedať, že CSR aktivity sú dôležité z hľadiska rastu a konkurencieschopnosti organizácie.

Zoznam použitej literatúry:

1. ALBINGER, H. S., FREEMAN, S. J. (2000). Corporate Social Performance and Attractiveness as an Employer to Different Job Seeking Populations. In: Journal of Business Ethics [online]. 2000, roč. 28, č. 3, s. 243-253. ISSN 1573-0697. DOI: 10.1023/A:1006289817941[cit.23.10.2020]

2. ARIKER, C., TOKSOY, A.(2017). Generation Z and CSR: antecedents of purchasing intention of university students. In: [online]. 2017. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/322121132_generation_z_and_csr_antecedents_of_purchasing_intention_of_university_students [cit.23.10.2020]
3. BAUER, T. N., & AIMAN-SMITH, L. (1996). Green career choices: The influence of ecological stance on recruiting. In: *Journal of Business and Psychology* [online]. 1996, roč. 10, č. 4, s. 445-458. ISSN 1573-353X. DOI: 10.1007/BF02251780. [cit.23.10.2020]
4. DESJARDINS, J. (2019). Meet Generation Z: The Newest Member to the Workforce. In: *Visual Capitalist* [online]. Dostupné na internete: <https://www.visualcapitalist.com/meet-generation-z-the-newest-member-to-the-workforce/> [cit.23.10.2020]
5. EUROPEAN COMMISSION (2011). A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility. COM(2011) 681 final.
6. GREENING, D. W., & TURBAN, D. B. (2000). Corporate Social Performance As a Competitive Advantage in Attracting a Quality Workforce. In: *Business & Society* [online], 2000, roč. 39, č. 3, s. 254-280. DOI: 10.1177/000765030003900302. [cit.23.10.2020]
7. JONES, R. J. et al. (2017). Gender Makes a Difference: Investigating Consumer Purchasing Behavior and Attitudes Toward Corporate Social Responsibility Policies. In: *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* [online], roč. 24, č. 2, s. 133- 144. ISSN 1535-3966. DOI: 10.1002/csr.1401 [cit.23.10.2020]
8. KAHRAMAN A. (2017). The Link Between CSR and Sustainable Development in a Global Economy. In: Idowu, S. O., & Vertigans, S. (Eds.). (2017). *Corporate Social Responsibility: Academic Insights and Impacts* (1st ed. 2017). Springer International Publishing: Switzerland. ISBN 978-3-319- 35083-7.
9. LIVECAREER (2020). Why Corporate Responsibility Matters So Much to Gen Z. In: *collegexpress* [online] Dostupné na internete: <https://www.collegexpress.com/articles-and-advice/career-search/blog/why-corporate-responsibility-matters-so-much-gen-z/> [cit. 26.10.2020].
10. MORNING CONSULT (n.d.). Understanding Gen Z. In: *Morning Consult* [online]. Dostupné na internete: <https://morningconsult.com/form/understanding-genz-report-download/> [cit. 28.10.2020]
11. MPSVR SR (n.d). Spoločenská zodpovednosť. In: online. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/spolocenska-zodpovednost/> [cit. 26.10.2020]
12. PAVLÍK, M., BĚLČÍK, M., et al. (2010). *Společenská odpovědnost organizace: CSR v praxi a jak s ním dál*. Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-6648-5.
13. ROTH, B. (2015). How Generation Z Will Make CSR A Business Norm. In: *Triple Pundit* [online] Dostupné na internete: <https://www.triplepundit.com/story/2015/how-generation-z-will-make-csr-business-norm/30751> [cit. 27.10.2020].
14. WILKINSON, A., HILL, M. & GOLLAN, P. (2001). The Sustainability Debate. In: *International Journal of Operations & Production Management* [online]. roč. 21, s. 1492-1502. DOI: 10.1108/01443570110410865

Kontakt:

Mgr.Lucia Husenicová

Fakulta management

Univerzita Komenského

Odbojárov 10

820 05 Bratislava

lucia.husenicova@fm.uniba.sk